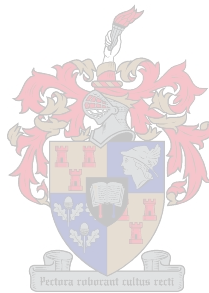

DIE ONTWERP VAN 'N ORDENINGSTELSEL EN VINDMIDDEL VIR 'N KULTUURHISTORIESE NAVORSINGSENTRUM

Brönnhilde Ekermans

**Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad van
Magister in die Lettere en Wysbegeerte (Afrikaanse Kultuurgeskiedenis) aan die
Universiteit van Stellenbosch.**

Studieleier: Dr M Burden

Desember 2000

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie tesis vervat, my eie oorspronklike werk is en dat ek dit nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê het nie.

OPSOMMING

'n Sentrum vir kultuurhistoriese navorsing is 'n belangrike sleutel tot die bestudering van 'n kultuurerfenis. Die Sentrum vir Kultuurhistoriese Navorsing aan die Universiteit van Stellenbosch is tans (2000), sover vasgestel kon word, die enigste sentrum van sy soort in Suid-Afrika, hoewel die bewaring van sekere aspekte van die kultuurerfenis ook in 'n mate deur verwante instansies bedryf word. Daar is 'n behoefte aan 'n volledig uitgewerkte ordeningstelsel en vindmiddel waardeur die inhoud van sulke instansies en spesifiek kultuurhistoriese navorsingsentrums toeganklik gemaak kan word.

In hierdie studie word 'n stelsel voorgestel waardeur bogenoemde leemte gevul kan word. Die basis van die stelsel is 'n tesourus waarin die belangrikste temas van kultuurgeskiedenis uiteengesit en in 'n aantal hoofkategorieë verdeel word. Die stelsel is 'n stel riglyne eerder as 'n rigiede raamwerk en behoort dus toepasbaar te wees op alle kulture in Suid-Afrika sowel as kultuurgroepe en instansies buite die Suid-Afrikaanse konteks.

'n Verskeidenheid brontipes wat in 'n sentrum vir kultuurhistoriese navorsing gevind sou kon word, word geïdentifiseer. Die inhoud van die Sentrum vir Kultuurhistoriese Navorsing aan die Universiteit van Stellenbosch dien as 'n belangrike voorbeeld. Daar word voorgestel dat die brontipes in die bergproses van mekaar geskei word en dat daar 'n kode aan elkeen toegeken word om hulle in die geïntegreerde vindmiddel van mekaar te onderskei.

Daar is gevind dat die voorgestelde stelsel op 'n verskeidenheid van maniere in sentrums vir kultuurhistoriese navorsing en verwante instansies toegepas kan word. Dit verskaf aan die navorser 'n beeld van die struktuur en aard van die vakdisipline. Verder kan dit as 'n belangrike stuk navorsingsgereedskap vir die insameling van mondelinge oorlewering en die strukturering van veldwerkprojekte dien. Ander toepassings daarvan sal deur die praktyk blootgelê word.

SUMMARY

A research centre for cultural history is an important key to the study of cultural heritage. The Research Centre for Cultural History at the University of Stellenbosch is at present (2000), as far as could be ascertained, the only centre of its kind in South Africa, although the conservation of certain aspects of cultural heritage is also practised by a number of related institutions. There is a need for a system of arrangement and finding aids through which the contents of these institutions and specifically research centres for cultural history can be made accessible to researchers.

In this study a system is proposed in answer to the above mentioned deficiency. It is based on a thesaurus in which the most important themes of cultural history are identified and assigned to a number of main categories. The system consists of a set of guidelines, rather than a prescribed framework and it should therefore be applicable to all cultures in South Africa as well as cultural groups and institutions outside the South African context.

A variety of media found in research centres for cultural history are identified. The contents of the Research Centre for Cultural History at the University of Stellenbosch serve as an important model in this regard. It is suggested that the different media are housed separately in the centre and that there is a code assigned to each by which they can be identified in the integrated finding aid.

It was found that the proposed system could be applied to research centres for cultural history and related institutions in a variety of ways. It provides the researcher with an image of the structure and nature of cultural history. It can also be used as a tool in the research and collection of oral history and the structuring of research projects. Other applications of the system will be revealed by usage.

Hierdie werk word opgedra aan my ma,

Caro Ekermans,

vir haar liefde en ondersteuning.

DANKBETUIGINGS

My opregte dank en waardering aan:

- My studieleier, dr Matilda Burden, vir haar leiding, geduld en breë glimlag wanneer 'n mens by die deur instap.
- Die behulp same en vriendelike personeel by die verskillende instansies wat ek vir hierdie studie besoek het.
- My Hemelse Vader, wat Sy hand oor my gehou het.

The financial assistance of the National Research Foundation (NRF) towards this research is hereby acknowledged. Opinions expressed and conclusions arrived at, are those of the author and are not necessarily to be attributed to the National Research Foundation.

INHOUDSOPGAWE

BLADSY

Inleiding	1
Hoofstuk 1: Agtergrond: 'n oorsig van inligtingsinstansies	6
1.1 Inleiding	6
1.2 Tipes instansies wat 'n inligtingsdiens lewer	7
1.2.1 Openbare biblioteke	7
1.2.2 Spesiale biblioteke	8
1.2.3 Gespesialiseerde inligtingsentrums en datasentrums	8
1.2.4 Multimedia-sentrums	9
1.2.5 Argiefbewaarplekke	10
1.2.6 Plaaslike en sosiale geskiedenisversamelings	10
1.2.7 Museums	11
1.3 Belangrikste funksies van inligtingsdienste	11
1.3.1 Versameling	12
1.3.2 Ordening	12
1.3.3 Skep van vindmiddels	14
1.4 Bespreking van spesifieke instansies	16
1.4.1 Die Argief van die Universiteit van Pretoria, Pretoria	17
1.4.1.1 Doel en beleid	17
1.4.1.2 Inhoud	18
1.4.1.3 Ordening en vindmiddels	18
1.4.2 Die Distrik Ses Museum en Klankargief, Kaapstad	19
1.4.2.1 Doel en beleid	19
1.4.2.2 Inhoud	19
1.4.2.3 Ordening en vindmiddels	20
1.4.3 Die Dokumentesentrum van die JS Gericke Biblioteek, Universiteit van Stellenbosch	21
1.4.3.1 Doel en beleid	21
1.4.3.2 Inhoud	22
1.4.3.3 Ordening en vindmiddels	22

1.4.4	Die <i>Manuscripts & Archives Department</i> van die Biblioteke van die Universiteit van Kaapstad, Kaapstad	23
1.4.4.1	Doel en beleid	23
1.4.4.2	Inhoud	23
1.4.4.3	Ordering en vindmiddels	23
1.4.5	Die <i>Mayibuye Centre for History and Culture in South Africa</i> , Bellville	24
1.4.5.1	Doel en beleid	24
1.4.5.2	Inhoud	25
1.4.5.3	Vindmiddels	27
1.4.6	Die Mediasentrum van die Fakulteit Opvoedkunde aan die Universiteit van Stellenbosch, Stellenbosch	27
1.4.6.1	Doel en beleid	27
1.4.6.2	Inhoud	27
1.4.6.3	Ordering en vindmiddels	28
1.4.7	Die Nasionale Afrikaanse Letterkundige Museum en Navorsingsentrum (NALN), Bloemfontein	28
1.4.7.1	Doel en beleid	28
1.4.7.2	Inhoud	29
1.4.7.3	Ordering en vindmiddels	30
1.4.8	Die Nasionale Musiek- en Toneelmuseum, Bloemfontein	31
1.4.8.1	Doel en beleid	31
1.4.8.2	Inhoud	31
1.4.8.3	Ordering en vindmiddels	32
1.4.9	Die Sasol Kunsmuseum, Stellenbosch	32
1.4.9.1	Doel en beleid	32
1.4.9.2	Inhoud	33
1.4.9.3	Ordering en vindmiddels	33
1.4.10	Die Stellenbosse Heemkringargief, Stellenbosch	35
1.4.10.1	Doel en beleid	35
1.4.10.2	Inhoud	35
1.4.10.3	Ordering en vindmiddels	36
1.5	Evaluering	37

Hoofstuk 2: Uiteensetting van die hoof- en subtemas van kultuurgeskiedenis	40
2.1	Volkskunde, <i>folklore</i> , etnologie en kultuurgeskiedenis 40
2.1.1	Volkskunde, <i>folklore</i> en etnologie 41
2.1.2	Kultuurgeskiedenis 44
2.1.3	'n Model vir kultuurgeskiedenis 47
2.2	Die temas van kultuurgeskiedenis 49
2.3	Tesourus 54
2.3.1	Verklarende aantekeninge 54
2.3.2	Alfabetiese woordelys 55
2.3.3	Klassifikasiestelsel 74
2.4	Toepassing 89

Hoofstuk 3: Tipes dokumente in die Sentrum vir Kultuurhistoriese

	Navorsing, Universiteit van Stellenbosch	90
3.1	Agtergrond	90
3.2	Gepubliseerde geskrewe bronne	93
3.2.1	Boeke	93
3.2.2	Boekies (<i>Booklets</i>)	94
3.2.3	Handleidings	94
3.2.4	Indekse, registers en bibliografieë	95
3.2.5	Knipsels	95
3.2.6	Nuusbriewe	96
3.2.7	Oordrukke	98
3.2.8	Pamflette en brosjures	98
3.2.9	Programme	99
3.2.10	Referate	100
3.2.11	Tydskrifte	100
3.3	Ongepubliseerde geskrewe bronne	102
3.3.1	Jaarprojekte van museumkunde- en honneursstudente	102
3.3.2	Klasaantekeninge	102
3.3.3	Magister-tesisse en D.Phil-proefskrifte	103
3.3.4	Persoonlike geskrifte	103
3.3.5	Transkripsies van radiopraatjies	104

3.3.6	Transkripsies van veldwerk	104
3.3.7	Voorgaadse werkstukke	104
3.3.7.1	Aspekte van kultuurgeskiedenis	105
3.3.7.2	Bewaring	106
3.3.7.3	Eietydse kultuur	106
3.3.7.4	Genealogie	106
3.3.7.5	Museums	106
3.3.7.6	Studentekultuur	106
3.3.7.7	Tradisionele kultuur – dorpe	107
3.3.7.8	Tradisionele kultuur – streke	108
3.3.7.9	Victoriaanse era	108
3.4	Klankmateriaal	109
3.4.1	Klankkassette	109
3.4.2	Tolbande	110
3.5	Beeldmateriaal	110
3.5.1	Foto's	110
3.5.2	Prente, plakkate en kalenders	112
3.5.3	Skyfies	113
3.5.4	Transparante	113
3.5.5	Video's	114
3.6	Elektroniese bronne	114
3.6.1	Rekenaarstiffies	114
3.7	Artefakte	115
3.8	Ander moontlikhede	115
3.9	Voorstelle vir verbetering van die huidige stelsel in die sentrum	116
3.10	Toepassing van tipes en kodes	116
Hoofstuk 4: Evaluering		119
Bronnelys		123

INLEIDING

Probleemformulering

Nietsche het beweer dat enige persoon wat homself nie kan beheer en gehoorsaam nie, uiteindelik deur kragte van buite regeer sal word. Hierdie bewering kan veral op kultuur van toepassing gemaak word, want indien 'n groep nalaat om sy kultuurgoed te onderhou en te bewaar, sal dit later verlore gaan of deur 'n ander groep se kultuurgoed vervang word (Swart 1987:340). Dit is veral sigbaar in verskynsels soos globalisering, die verlies van kulturele identiteit en die kulturele verwarring en ongeborgenheid wat by die moderne mens te bespeur is. Kennis van die eie kultuur gee aan mense identiteit en 'n gevoel van sosiale geborgenheid. 'n Studie van enige kultuur is nie net belangrik ter wille van bewaring nie, maar kan ook baie bydra tot kennis en insig van ander kultuurgroepe. In die moderne konteks in Suid-Afrika is veral laasgenoemde van onskatbare waarde vir die bevordering van interkulturele kommunikasie en die ontwikkeling van gesonde interkulturele verhoudings.

'n Sentrum vir kultuurhistoriese navorsing is 'n belangrike sleutel tot die bestudering van 'n kultuurerfenis. Die effektiwiteit van sodanige instansies word deur veral twee probleme aan bande gelê. Die eerste hiervan is dat kennis van die aard en struktuur van kultuurgeskiedenis, 'n relatief jong vakdisipline, baie beperk is en dat diegene wat hulle met die verskillende aspekte daarvan besig hou dikwels 'n baie vae begrip het van die konteks van hul onderwerp binne die breë dissipline. Dit gee aanleiding tot die tweede groot probleem, naamlik dat instansies wat kultuurhistoriese bronne versamel ontoeganklik word vir navorsers, aangesien hulle as gevolg van 'n gebrekkige begrip van die aard en struktuur van die vakgebied, nie met 'n sistematiese ordeningstelsel vir hul versameling vorendag kan kom nie.

Doel van ondersoek

Die studie het die volgende doelwitte:

- * Om die temas en subtemas van kultuurgeskiedenis te identifiseer.
- * Om so ver as moontlik die tipes dokumente te identifiseer wat in 'n kultuurhistoriese navorsingsentrum gevind sou kon word.

- * Om 'n ordeningstelsel vir elk van hierdie tipes en temas te ontwerp.
- * Om 'n vindmiddel te ontwerp vir die temas van kultuurgeskiedenis binne die verskillende brontipes.

Terreinafbakening

In die studie word Suid-Afrikaanse instansies ondersoek wat in 'n mindere of meerdere mate 'n rol speel by die bewaring van versamelings van kultuurhistoriese belang. Die aard en struktuur van kultuurgeskiedenis self dien as verwysingsraamwerk vir die opstel van die ordeningstelsels en vindmiddels wat in die studie voorgestel word. Die Sentrum vir Kultuurhistoriese Navorsing aan die Universiteit van Stellenbosch word behandel as 'n voorbeeld van 'n ware sentrum vir kultuurgeskiedenis. Aangesien geen identiese instansies in Suid-Afrika opgespoor kon word nie, is die ondersoek uitgebrei na soortgelyke instansies, soos blyk uit hoofstuk een.

Begripsomskrywing

Die volkekundige PJ Coertze som die term *kultuur* op as die resultaat van die skeppende werksaamheid van die mens (1973:56). Die kultuurhistorikus PW Grobbelaar brei hierop uit deur dit soos volg te omskryf: "*kultuur is al die stoflike en geestelike dinge wat die mens skep deurdat hy, onder dwang van sy gees, op die natuur inwerk, waarby die bonatuur ook altyd sy rol speel*" (1974:6). *Kultuurgeskiedenis* word deur Grobbelaar omskryf as die oorkoepelende studie van die mens se geestelike en stoflike kultuur (1984:10). Volgens hom bestaan dit uit die beskrywing van verskillende kultuurverskynsels binne 'n beknopte historiese raamwerk (Grobbelaar 1990:58). So 'n raamwerk word deur die kultuurhistorikus self opgestel om 'n historiese konteks aan die kultuurhistoriese gegewens te verleen. Dit hoef nie noodwendig binne 'n historiese afgebakende periode te val nie, maar kan ook oorgange tussen sulke periodes beskryf. Die kultuurhistorikus bestudeer sy of haar terrein met die stoflike sowel as die geestelike aspekte, op patrisiër (formele) en volks- (informele) vlak en met tradisionele en eietydse kontekste, as verwysingsraamwerk.

'n Kultuurhistoriese navorsingsentrum het ten doel om 'n platform daar te stel vanwaar die kultuurerfenis van die kultuurgroep of -groepe binne sy domein bewaar en bestudeer kan word ten einde 'n duideliker beeld te vorm van die identiteit en wese daarvan en die kragte

wat die groep(e) beïnvloed en die ontwikkeling daarvan gestuur het. Brigden beskryf sulke kultuurhistoriese versamelings as weerspieëlings van die alledaagse lewens van gewone mense en die gemeenskappe waarin hulle leef. Volgens hom is die versamelings die produk van samelewings waar sosiale veranderinge so vinnig plaasvind dat hulle lede begin terugryp na die bekendheid en geborgenheid van die verlede. Uiteindelik word die versamelings ook weerspieëlings van die geestesklimaat van die tydperk waarin hulle tot stand gekom het (Brigden 1992:547).

‘n Ordeningstelsel kan omskryf word as die sistematiese plan waarvolgens items binne ‘n versameling gerangskik is (Desnoyers 1991:87). Die doel van so ‘n ordening is om die inhoud van die versameling so toeganklik as moontlik te maak sodat materiaal met die minimum moeite weer daaruit onttrek kan word (Burke 1976:35). Ordening van versamelings kan op verskillende maniere gedoen word, byvoorbeeld volgens ‘n klassifikasiesisteen, volgens aanwinningsnommers of enige ander identifiserende aspek wat uit die materiaal na vore kom (byvoorbeeld skrywers in die geval van geskrifte). Kombinasies van die verskillende maniere is ook moontlik.

Vindmiddels word ontwerp om toegang tot die inhoud van versamelings te verleen. Aangesien die items van ‘n versameling net in een bepaalde volgorde op die rak kan staan, het navorsers ‘n hulpmiddel nodig waarmee die inhoud van so ‘n versameling ontgin kan word (Cook & Proctor 1989:8). Vindmiddels kan verskillende vorms aanneem, byvoorbeeld katalogusse, registers, inventarisse, raklyste en indekse (Hensen 1983:2). Die skep van vindmiddels is deel van die proses van bibliografiese beheer. Laasgenoemde behels die optekening van inligtingsbronne op ‘n sistematiese wyse sodat dit moontlik is om vas te stel watter inligting beskikbaar is en waar dit gevind kan word (Behrens 1996:42).

Navorsingsmetodiek en evaluering van bronne

Aangesien die ordeningstelsel en vindmiddels wat in hierdie studie voorgestel word kultuurhistories en inligtingkundig sin moet maak, is die projek aangepak deur ‘n omvattende literatuurstudie te maak. In die literatuurstudie is daar gekonsentreer op die basiese beginsels van inligtingkunde en die praktyk in instansies wat verwantskappe toon met die funksies en inhoud van ‘n kultuurhistoriese navorsingsentrum. Voorbeelde is gespesialiseerde biblioteke, gespesialiseerde inligtingsentrums, argiefbewaarplesse, multi-

media-sentrums, plaaslike geskiedenisversamelings en dokumentesentrums met 'n kultuurhistoriese inslag. Verwysings na instansies wat min of meer dieselfde funksies en inhoud as die sentrum in Stellenbosch het, het deurgaans in die literatuur ontbreek.

'n Voorbeeld van elk van bogenoemde soorte instansies is besoek om vas te stel watter stelsels hulle gebruik en of sekere aspekte daarvan suksesvol in die ordeningstelsels en vindmiddels van 'n kultuurhistoriese navorsingsentrum toegepas sou kon word. Benewens die ter plaatse ondersoek is ook onderhoude met die inligtingkundige personeel van elke instansie gevoer.

Waar hierdie sentrum poog om die totale dissipline van kultuurgeskiedenis te bedien, konsentreer die verwante instansies slegs op bepaalde aspekte daarvan. Voorbeelde hiervan is die Stellenbosse Heemkring wat slegs materiaal oor die geskiedenis en geestelike kultuur van Stellenbosch en sy mense versamel, die *Mayibuye Centre for History and Culture in South Africa*, wat slegs inligting oor die stryd teen en die omstandighede tydens apartheid versamel, en die Distrik Ses Museum wat konsentreer op die mense en omstandighede van Distrik Ses.

Selfs in die literatuurstudie was daar geen verwysings na instansies waar die aard van die inhoud identies is aan die een aan die Universiteit van Stellenbosch nie. Verwysings na soortgelyke instansies was gewoonlik na plaaslike geskiedenisversamelings, versamelings van mondelinge oorlewering en mondelinge geskiedenis in museums en dokumenteversamelings. Twee instansies in Europa wat 'n mate van ooreenkoms toon met die Universiteit van Stellenbosch se sentrum, is die *Warburg Institute* in Londen en *SAMDOK* in Swede. Albei se fokus is egter enger. Die *Warburg Institute* het wel die multi-dissiplinêre bestudering van kultuurgeskiedenis ten doel, maar doen dit hoofsaaklik deur die Antieke Klassieke wortels van die patrisiër kultuuruitinge van Europa na te speur (Friman ea 1995:23). *SAMDOK* is 'n verkorting van die Sweedse woord *samtidsdokumentation*, wat *eietydse dokumentasie* beteken. Dit behels die assosiasie tussen ongeveer tagtig Sweedse museums vir die dokumentasie van veral die eietydse samelewing deur verskillende vorme van veldwerk (SKN KA: Museumkunde: Dokumentasie Corsane & Webley 1995:2,3).

Die Sentrum vir Kultuurhistoriese Navorsing op Stellenbosch het as die belangrikste bron vir hierdie studie gedien, veral aangesien die inhoud daarvan die teoretiese opvattinge oor die struktuur van kultuurgeskiedenis wat in die literatuurstudie na vore gekom het, so goed onderskryf het. Die besoeke aan die verskillende inligtingkundige instansies het bygedra om kennis op te bou oor sekere aspekte van die inligtingkundige praktyk wat nie noodwendig in die literatuur bespreek is nie. Dit is veral die meer resente bronne van die neëntigerjare waarin inligtingkundiges heelwat aandag gee aan die filosofie van klassifikasie en die rekenarisering van instansies se vindmiddels, maar die fisiese hantering en ordening van die bronnemateriaal afskeep. In die literatuur was die verwysings na die funksies en aard van spesiale biblioteke egter baie waardevol om die konteks van kultuurhistoriese navorsingsentrums in die inligtingkundige wêreld te bepaal.

Aanbieding van stof

Dit is belangrik om die struktuur van kultuurgeskiedenis te verstaan voordat daar gepoog kan word om 'n ordeningstelsel daarop te baseer. Uit die literatuur het dit duidelik geblyk dat navorsers nog baie min aandag aan die struktuur van die vakdissipline bestee het. Hul beeld van die plek wat die verskillende aspekte daarvan binne die geheel inneem en die verhoudings waarin sulke aspekte teenoor mekaar staan, is dikwels ontstellend vaag. Daarom word hoofstuk twee ingelei met 'n bespreking hiervan. As gevolg van die feit dat onderwerpsgewyse ordening in soveel van die brontipes ter sprake kom, word die identifisering en ordening van die belangrikste temas en subtemas van kultuurgeskiedenis voor die bespreking van die verskillende brontipes behandel.

HOOFSTUK EEN

AGTERGROND: 'N OORSIG VAN INLIGTINGSINSTANSIES

1.1 Inleiding

Inligting vorm een van die boustene van die samelewing en is noodsaaklik vir die voortbestaan en ontwikkeling daarvan. Kent tref die volgende onderskeid tussen inligting, kennis en wysheid: waar inligting beskou word as losstaande feite en data wat nie noodwendig met mekaar verband hou of op 'n bepaalde manier georden is nie, is kennis 'n min of meer georganiseerde korpus van inligting. Wysheid impliseer 'n kennis waarvan die inligting so deeglik deel van die eie gemaak is dat dit lei tot skerpsinnigheid, 'n eie opinie en insig (1965:21-22). Marco & Navarro beskryf kennis as die resultaat van die mens se voortdurende ordening van sy persepsies en die leersame voorstellings waarmee hy in aanraking kom. Volgens hulle, word kennis weer in inligting omgesit wanneer dit deur middel van handeling en boodskappe na ander individue oorgedra word (1993:126).

Hierdie twee beskouings van die onderwerp beklemtoon die wederkerige verhouding waarin kennis en inligting teenoor mekaar staan. Dit beklemtoon ook die belangrike rol wat analise en klassifisering by die mens speel in die opbou van 'n beeld van die wêreld om hom. Iyer beskryf hierdie proses as die afbreek van ingewikkelde strukture in hul samestellende elemente en die klassifisering van daardie elemente om by 'n verstaanbare patroon of substruktuur uit te kom. Sy beskou die proses van klassifisering en die konstruksie van idees as 'n belangrike element in kommunikasie, die leerproses en die ontwikkeling van geheue (Iyer 1992:15). Aangesien inligting op sigself 'n lewelose verskynsel is, word die uitwerking daarvan op die samelewing bepaal deur die manier waarop die mens daarmee omgaan. Inligting kan dus slegs van betekenis wees indien dit effektief beheer en toegepas word (Clark 1976:ix).

Inligting vorm die boustene van kennis en wysheid. Die onderskeid is belangrik wanneer die aard van die inligtingkundige beroepe en hulle funksies in oënskou geneem word. Die sistematiese ordening van inligting het meer as 2500 jaar voor Christus begin by die hofbiblioteke en -argiewe van die stede in die Ou Nabye-Ooste. 'n Voorbeeld van so 'n

hofbiblioteek is die een in die handelstad Ebla wat gedurende die sewentigerjare van die twintigste eeu by Tell Mardikh ontdek is. Hier is kleitablette in vasgestelde vorms vir bepaalde onderwerpe gebruik, byvoorbeeld ronde tablette vir administratiewe en ekonomiese aangeleenthede, en dan volgens hierdie vorms georden (Du Toit 1997:15-16).

Die inligtingkundige beroepe verskil van ander professionele beroepe en die diens wat hulle lewer deur die manier hoe daar met inligting gewerk word. Waar ander beroepe van toegepaste inligting oor 'n bepaalde veld gebruik maak om aan die gemeenskap 'n diens te lewer, is dit die taak van die inligtingkundige om 'n veel wyer korpus van inligting te versamel, te orden en aan die beroepswêreld en publiek beskikbaar te stel (Mukherjee 1969:1). Die inligtingkundige beroepe het dus die versameling en beskikbaarstelling van inligting as sentrale doel, terwyl dit by die ander professionele beroepe eerder oor die toepassing van kennis gaan.

Daar is 'n aantal aksies gemeenskaplik aan alle inligtingsinstansies, ongeag die aard en vorm van die inligting wat hulle versamel of die groep wat hulle bedien. Volgens Ellison & Robinson is die basiese filosofie en funksie van sulke ondernemings drieledig van aard. Eerstens help hulle om die vrye en gelyke toegang tot inligting te verseker. Tweedens dra hulle by tot die ontwikkeling van die potensiaal van individue en derdens bevorder hulle die algemene oordrag van inligting (1985:85). Voorbeelde van sulke instansies sluit in openbare en spesiale biblioteke, gespesialiseerde inligtingsentrums, mediasentrums, plaaslike geskiedenisversamelings, museums en argiefbewaarplekke.

1.2 Tipes instansies wat 'n inligtingsdiens lewer

1.2.1 Openbare biblioteke

Openbare biblioteke versamel hoofsaaklik boeke en ander gepubliseerde bronne en stel dit beskikbaar vir opvoedkundige en kulturele doeleindes (Bradsher 1991:8). Hulle word onderskei van ander instansies deur die manier waarop hulle hul bronne bekom, hul teikengroep en die aard van die inligting wat hulle versamel. Die grootste gedeelte van 'n biblioteek se inhoud is gewoonlik die resultaat van 'n aktiewe versamelbeleid waar bronne uit 'n begroting aangekoop word volgens 'n vooraf beraamde aanwinsplan. Spontane en verworwe skenkings kan ook 'n beduidende rol speel by die opbou van die biblioteek se versameling (Schellenberg 1956:19,23). 'n Biblioteek bedien die breë gemeenskap waarin

dit gesetel is en aangesien dit die algemene opvoeding en kulturele groei van die gemeenskap ten doel het, word daar gewoonlik gepoog om die grootste moontlike gedeelte van die mens se versamelde kennis deur die versameling te dek (Hicks & Tillin 1970:3).

Melvil Dewey het reeds in 1906 opgemerk dat biblioteke nie meer versamelings van boeke impliseer nie, maar eerder instansies vir die verspreiding van inligting, vir ontspanning en om die publiek te inspireer. Hy het geglo dat enige medium wat net so goed soos of beter as 'n boek in hierdie doel kon slaag, 'n volwaardige plek in die biblioteek verdien (Grove 1975:3). As gevolg hiervan het biblioteke gedurende die twintigste eeu geleidelik hul versamelings met 'n groter verskeidenheid van brontipes uitgebrei, byvoorbeeld grafiese bronne soos skyfies en afdrukke, klankopnames op plate, kasette en CD's, oudiovisuele bronne soos video's en CD-ROM en artefakte (McNally 1997:10-11; Gilchrist 1997:53).

1.2.2 Spesiale biblioteke

Spesiale biblioteke is gewoonlik aan bepaalde instansies gekoppel om in die werknemers wat aan hulle verbonde is, se spesifieke inligtingkundige behoeftes te voorsien. Hulle word van algemene openbare biblioteke onderskei deur hul gespesialiseerdheid, eerder as die feit dat hulle aan 'n instansie gekoppel is. Universiteitsbiblioteke sal byvoorbeeld eerder as verwant aan openbare biblioteke beskou word, aangesien hulle ook 'n breë spektrum van kennis dek. Aangesien spesiale biblioteke 'n beperkte groep bedien, word 'n gespesialiseerde korpus inligting, wat slegs op die funksies en aktiwiteite van die betrokke organisasie betrekking het, opgebou (Ferguson & Mobley 1984:5). Hulle kan beskou word as 'n produk van die sogenaamde inligtingsontploffing van die twintigste eeu en die spesialisering wat daarmee gepaard gegaan het (Mukherjee 1969:4,5). Die hoof funksie van die spesiale biblioteek is om inligting wat vir die instansie van belang is, te versamel, dit te orden en beskryf en so ekonomies en toeganklik as moontlik aan die personeel beskikbaar te stel (Silva 1970:8). Hulle is eerder gemik op navorsing en die hantering van spesifieke navrae as opvoedkundige aspekte (Mukherjee 1969:16).

1.2.3 Gespesialiseerde inligtingsentrums en datasentrums

Gespesialiseerde inligtingsentrums en datasentrums is instansies wat hulle, soos spesiale biblioteke, op die versameling van inligting of data oor spesifieke onderwerpe of terreine toespits. Sulke onderwerpe is gewoonlik gespesialiseerd en dikwels die resultaat van 'n

interdisiplinêre benadering of 'n kruispunt tussen 'n aantal dissiplines. Anders as spesiale biblioteke, bedien hulle nie die personeel van enkele instansies nie, alhoewel hulle ook aan spesifieke organisasies verbonde kan wees, maar almal wat met die betrokke dissipline gemoeid is of daarin belangstel. Die diens wat dié sentrums lewer, kan wissel van die hantering van navrae en probleemoplossing tot navorsingsprojekte en kontrakwerk. As gevolg van die gespesialiseerde diens wat hulle lewer, is die personeel van sulke sentrums gewoonlik kundiges op die betrokke vakgebied. Soos by biblioteke is die belangrikste werksaamhede van gespesialiseerde inligting- en datasentrums die versameling en evaluering, die ordening en beskrywing van inligting en data sodat dit so toeganklik moontlik vir die gebruikers is (Harvey 1976:11-12,17). Die aard en omvang van die aktiwiteite hang gewoonlik af van die aard van die dissipline en die behoeftes van die gemeenskap wat daarvan gebruik maak (Kent 1965:23).

1.2.4 Multimedia-sentrums

Die gebruik van oudiovisuele hulpmiddels in die opvoedkunde strek sover terug as die Antieke tye toe Aristoteles reeds 330 jaar voor Christus van die *camera obscura* gebruik gemaak het in die onderrig van sy studente by die Lyceum. Aan die universiteit van Padua is ook reeds in 1543 van anatomiese sketse as opvoedkundige hulpmiddels gebruik gemaak. Dit is egter eers aan die einde van die negentiende eeu, ná die ontwikkeling van nuwe hulpmiddels soos skyfieprojektors en films, dat opvoedkundiges op 'n meer gestruktureerde wyse na die moontlikhede van oudiovisuele hulpmiddels begin ondersoek instel het (Casciero & Roney 1981:21-22). Multimedia- of oudiovisuele sentrums is gewoonlik gekoppel aan opvoedkundige instansies en is daarop toegespits om inligting in 'n wye verskeidenheid vorme te versamel, te orden en aan hul gebruikers beskikbaar te stel. In hierdie sentrums is geskrewe materiaal tot 'n minimum beperk en word daar hoofsaaklik op klank- en beeldmateriaal gekonsentreer (McNally 1997:114). Fothergill & Butchart beskryf media as die kanale waarlangs 'n boodskap oorgedra word (1990:3). Volgens hierdie definisie sou die geskrewe woord deel van die bogenoemde groepering uitmaak. Dit gaan by multimedia-sentrums egter nie oor die uitsluiting van die geskrewe woord as sodanig nie, maar eerder oor die beklemtoning van die beskikbaarheid van bronne in ander vorme as die geskrewe woord ter wille van verryking en die meer effektiewe oordrag van inligting (Ellison & Robinson 1985:21-22).

1.2.5 Argiefbewaarplekke

Schellenberg beskryf argiefbewaarplekke as instansies wat die uitgediende dokumente of argiefstukke van 'n organisasie of departement bewaar (1956:16). Dokumente impliseer hier 'n verskeidenheid van media waardeur inligting oorgedra word en is nie noodwendig tot die geskrewe woord beperk nie (Bodel 1991:7). Argiefbewaarplekke se versamelings word gewoonlik opgebou deur die deponering van dokumente vanaf die instansies waar hulle geskep of versamel is en nie deur 'n aktiewe versamelbeleid soos by biblioteke en inligtingsentrums nie (Bradsher 1991:8).

Aangesien die dokumente wat versamel word hoofsaaklik die produk van die betrokke instansie se administratiewe, geregtelike of finansiële aangeleenthede is, is hulle gewoonlik uniek en vir 'n groot persentasie van hul betekenis afhanklik van hul konteks binne die res van die versameling. Dit impliseer dat die personeel dikwels 'n groot verantwoordelikheid het ten opsigte van besluite wat oor die materiaal geneem word. Hierdie eienskap van hul versamelings onderskei argiefbewaarplekke van biblioteke en inligtingsentrums in die sin dat hulle nie hul inhoud volgens voorafontwerpte klassifikasiesisteme kan orden of dit volgens vasgestelde reëls kan beskryf nie, maar elke versameling volgens sy aard moet beoordeel en hanteer. Sulke versamelings word gewoonlik so ver as moontlik onverander gehou sodat die betekenis en konteks van hul inhoud bewaar kan bly. Hul ordening hang af van die aard van die materiaal waaruit hulle opgebou is (Miller 1990:4-5). Alhoewel die hoofdoel van argiefbewaarplekke die bewaring van die amptelike getuienis van 'n instansie se doen en late is, toon hulle wel 'n ooreenkoms met biblioteke en inligtingsentrums in die sin dat hierdie dokumente nie net getuienis lewer van die organisasie self nie (primêre getuieniswaarde), maar ook van die samelewing, tidsgees en kultuur waarbinne dit funksioneer (sekondêre getuieniswaarde) (Harris 1997:4-5).

1.2.6 Plaaslike en sosiale geskiedenisversamelings

Plaaslike en sosiale geskiedenisversamelings word dikwels deur argiefbewaarplekke, vakverenigings of biblioteke opgebou om inligting oor die geskiedenis en kultuurgeskiedenis van 'n omgewing en sy mense te versamel (Brigden 1992:547; Lynes 1974:11). Hierdie versamelings is dus die resultaat van 'n aktiewe versamelbeleid en word nie soos argiefversamelings geleidelik deur 'n instansie se aktiwiteite en prosesse gevorm nie. Dit kan die persoonlike dokumentasie van bekende persone van die omgewing,

manuskripte, mondelinge oorlewering en inligting oor bepaalde onderwerpe en gebeure wat vir die groep van belang is, bevat (Desnoyers 1991:78; Brears 1992:554-555). Hierdie stof is gewoonlik in soortgelyke vorme as die stof in 'n argiefbewaarplek, maar is as gevolg van die feit dat dit op 'n willekeurige wyse versamel en van 'n verskeidenheid van oorde afkomstig is, nie noodwendig so afhanklik van 'n konteks binne die res van die versameling ter wille van betekenis nie (Hensen 1983:7).

1.2.7 Museums

Museums kan beskryf word as organisasies wat hulle toespits op die versameling, beskrywing, bewaring en uitstalling van stoflike voorbeelde en oorblyfsels van die mens se kultuur en die natuurlike omgewing waarop hy dit toepas. Dit sluit die optekening van inligting oor die bogenoemde verskynsels in (Ambrose & Paine 1993:8; Changuion 1996:4). Hoewel Ambrose & Paine nie spesifiek na geestelike kultuuruitinge verwys in hul definisie nie, kan dit ook daarby ingesluit word. Dit kom na vore in Allan se definisie wanneer hy skryf dat die optekening van inligting oor stoflike kultuuruitinge nie net inligting oor die fisiese aard van die artefakte en oorblyfsels impliseer nie, maar ook oor die konteks waarin hulle by 'n bepaalde kultuurgroep gebruik is of voorgekom het (1978:13). So word inligting, dikwels in die vorm van mondelinge oorlewering en mondelinge geskiedenis, oor die geestelike kultuur van die mens opgeteken (Ambrose & Paine 1993:147). Party museums brei hul funksie as bewaarders van inligting uit deur die opbou van biblioteke ter ondersteuning van hul versamelings en navorsingsaktiwiteite (Neal ea 1995:33). Museums sluit dus aan by die ander instansies wat hierbo beskryf is in die sin dat hulle ook 'n rol speel in die bewaring van die mens se kumulatiewe kennis en sy sosiale geheue.

1.3 Belangrikste funksies van inligtingsdienste

Uit die omskrywings van bogenoemde tipes instansies is dit moontlik om die funksies gemeenskaplik aan almal, uit te lig. Die funksies kan in vyf groepe verdeel word. Hulle is: versameling, ordening, berging en bewaring, beskrywing en die opstel van vindmiddels en die beskikbaarstelling van inligting aan die groep wat deur die betrokke instansie bedien word. Hoe elk van die funksies in die praktyk toegepas word, word bepaal deur die aard en doelwitte van die betrokke instansie en die aard van die stof wat daar versamel word.

1.3.1 Versameling

As gevolg van die oorweldigende hoeveelheid inligting wat beskikbaar is, moet elke inligtingsdiens 'n beleid opstel ten opsigte van die stof wat dit gaan versamel, sy versamelmetodes en die voorwaardes waarop skenkings in ontvangs geneem sal word (Schwirtlich & Bellviken 1987:24-25). Die beleid sit dus die beginsels waarvolgens 'n instansie funksioneer, uiteen (Changuion 1996:9,10,11). Terselfdertyd moet die beskikbare hulpbronne en die doel van die versameling in gedagte gehou word. Die beleid moet nie net bydra tot die opbou van 'n gebalanseerde versameling nie, maar ook probleme soos verdubbeling en oorlading tot die minimum beperk (Desnoyers 1991:80).

Ten opsigte van die versamelbeleid, is daar twee moontlikhede. Die eerste is 'n aktiewe versamelbeleid waar stof aktief nagespoor en uit 'n vooraf beraamde begroting aangekoop word. So 'n beleid word deur die meeste biblioteke, spesiale biblioteke, inligtingsentrums en mediasentrums gevolg en kan deur die instansie se steun op skenkings aangevul word (Cook & Proctor 1989: 3-4; Bradsher 1991:8). Die tweede moontlikheid is die passiewe versamelbeleid wat deur die meeste argiefbewaarplekke gevolg word. Hulle is gewoonlik aan 'n organisasie of departement gekoppel en neem sy verouderde dokumente deur deponering of oorplasing in ontvangs (Muller ea 1940:13). Argiefbewaarplekke het hul inhoud dus aan vasgestelde oorspronge te danke, terwyl instansies wat hul versamelings deur 'n aktiewe versamelbeleid opbou, hul stof vanuit 'n wye verskeidenheid oorde versamel (Reed 1987:75). 'n Kombinasie van bogenoemde moontlikhede kan by 'n instansie geld. Voorbeelde hiervan is plaaslike en sosiale geskiedenisversamelings waar amptelike en persoonlike dokumente deur die stadsraad of munisipaliteit gedeponeer word en argiewe wat hul versamelings deur die aktiewe versameling van gepubliseerde en ongepubliseerde bronne aanvul (Reed 1987:76).

1.3.2 Ordening

Instansies in beheer van 'n korpus inligting moet dit so orden dat dit so effektief as moontlik weer opgespoor kan word. Hoe dit gedoen word, hang af van die aard en doelwitte van die versameling. Die meeste biblioteke orden hul stof volgens 'n vooropgestelde klassifikasiesisteen waarin daar aan elke onderwerp 'n bepaalde plek en raknommer toegeken is (Orna & Pettitt 1980:13; Burke 1976:45). Hierdie sisteme dek so ver as moontlik die hele spektrum van die mens se versamelde kennis en deel dit in

sistematiese kategorieë, byvoorbeeld die Dewey Desimale Sisteem en die *Library of Congress* Klassifikasie in. Spesiale biblioteke en gespesialiseerde inligtingsentrums maak dikwels van sisteme gebruik wat spesifiek vir hul vakgebied opgestel is, aangesien 'n algemene klassifikasiesisteem se onderverdeling van die vakgebied nie gedetailleerd genoeg is om aan die instansie se behoeftes te voldoen nie (Weihs & Lewis 1989:7).

Aangesien die betekenis van 'n argivale dokument grootliks van sy konteks binne 'n reeks dokumente afhang, moet hierdie konteks verkieslik behou word en is 'n stelsel waar inligting in vasgestelde kategorieë gerangskik word, onbruikbaar in argiefbewaarplekke. By die ordening van argivale materiaal word daar veral twee beginsels nagestreef. Die eerste is om die materiaal van elke instansie bymekaar te hou. Dit staan bekend as die beginsel van oorsprong (Miller 1990:5,7). Tweedens word daar gepoog om die versameling in dieselfde volgorde te bewaar as wat dit ontstaan het en gebruik is. Dit is die beginsel van die oorspronklike volgorde. Hierdie beginsel vergemaklik nie net die rangskik van dokumente in reekse nie, maar gee ook 'n aanduiding van die samestelling en organisasie van die instansie wat hulle geskep of versamel het (Thibodeau 1991:67). Laasgenoemde getuigenis is veral waardevol in gevalle waar instansies tot niet gegaan of met ander organisasies saamgesmelt het en daar nie meer duidelikheid oor hul oorspronklike struktuur bestaan nie.

Gewoonlik is die oorspronklike volgorde van 'n dokumentereeks die resultaat van 'n logiese sisteem, aangesien die organisasie wat die dokumente geskep of versamel het, ook tot die inhoud daarvan moes toegang hê. Die ordening word deur die aard van die stof bepaal en kan byvoorbeeld alfabeties, chronologies, tematies of volgens die funksie van die dokumente, of 'n kombinasie van die genoemde metodes wees (Brunton & Robinson 1987:138-139). Dieselfde beginsels geld by die ordening van persoonlike dokumente en die stof in plaaslike geskiedenisversamelings, alhoewel dit gewoonlik nie so streng toegepas word nie (Desnoyers 1991:87-89). Enige groepering wat nie deur die skepper of versamelaar van 'n reeks dokumente tot stand gebring is nie, maar later deur die argivaris geskep is, staan bekend as 'n kunsmatige reeks. Sulke reekse is dikwels opgebou uit losstaande dokumente, foto's of knipsels wat op 'n willekeurige wyse uit 'n verskeidenheid van oorde byeengebring is en nie die resultaat is van 'n geleidelike groeiproses, soos by

argivale dokumente nie. Hulle kom meer algemeen voor by manuskripversamelings en plaaslike geskiedenisversamelings (Gracy II 1977:6).

As gevolg daarvan dat dit baie moeilik en dikwels onprakties is om groot hoeveelhede inligting in verskillende formate deurmekaar te berg, skei die meeste instansies die brontipes in die bergproses (Burke 1976:33). Aangesien dit veroorsaak dat verwante onderwerpe van mekaar geskei word, is dit belangrik dat effektiewe vindmiddels geskep moet word. Die doel is dat die vindmiddel inligting oor bepaalde temas bymekaar sal bring, ongeag die brontipe waarin dit voorkom (Collison 1957:31; Spirt 1979:6).

1.3.3 Skep van vindmiddels

Die skep van vindmiddels vind gelyklopend met die ordening van 'n versameling plaas (Brunton & Robinson 1987:130). Die woord *bibliografie* is van Griekse oorsprong en kan soos volg verklaar word: *biblion* beteken *boek* en *grapho*, *om te skryf*. Waar dit oorspronklik na die oorskryf of transkribering van boeke verwys het, impliseer dit in die eietydse konteks die sistematiese optekening en beskrywing van 'n instansie se bronne, ongeag die vorm waarin dit kom (Behrens 1996:40-41). Die belangrikste beweegrede vir die beskrywing van 'n korpus inligting se inhoud, is dat enige persoon wat inligting benodig, dit so vinnig en effektief as moontlik kan opspoor sonder om in 'n oorweldigende hoeveelheid ontoepaslike materiaal verstrengel te raak (Fothergill & Butchart 1990:222).

In biblioteke word die bibliografiese beskrywing van materiaal vergemaklik deur die feit dat die meeste bronne enkele kopieë van groot gepubliseerde opgawes is. Dit beteken dat bronne onderskei word deur vaste bibliografiese elemente soos die titel, outeur, uitgewer en datum van uitgawe, wat op die titelblad van elke uitgawe vervat is. Wanneer 'n bron beskryf word, is dit hierdie elemente wat in die katalogus opgeneem word. Gewoonlik word die inligting volgens vasgestelde riglyne, byvoorbeeld dié van die *Anglo American Cataloguing Rules*, in die katalogus uiteengesit. Die katalogus, hetsy gerekenariseerd of in gedrukte vorm, is die belangrikste en soms die enigste vindmiddel in 'n biblioteek (Hensen 1983:2-3). Dit kan op verskillende wyses georden wees, afhangende van watter aspek van die bibliografiese inligting die belangrikste geag word in die betrokke gedeelte van die katalogus. So kan dit bestaan uit seksies waar die bronne deur hulle titels, outeurs of onderwerpe van mekaar onderskei word. Soms is die reekse gekombineer en word titel-,

outeur- en onderwerpskrywings deurmekaar geliasseer in dieselfde alfabetiese reeks. Onderwerpreekse in 'n katalogus kan alfabeties of volgens 'n klassifikasiesisteem georden wees (Behrens 1996:59). In 'n biblioteek vul die klassifikasiesisteem en die katalogus mekaar aan. Terwyl die klassifikasiesisteem bronne oor soortgelyke onderwerpe bymekaarbring, en op hierdie manier voorsiening maak vir sistematiese “weisoektogte” tussen die rakke, help die katalogus om interdisiplinêre verwantskappe tussen onderwerpe wat deur die klassifikasiesisteem verbloem word, uit te lig (Mann 1993:43).

Alhoewel ander brontipes as boeke soos plate, CD's, video-kassette, en beeldmateriaal dikwels nie 'n titelblad het nie, bevat hulle bibliografiese elemente soortgelyk aan dié van boekbronne, en is dit moontlik om hulle op 'n ooreenstemmende wyse in die katalogus te beskryf. In biblioteke waar verskillende brontipes in die katalogus beskryf word, is dit belangrik dat daar telkens melding gemaak word van die vorm van 'n bepaalde bron en waar dit gevind kan word indien dit nie saam met die boekmateriaal geberg is nie (Teague 1985:123). Die katalogus word soms aangevul deur lyste waarin die inhoud van spesifieke mediavorms, byvoorbeeld video's of skyfies, uiteengesit word (McNally 1997:34-35). 'n Ander hulpmiddel wat die administrasie van 'n biblioteek vergemaklik, is raklyste. Hierdie lyste help met die inventarisering van die instansie se hulpbronne en is handig in die bepaling van leemtes en die voorkoming van onnodige verdubbelings in die biblioteek (Silva 1970:41-42).

Argivale beskrywing word van katalogisering in biblioteke onderskei deur die feit dat die bronne wat deur die instansie versamel word, gewoonlik uniek is en nie sulke vasgestelde beskrywende elemente bevat soos gepubliseerde bronne nie. By argivale beskrywing word die struktuur en inhoud van 'n instansie se dokumentêre getuienis weergegee deur die beskrywing van reekse dokumente waarbinne kleiner eenhede gespesifiseer word (Miller 1990:28). Hierdie beskrywings dien dus nie net as vindmiddels nie, maar ook as getuienis van die samestelling en struktuur van die instansie waaruit die dokumente afkomstig is (Abraham 1991:372; Cook & Procter 1989:9).

In die argiefbewaarplek is die belangrikste vindmiddels dus die lyste en indekse wat die onderskeie organisatoriese vlakke van die versameling uiteensit. Waar lyste 'n verklarende hulpmiddel tot die struktuur van 'n versameling is, vorm indekse die sleutel tot die inhoud

daarvan (Cook 1977:117). Hulle kan opgestel wees deur die instansie wat die dokumente geskep of versamel het of die een wat hulle uiteindelik bewaar. Lyste is gewoonlik in die vorm van registers, inventarisse en gidse, terwyl indekse in boek- of katalogusvorm kan wees (Oakes & McCausland 1987:174-175). Die aard van die vindmiddels word bepaal deur die aard van die inhoud van die versamelings en die behoeftes van die gebruikers (Bordin & Warner 1966:51). Waar die boek of enkele gepubliseerde bron in die biblioteek die kleinste eenheid is wat beskryf word, word die reeks met sy onderskeie bande in die argiefbewaarplek as die kleinste beskryfbare eenheid beskou. Individuele items soos los dokumente, foto's of kaarte, sal slegs in die beskrywings uitgelig word indien hulle as van uitsonderlike belang beskou word en die hulpbronne van die instansie dit toelaat (Thibodeau 1991:70).

Uit die omskrywings van die genoemde tipes instansies blyk dit dat dit nie die media in hul versamelings is wat hulle van mekaar onderskei nie, maar die aard van die inligting wat hulle versamel en hul teikengebruikers. Alhoewel biblioteke en argiefbewaarplekke sedert hul ontstaan in die Antieke tyd die bewaring van die versamelde kennis van die mens ten doel gehad het (Clark 1976:ix), is daar ook instansies wat hul spesifiek op die bewaring van die kulturele erfgoed van die samelewing waarin hulle funksioneer, toespits, byvoorbeeld argiewe van historiese verenigings, plaaslike geskiedenisversamelings, manuskripversamelings, dokumentesentrums, versamelings van mondelinge oorlewering en mondelinge geskiedenis en kultuurhistoriese museums. In die volgende afdeling word Suid-Afrikaanse instansies wat vir die doeleindes van hierdie studie ondersoek is, in alfabetiese volgorde bespreek.

1.4 Bespreking van spesifieke instansies

Hierdie instansies dien as voorbeelde van die tipes instansies, uitgesonder gewone kultuurhistoriese museums, wat onder meer kultuurhistoriese inligting bewaar. By elke tipe instansie word slegs een voorbeeld bespreek. Hulle is oor die hele land versprei en is gekies omdat hulle as 'n model vir ander instansies van hul soort dien of omdat hulle 'n belangrike rol speel in die bewaring van kultuurhistoriese gegewens. Die Sasol Kunsmuseum is byvoorbeeld by die ondersoek betrek, omdat hy benewens 'n uitgebreide versameling kunswerke, ook antropologiese en kultuurhistoriese versamelings huisves. Aangesien die Sentrum vir Kultuurhistoriese Navorsing die hoofbron vir hierdie studie

uitmaak, word dit nie in hierdie hoofstuk bespreek nie, maar in die derde hoofstuk, waar die inhoud daarvan dien as 'n voorbeeld van die brontipes wat in 'n kultuurhistoriese navorsingsentrum gevind sou kon word.

1.4.1 Die Argief van die Universiteit van Pretoria, Pretoria

1.4.1.1 Doel en beleid

Die Argief van die Universiteit van Pretoria is amptelik in September 1994 gestig met die doel om inligting oor die geskiedenis van die universiteit te versamel. Hieronder word verstaan inligting oor die stigting, ontwikkeling, funksionering en aktiwiteite van die universiteit. Die werksaamhede van die argief sluit die ordening, ontsluiting, bewaring en beskikbaarstelling van hierdie inligting aan die gebruikers van die argief in (P - AUP). In die versamelbeleid van die argief word die voorwaardes en omstandighede waaronder materiaal versamel en bewaar word in twaalf punte uiteengesit. Hierin word onder andere gemeld dat slegs stof wat intrinsieke waarde het en waardevolle inligting oor die universiteit bevat, versamel sal word. Daar moet ook noue kontak met die afdelings en departemente van die universiteit behou word om te voorkom dat dokumente onnodig verdubbel of vernietig word. Die beleid maak verder voorsiening vir die omstandighede waaronder skenkings en erflatings aanvaar sal word, die verduideliking van die eiendomsreg van die materiaal wat deur die argief bewaar word, beperkings ten opsigte van die gebruik daarvan en die omstandighede en voorwaardes vir die uitleen van materiaal (AUP 1:5-6).

Die argief is aktief betrokke by verskeie aksies en projekte en probeer sodoende sy funksies aan die universiteit beklemtoon. Een van hierdie projekte is die *Wandelpad-uitstalling* waarin die argief vir agt maande van die jaar die eksamenuitslagborde in die Geesteswetenskappegebou aanwend om die verskillende departemente en hul kursusse aan die res van die universiteitsgemeenskap en voornemende studente bekend te stel (AUP 3:1). Die argief is ook besig (1999) om 'n projek te loods waarin die vindmiddels van al die biblioteke en museums van die universiteit deur 'n rekenaarnetwerk aan mekaar verbind word ten einde die meer doeltreffende beskikbaarstelling van hul inhoud te bewerkstellig. Die program wat vir hierdie projek beoog word, is 'n *DB-text*-program getitel *Retrieval Ware*. 'n Ander projek geskied in samewerking met die Erfenis- en Geskiedenisentrum, wat met die hulp van die Departement Geskiedenis en

Kultuurgeskiedenis gestig is, en behels die opstel en aanbied van kort kursusse oor Genealogie, Heraldiek, Argiefwese en Rekordbeheer (Dr K Harris 1999:onderhoud). Die Erfenis- en Geskiedenisentrum is gestig met die doel om belangstelling in en navorsing op die terrein van die geskiedenis en erfenisstudies te bevorder. Dit word onder meer gedoen deur die aanbied van kort kursusse met 'n historiese, kultuurhistoriese of bewarende inslag, skakeling met ander instansies wat 'n belang by historiese en kultuurhistoriese dissiplines het en die koördinerende van navorsingsprojekte met 'n historiese, kultuurhistoriese of bewarende inslag. Daar word samewerking verlang van organisasies of bedrywe wat hierby 'n belang het, byvoorbeeld die toerismebedryf (EGS 1:[1]).

1.4.1.2 Inhoud

Volgens die argief se advertensiepamflet (P – AUP), versamel dit die volgende argivalia: notuleboeke, jaarverslae en dokumente oor die totstandkoming en funksies van fakulteite, departemente en afdelings van die universiteit; publikasies oor die universiteit en sy aktiwiteite; *curricula vitae* van huidige en oud-personeellede; oudiovisuele materiaal en artefakte wat met die universiteit verband hou. Een van die belangrikste naslaanbronne in die argief, is die *Ad Destinatum* – 'n reeks naslaanboeke waarin die geskiedenis van die universiteit en sy samestellende fakulteite, departemente, afdelings en institute opgeteken is. Dit bestaan tot dusver uit drie boekdele wat onderskeidelik oor die tydperke van 1930 (die stigtingsdatum) tot 1960, 1960 – 1982 en 1983 – 1992 handel. Daar word tans (1999) aan 'n vierde boekdeel gewerk (Dr K Harris 1999:onderhoud).

1.4.1.3 Ordening en vindmiddels

Die ordeningstelsel van die argief is in 'n inventaris, wat ook as die hoof vindmiddel daarvan dien, uiteengesit. Soos by die meeste argiefbewaarplesse, is die inhoud georden volgens die interne struktuur van die instansie, in hierdie geval die universiteit. Daar is ook afdelings vir foto-versamelings, oudiovisuele materiaal, voorwerpe en ander aanwinste. Elk van die nege hoofgroepe word deur 'n letterkode van die ander onderskei. Hulle kan soos volg uiteengesit word: A – stigting en herdenkings; B – ampsdraers, raad, senaat en komitees; C – akademiese opleiding; D – nie-dosende afdelings; E – publikasies; F – foto's; G – oudiovisuele materiaal; H – voorwerpe en I – aanwinste. Die groepe word verder deur syferkodes in onderafdelings verdeel (AUP 2:*Inhoud*). Aangesien die verskillende onderafdelings in soveel detail in die inventaris uiteengesit is, is dit redelik

maklik om inligting in die argief op te spoor. Soektogte word baie aangehelp deur die feit dat die lêers waarin die inligting geberg is baie duidelik gemerk is.

1.4.2 Die Distrik Ses Museum en Klankargief, Kaapstad

1.4.2.1 Doel en beleid

Die Distrik Ses Museum het sy ontstaan te danke aan 'n groep trustees wat in 1994 'n museumstigting op die been gebring het ter herinnering aan Distrik Ses, vroeër jare 'n buitewyk van Kaapstad, en sy mense. Hul eerste projek was 'n uitstalling van straatnaamborde wat uit die distrik verwyder is voordat alle strukture daarin gesloop is. Om die betekenis daarvan te verhoog, is 'n advertensieveldtog geloods waarin oud-inwoners genooi is om die uitstallings met foto's en inligting aan te vul. Die reaksie was oorweldigend en wat aanvanklik slegs 'n tydelike uitstalling tussen 10 en 23 Desember 1994 sou wees, het in 'n permanente museum ontwikkel (Mev L Fortune 1999:onderhoud).

Die Distrik Ses Museum se versamelbeleid is uniek in die opsig dat sy versameling opgebou word deur die spontane skenkings van persone wat ten nouste betrokke was by Distrik Ses (Mev L Fortune 1999:onderhoud). Dit is die doel van die museum om die uiteenlopende kultuurerfenis, werks- en lewensomstandighede en geskiedenis van die mense van Distrik Ses op te teken en te bewaar en sodoende opbouende interkulturele kommunikasie in Suid-Afrika te bevorder. Verder is die museum geskep as 'n herinnering aan die gevolge van die Goepsgebiede Wet wat as gevolg van die beleid van apartheid tot stand gekom het (DSM 1:2).

1.4.2.2 Inhoud

Die straatnaamborde, wat die aanvanklike kern van die Distrik Ses Museum se uitstalling was, is in die Metodiste Sendingkerk in Buitenkantstraat in Kaapstad uitgestal. Aangesien die kerk vir ongeveer 'n eeu gemeentes in Distrik Ses bedien het, speel die gebou self ook 'n beduidende rol in die betekenis van die museum. Die uitstalling van straatnaamborde is aangevul deur 'n straatplan van die distrik wat op die vloer van die gebou uitgelê is. Eers met die aanvang van die uitstalling is die waarde van hierdie kaart besef, toe besoekers begin het om hul name en ander inligting by hul adresse op die kaart in te vul en hulself as't ware weer "in die geskiedenis terug te skryf" (Mev L Fortune 1999:onderhoud).

Tans bevat die museum 'n groot versameling foto's wat op Distrik Ses betrekking het. Van die belangrikste bydraes in hierdie opsig was die versamelings van Janse Wissima, Jan Greshoff, Noor Ebrahim en George Hallett. Besoekers het spontaan foto's en artefakte na die museum gebring om die versamelings aan te vul en die skenkings verder verryk deur die staaltjies wat hulle daarvoor vertel het en inligting oor die daaglikse lewe en omstandighede (Mev L Fortune 1999:onderhoud). Die personeel het die waarde van die vertellings besef en begin om hulle op klankkassette vas te lê. Op hierdie manier het die Klankargief van die Distrik Ses Museum ontstaan. Tans word die klankargief in 'n gebou in Kerkstraat gehuisves en word mondelinge oorlewering oor Distrik Ses op 'n aktiewe wyse versamel (Mnr V Layne 1999:onderhoud).

Informante word uitgevra oor hul agtergrond, interkulturele verhoudings en verskillende kultuurgebruike in Distrik Ses, die algemene leef- en werksomstandighede, die invloed van die wetgewing wat hulle uiteindelik uitgedryf het, omstandighede daarna en versetbewegings, byvoorbeeld die sogenaamde *Blacksash Movement*, wat by hulle 'n rol gespeel het (Mnr L Dondolo 1999:onderhoud). Die klankargief versamel nie net die klankopnames van mondelinge oorleweringe nie, maar ook enige ander inligting oor Distrik Ses wat op 'n klankbaan vervat is. So huisves die argief ook 'n aantal videokassette, tolbande, laserskywe en langspeelplate (Mnr V Layne 1999:onderhoud).

Laastens huisves die museum 'n bronneseentrum bestaande uit 'n groot aantal boeke, knipsels, dokumente en verslae wat op Distrik Ses betrekking het asook 'n bibliografiese versameling van verwysings na alle publikasies wat daarvoor verskyn het. Die doel van die bronneseentrum is om alle moontlike geskrewe inligting oor die gebied te versamel ten einde navorsing te bevorder en om 'n breër agtergrond en konteks te verskaf vir die versamelings van die museum (Mev L Fortune 1999:onderhoud).

1.4.2.3 Ordening en vindmiddels

Aangesien die meeste artefakte in die museum op permanente uitstalling is, is daar nie veel sprake van ordening soos by 'n biblioteek of argief nie. In die bronneseentrum en klankargief is alle items volgens aanwinsnommers georden. Die bronneseentrum huisves ook die aanwinsregisters en katalogusse in boekvorm wat as die vindmiddels van sy versamelings dien. Alles wat sedert 1995 deur die museum ontvang is, is in die

aanwinsregister opgeneem en van 'n aanwinsnommer voorsien. Die katalogusse in boekvorm word as die belangrikste vindmiddels beskou en is ook volgens aanwinsnommers georden. Daarin bevat elke inskrywing 'n foto van die betrokke artefak of foto asook 'n beskrywing daarvan met die aanwinsnommer daarby. Negatiewe van foto's word op 'n soortgelyke manier bewaar. Knipsels word in aparte lêers min of meer chronologies en volgens aanwinsnommers geberg (Mev L Fortune 1999:onderhoud). Die stelsel is eerder gemik op rekordhouding van die inhoud van die museum as onderwerpgerigte soektogte. Sulke soektogte word in 'n mate vergemaklik deur die foto's wat die inskrywings van artefakte en foto's vergesel.

In die klankargief word die klankkassette ook volgens aanwinsnommers geberg. Tot op hede is die versameling nog net geïnteriseer en was dit nog nie moontlik om dit na wense te ontsluit nie. Aangesien volledige transkribering te veel tyd in beslag sou neem, word daar slegs gepoog om 'n opsomming van elke kasset se inhoud daar te stel vir navorsingsdoeleindes. Uiteindelik beoog die personeel egter om die kassette nie net volledig te transkribeer nie, maar ook om die gebeure en omstandighede rondom dit wat op die kassette vervat is, te dokumenteer (Mnr V Layne 1999:onderhoud).

1.4.3 Die Dokumentesentrum van die JS Gericke Biblioteek, Universiteit van Stellenbosch

1.4.3.1 Doel en beleid

Die Dokumentesentrum van die JS Gericke Biblioteek aan die Universiteit van Stellenbosch is in 1970 gestig om die versamelings van DF Malan en NP van Wyk Louw te huisves. Nadat hierdie versamelings georden en beskryf is, is besluit om dieselfde met die ander dokumenteversamelings van die universiteit te doen. Sedertdien is die ander manuskripte, wat reeds sedert die twintigerjare van die twintigste eeu versamel is, georden en beskryf sodat daar tans meer as 320 versamelings in die dokumentesentrum gehuisves word (*Matieland*, 28(1), 2/1984:6-7; DJSG 1:1).

Die versamelbeleid van die dokumentesentrum word in vier punte opgesom. Eerstens word oorspronklike manuskripte en dokumente versamel; nie noodwendig boeke nie. Dokumentêre materiaal impliseer nie net geskrewe dokumente nie, maar ook ander brontipes soos koerantknipsels, foto's, handtekeninge, rolprente en plaatopnames (DJSG

1:1). Gewoonlik word versamelings nie aangekoop, uitgeruil of weggegee nie. Die passiewe versamelbeleid maak hoofsaaklik op spontane skenkings en nalatings van lede van die publiek staat. Daar was ook al uitsonderings waar persone of instansies deur die sentrum genader is vir moontlike skenkings van versamelings. Die versamelbeleid is hoofsaaklik gemik op stof wat betrekking het op die Universiteit van Stellenbosch, die dorp Stellenbosch en die omliggende distrik en prominente persone uit die omgewing. Verder word daar in 'n mindere mate materiaal uit die res van die Wes-Kaap versamel (Mev H Botha 1999:onderhoud).

1.4.3.2 Inhoud

Die terreine waarop die belangrikste versamelings in die sentrum betrekking het, is die Afrikaanse letterkunde, die kultuurgeskiedenis van die omgewing en die Suid-Afrikaanse geskiedenis en politiek (DJSG 1:1; DJSG 2:3). Verder huisves die sentrum die dokumente van kunstenaars soos Maggie Loubser, TO Honniball, Hugo Naude en M van Michaelis (DJSG 3:2), asook die JS Gericke Biblioteek se kunsversameling bestaande uit onder meer 'n aantal borsbeelde en oorspronklike skilderye (*Matieland*, 28(1), 2/1984:6).

1.4.3.3 Ordening en vindmiddels

Alhoewel die meeste van die dokumentesentrum se inhoud sover as moontlik volgens die beginsel van die oorspronklike volgorde in die versamelings waarin hulle geskenk is, georden is, is daar ook kunsmatige versamelings wat opgebou is uit skenkings van enkele items soos foto's, koerantuitknipsels, spotprente, dagboeke, rolprente en plaatopnames (*Matieland*, 28(1), 2/1984:7). Elke versameling in die sentrum is in die aanwinsregister en inventaris opgeteken en van 'n identifiserende aanwinsnommer voorsien. Nadat die versamelings elk na hul aard finaal georden is, word daar vir elkeen 'n katalogus in boekvorm as vindmiddel opgestel. Die katalogusse van kleiner versamelings is gewoonlik in die vorm van getikte lyste. Die inhoud van die versamelings word in die katalogusse en lyste beskryf volgens kategorieë wat uit die versamelings na vore mag kom. Elke katalogus het 'n outeur/titel- en 'n onderwerpindeks agterin om die vind van toepaslike materiaal in die betrokke versameling te vergemaklik, sonder dat dit nodig is om die dokumente self te hanteer (DJSG 1:6; DJSG 3:2; mev H Botha 1999:onderhoud). Daar is ook 'n kaartkatalogus vir die sentrum se omvangryke fotoversameling (DJSG 2:5).

1.4.4 Die *Manuscripts & Archives Department* van die Biblioteke van die Universiteit van Kaapstad, Kaapstad

1.4.4.1 Doel en beleid

Aan die Universiteit van Kaapstad het dr RRM Immelman gedurende die 1940's met die versamel van manuskripte en dokumente begin. Die *Manuscripts & Archives Department* is in die sestigerjare gestig. Dit het eers in 1973 'n eie lokaal en leeskamer gekry en in 1989 is dit na sy huidige kwartiere in die Oppenheimer-gebou op die kampus van die Universiteit van Kaapstad verskuif (MAD 1:2). Die *Manuscripts & Archives Department* volg 'n gemengde versamelbeleid in die sin dat sy versameling deur skenkings sowel as aktiewe versamelpraktyke uitgebrei word (Mev L Hart 1999:onderhoud).

1.4.4.2 Inhoud

In die departement word daar grootliks gekonsentreer op inligting oor die politieke, ekonomiese, sosiale en kultuurgeskiedenis van Kaapstad en die Wes-Kaap, met die doel om in die behoeftes van die studente en personeel van die universiteit en ander *bona fide* navorsers te voorsien. Die departement dien ook as die argiefbewaarplek van die universiteit. In hierdie afdeling word nie net amptelike dokumente en rekords bewaar nie, maar daar word ook gepoog om 'n duideliker beeld van die instansie, sy personeel, studente en bekende oudstudente daar te stel. Die beleid maak verder voorsiening vir die versamel van materiaal oor enige ander terrein wat in die veranderende navorsingsbehoefte van die personeel en studente kan voorsien (MAD1:3; mev L Hart 1999:onderhoud). As gevolg van die toenemende Afrika-karakter van die universiteit, is daar in die afgelope paar jaar begin met die versamel van stof oor verskillende aspekte van ander Afrika-lande. Dit is hoofsaaklik gedoen deur die aanskaf van verskillende soorte mikro-kopieë van die versamelings van instansies soos die Londense Sendinggenootskap en die *Colonial Office* (Mev L Hart 1999:onderhoud).

1.4.4.3 Ordening en vindmiddels

Die *Manuscripts & Archives Department* maak van 'n verskeidenheid van vindmiddels gebruik om sy versamelings toeganklik te maak. Soos by die Dokumentesentrum van die JS Gericke Biblioteek, word die versamelings nie opgebreek nie en word daar vir elkeen, afhangende van die aard daarvan, 'n katalogus in boekvorm, inventaris of lys met 'n indeks as vindmiddel opgestel. Die indekse in elke katalogus vergemaklik onderwerpgerigte

soektogte aansienlik. Die versamelings is in 'n gepubliseerde gids, die *Guide to the manuscripts in the University of Cape Town Libraries*, opgeteken. Verder word die drukstukke van die NAREM-databasis (*National Register of Manuscripts*) deur die departement self aangewend as 'n gids tot sy inhoud (Mev L Hart 1999:onderhoud; ondersoek ter plaatse, Junie 1999). Die NAREM-projek is aangepak om 'n sentrale toegangspunt tot die inventarisse van verskillende dokumenteversamelings in die land te skep. Dit dek dokumente in staatsargiewe, semi-private en private argiewe. Verder is dit gebruik om 'n aantal gidse tot die versamelings van spesifieke instansies op te stel (Brits 1995:66-67), byvoorbeeld die gids tot die manuskripte in die Biblioteke van die Universiteit van Kaapstad wat hierbo genoem word.

Om onderwerpgerigte soektogte verder te vergemaklik, is 'n aantal onderwerpgidse deur die departement opgestel. Enkele titels in hierdie reeks gidse is: *Architectural Collections*, *Art & Drama Collections*, *Economic History Collections*, *Literary Collections*, *Medical Collections* en *Musical Collections* (Mev L Hart 1999:onderhoud; ondersoek ter plaatse, Junie 1999).

Die departement huisves ook die kassetopnames van die *Western Cape Oral History Project* wat deur die Departement Geskiedenis bedryf word. Hierdie versameling is chronologies in onderwerppreekse georden soos die verskillende onderwerpe wat deur die projek ondersoek is, afgehandel word. Die versameling is ook van 'n inventaris en 'n boekkatalogus voorsien. In laasgenoemde word nie net die inhoud van die onderskeie reekse klankkassette kortliks beskryf nie, maar word daar ook inligting oor die informante en die persone wat die onderhoude gevoer het, aangeteken (Mev. L Hart 1999:onderhoud).

1.4.5 Die Mayibuye Centre for History and Culture in South Africa, Bellville

1.4.5.1 Doel en beleid

Die *Mayibuye Centre for History and Culture in South Africa* aan die Universiteit van die Wes-Kaap is in 1992 amptelik geopen. Dit is gestig met die doel om die verloop van die verset teen apartheid op te teken en dien ook as 'n bronneseentrum vir die bewaring van dokumente wat betrekking het op die gebeure en omstandighede gedurende die stryd teen apartheid (B – *Mayibuye* [1992]:[1]). Die sentrum versamel verder inligting oor die kultuurgeskiedenis van die mense wat by die apartheidstryd, die sogenaamde *struggle*,

betrokke was. 'n Ander doelwit is om 'n platform te skep vir die ontwikkeling van kulturele skeppingskrag en uitdrukking en om op hierdie wyse die proses van heropbouing en versoening aan te help. *Mayibuye* is 'n slagspreuk in die Nguni-tale wat "laat dit terugkeer" beteken (Smith 1995:18; *Mayibuye Centre* Tuisblad).

Die sentrum versamel nie net inligting nie, maar is ook aktief betrokke by 'n wye verskeidenheid van opvoedkundige programme, gemeenskapsprojekte, konferensies, werksinkels en uitstallings. Dit is in hierdie opsig dat sy uitgewery 'n baie belangrike rol speel deur die publikasie van onder meer boeke, plakkaatuitstallings en audio-visuele materiaal vir opvoedkundige programme (*Mayibuye Centre* Tuisblad). Die sentrum se *oral history*-projek speel ook 'n belangrike rol om die gemeenskap by die aktiwiteite van die sentrum te betrek. Deur hierdie projek word waardevolle inligting oor die geskiedenis, kultuurgeskiedenis en lewensomstandighede van histories agtergeblewe en ongeletterde gemeenskappe in Suid-Afrika ingesamel. Dit verskaf ook heelwat insigte oor die geestelike milieu van die mense wat aan die stryd teen apartheid deelgeneem het en die ervarings van mense in ballingskap buite Suid-Afrika. Die projek dra dus nie net by tot die insameling van feitelike inligting nie, maar verskaf ook 'n duideliker beeld van die tydsges en die konteks van apartheid en die stryd daarteen (Smith 1995:18-19).

1.4.5.2 Inhoud

Die sentrum bestaan uit ses afdelings, naamlik 'n argiefbewaarpark, fotobiblioteek, filmafdeling, mondelinge geskiedenis-projek, kunsversameling en 'n uitgewery (P - *Mayibuye*). Die argiefbewaarpark vorm die kern van die sentrum en bevat onder meer die dokumente van persone soos aartsbiskop Tutu, voorheen die aartsbiskop van Kaapstad en voorsitter van die Waarheids- en Versoeningskommissie (Hayes (red) 1999:411), Kadar Asmal, Suid-Afrikaanse minister van onderwys (Wallis (red) 2000:301), Ahmed Kathrada, senior ANC-lid en voorheen verbonde aan die kantoor van die staatspresident (Hayes (red) 1999:256) en Govan Mbeki, senior ANC-leier en oudlid van die Nasionale Raad van Provinsies (Gevisser 1999:291; Woodson 1995:3; *Mayibuye Centre* Tuisblad). Organisasies wat 'n bydrae tot die versameling gelewer het, sluit in die *African National Congress*, die *United Democratic Front*, die *South African Non-Racial Olympic Committee*, die *South African Congress of Trade Unions*, die *Women's National Coalition* en die *International Defence and Aid Fund (IDAF)* in Londen. Die sentrum huisves ook

die volledige reekse van ongeveer vyftig tydskrifte en koerante wat voor 1994 in Suid-Afrika verban was, byvoorbeeld *Umsebenzi*, die *Guardian*, *New Age*, *Sechaba* en die *African Communist* (B – *Mayibuye* [1992]:[2]; *Mayibuye Centre* Tuisblad).

IDAF het sedert die sewentigerjare 'n groot bydrae gelewer ten opsigte van die finansiële ondersteuning van die families van politieke gevangenes en die vervaardiging van dokumentêre films oor die apartheidstryd. Vir laasgenoemde projek is daar in Londen 'n audio-visuele eenheid gestig wat as skakel sou dien tussen Europese vervaardigers en die ondergrondse organisasies in Suid-Afrika. Die projek is in 1980 uitgebrei toe *IDAF* daarin geslaag het om die *Video News Services*, later bekend as *Afravision*, in Suid-Afrika te vestig. Toe daar in 1991 met beplanning vir die stigting van die *Mayibuye*-sentrum begin is, het *IDAF* die hele audio-visuele versameling, wat bykans 'n honderd dokumentêre films, 800 dose knipsels en 'n groot hoeveelheid dokumente op papier en mikrofilm ingesluit het, aan die sentrum geskenk. Hulle het ook ruimskots tot die verdere ontwikkeling daarvan bygedra in die vorm van finansiële bystand en die verskaffing van personeel (*Mayibuye Centre* Tuisblad; B – *Mayibuye* [1992]:[2]; Smith 1995:18). Die audio-visuele versameling het onder meer ook die foto-argief van die *African Freedom Movement* en 'n groot versameling manuskripte, knipsels uit tydskrifte en koerante en plakkaats bevat (Woodson 1995:3; B – *Mayibuye* [1992]:[2]).

Die *Mayibuye*-uitgewery dien as die sentrum se mondstuk en beywer hom daarvoor om soveel as moontlik inligting oor die apartheidsgeskiedenis in Suid-Afrika aan die publiek beskikbaar te stel deur navorsing en die heruitgawe van voorheen verbanne publikasies. Om in hierdie doel te slaag, het die uitgewery met drie reekse van publikasies begin, naamlik *The Mayibuye History and Literature Series*, 'n reeks historiese monografieë, *The Mayibuye Library*, 'n reeks bestaande uit korter boekies en pamflette, en *The Mayibuye Centre Occasional Papers*, wat onder meer beleidsdokumente, lesings, verslae en artikels bevat. Die *Mayibuye History and Literature Series* het reeds voor die sentrum se amptelike opening in 1992 sy eerste vyf titels die lig laat sien en bevat tans meer as 80 titels (B – *Mayibuye* [1992]:[3]; *Mayibuye Centre* Tuisblad).

1.4.5.3 Vindmiddels

Vir elk van die argivale versamelings is daar 'n boekkatalogus met 'n indeks as vindmiddel opgestel. Die ander afdelings het hul eie kaartkatalogusse en die vindmiddels is ook gerekenariseer (ondersoek ter plaatse, Julie 1999). Verder het die sentrum baanbrekerswerk gedoen deur die eerste instansie van sy soort te wees wat sy gekatalogiseerde materiaal, primêre en sekondêre bronne op CD-ROM aan opvoedkundige instansies beskikbaar gestel het. Hulle het ook 'n CD-ROM-reeks oor verskillende aspekte van die stryd teen apartheid die lig laat sien. Die reeks bevat 'n groot verskeidenheid boeke, foto's, klankbane en video-snitte (*Mayibuye Centre* Tuisblad; Plaatjie 1995:gp). Die gerekenariseerde vindmiddels van die instansie help baie om onderwerpgerigte soektogte te vergemaklik.

1.4.6 Die Mediasentrum van die Fakulteit Opvoedkunde aan die Universiteit van Stellenbosch, Stellenbosch

1.4.6.1 Doel en beleid

Die groot verskeidenheid brontipes wat in die Mediasentrum van die Fakulteit Opvoedkunde aan die Universiteit van Stellenbosch gehuisves word, tesame met die opvoedkundige waarde van die instansie laat dit in 'n mate met die inhoud en doelstellings van 'n sentrum vir kultuurhistoriese navorsing ooreenstem en daarom is dit by hierdie studie ingesluit. Die sentrum is gestig om opvoedkundige hulpmiddels aan voorgraadse studente beskikbaar te stel. Dit kan in twee afdelings verdeel word, naamlik die Opvoedkunde Biblioteek, wat ook die Model Skoolbiblioteek huisves, en die Bronnesentrum. Die Opvoedkunde Biblioteek versamel hoofsaaklik literatuur vir gebruik deur voorgraadse studente en bronne vir die opstel van lesmateriaal, terwyl die Model Skoolbiblioteek literatuur versamel wat in 'n skoolbiblioteek tuishoort. Laasgenoemde dien as 'n modelvoorbeeld vir skoolbiblioteke en gee ook aan studente 'n idee van die soort literatuur wat hulle kan verwag om daar te vind (Mev C de Wet 1999:onderhoud). Die Bronnesentrum versamel opvoedkundige hulpmiddels in 'n verskeidenheid van vorme (Mev E Muller 1999:onderhoud).

1.4.6.2 Inhoud

Die Opvoedkundige Biblioteek bevat hoofsaaklik boeke, terwyl die Bronnesentrum 'n verskeidenheid van media huisves. Voorbeelde van die media wat in laasgenoemde voorkom, is modelle, speletjies, opvoedkundige speelgoed en handpoppe, prente en

flenniebordprente, landkaarte en ander muurkaarte, klankkassette, transparante, skyfies en video-bande (Mev. E Muller 1999:onderhoud).

1.4.6.3 Ordening en vindmiddels

Die inhoud van die Opvoedkunde Biblioteek en die Model Skoolbiblioteek is volgens die Dewey Desimale Klassifikasiesisteen georden. Alhoewel die Mediasentrum nie 'n takbiblioteek van die JS Gericke Biblioteek is nie, maar 'n aparte departementele biblioteek, is die inhoud van die Opvoedkunde Biblioteek en die Model Skoolbiblioteek tog op die JS Gericke Biblioteek se gerekenariseerde databasis ingesluit en dien dit as die hoofvindmiddel van hierdie twee biblioteke. Die biblioteke se inhoud is ook in 'n kaartkatalogus beskryf, maar aangesien laasgenoemde byna heeltemal in onbruik verval het, word dit nie meer in stand gehou nie (Mev C de Wet 1999:onderhoud). Die gerekenariseerde katalogus van die biblioteke vergemaklik ook onderwerpgerigte soektogte volgens sleutelwoorde.

Die inhoud van die Bronnesentrum is volgens media georden en dan binne elke groep hoofsaaklik volgens aanwinstnommers. Die uitsonderings is die prentemateriaal wat onderwerpsgewys georden is, die landkaarte wat in geografiese groepe verdeel is en die opvoedkundige speelgoed en modelle wat op 'n willekeurige wyse in die sentrum uitgestal word. In die geval van die prente is daar binne die onderwerpgroepe ook sprake van ordening volgens aanwinstnommers, maar dit word nie baie streng toegepas nie (Mev E Muller 1999:onderhoud). Die belangrikste vindmiddels van die Bronnesentrum is die aanwinstregisters en die kaartkatalogus. Laasgenoemde is volgens onderwerpe georden en integreer alle bronne wat in die sentrum gehuisves word, iets wat onderwerpgerigte soektogte baie vergemaklik. In die katalogusinskrywings word die verskillende tipes bronne deur middel van letterkodes van mekaar onderskei, byvoorbeeld PC vir landkaarte en TS vir skyfies (Mev E Muller 1999:onderhoud).

1.4.7 Die Nasionale Afrikaanse Letterkundige Museum en Navorsingsentrum (NALN), Bloemfontein

1.4.7.1 Doel en beleid

NALN is in Maart 1973 deur die inisiatief van die Vrystaatse Provinsiale Administrasie in die Ou Goewermentsgebou of Derde Raadsaal, in Bloemfontein geopen. Die aanvanklike

doel van die instansie was onder meer die daarstelling van 'n sentrale bewaarplek vir dokumente oor en rondom die Afrikaanse taal en letterkunde. Dit sou ook as 'n soort "skrywers-biblioteek" vir Afrikaanse letterkunde dien (Liebenberg 1994:4). Tans is dit sy beleid om inligting en/of bronnemateriaal oor die Afrikaanse letterkunde te versamel, dit te dokumenteer, na te vors, te bewaar en aan die publiek beskikbaar te stel. Ten einde hierdie doelwitte te bereik, word daar ook intensief van die terrein se hulpwetenskappe gebruik gemaak (NALN 1:2.1.2; mev E van der Walt 1999:onderhoud). Die *National English Literary Museum* (NELM) te Grahamstad vervul 'n soortgelyke funksie vir die Engelse letterkunde van Suid-Afrika (NALN 1:2.1.2).

1.4.7.2 Inhoud

Die grootste gedeelte van NALN omvat versamelings van individue en dokumentêre getuienis van instansies wat 'n bydrae tot die Afrikaanse letterkunde gelewer het. Hierdie versamelings bevat 'n verskeidenheid van bronne in verskillende vorme, byvoorbeeld amptelike en persoonlike dokumente, korrespondensie, manuskripte, efemere publikasies soos pamflette, programme of inligtingstukke, foto's, koerant- en tydskrifknipsels, koerante en tydskrifte, boeke en artefakte (Mev E van der Walt 1999:onderhoud; mnr J van Zijl 1999:onderhoud). Die artefakte wat aan NALN geskenk word, sluit onder meer van die persoonlike besittings van die betrokke skrywers in. Hierdie artefakte word dan in spesiale uitstalruimtes in die museum gerangskik om 'n duideliker beeld van die persoonlike milieu van die skrywers te verskaf (ondersoek ter plaatse, Augustus 1999).

Behalwe die verskillende letterkundige versamelings, bewaar NALN ook uitgebreide versamelings dokumente van kultuurhistoriese belang en foto's wat deur die Vrystaatse Provisiale Museumdienste byeengebring is, sowel as 'n groot knipselversameling. Alhoewel eersgenoemde twee versamelings se inhoud op die hele Suid-Afrikaanse kultuurgeskiedenis betrekking het, word daar nog hoofsaaklik op die versamel van dokumente wat op die Vrystaatse kultuurgeskiedenis betrekking het, gekonsentreer (Mev E van der Walt 1999:onderhoud; mnr J van Zijl 1999:onderhoud). Tans bestaan die fotoversameling uit ongeveer 10 000 foto's, waarvan sowat 30 persent oorspronklikes is. Die twee versamelings bevat onder meer heelwat materiaal oor die Anglo-Boereoorlog en daar is 'n omvangryke uitstalling beplan vir die honderdjarige herdenking van hierdie gebeurtenis wat in Oktober 1999 'n aanvang neem (Smith 1999:I).

1.4.7.3 Ordening en vindmiddels

Die versamelings is alfabeties volgens outeurs georden. Daar word gepoog om die oorspronklike interne ordening van die versamelings te behou. Indien geen interne ordening bestaan nie, word versamelings deur die personeel georden. Waar aanwinsregisters in die verlede met die hand bygehou is, word daar sedert 1994 van rekenaars hiervoor gebruik gemaak (Mev E van der Walt 1999:onderhoud; mnr. J van Zijl 1999:onderhoud). Die kultuurhistoriese dokumente- en fotoversamelings van die Vrystaatse Provinsiale Museumdienste en die knipselversameling is volgens hul aanwinsnommers georden en in inventarisse meer breedvoerig beskryf (Mev E van der Walt 1999:onderhoud; mnr J van Zijl 1999:onderhoud).

Alhoewel daar aanwinsrekords van al NALN se materiaal bestaan, is alles nog nie volledig ontsluit nie as gevolg van die snelle tempo waarteen dit in ontvangs geneem word. Sedert die stelsel in 1994 gerekenariseer is, word daar gepoog om by te hou met die ontsluiting van nuwe aanwinste en word chronologies teruggewerk om die ouer versamelings te ontsluit. Vir die versamelings wat reeds ontsluit is, bestaan daar indekse en kaartkatalogusse volgens onderwerphoofde, terwyl die vindmiddels van die versamelings wat na 1994 ontvang is, gerekenariseer is. Die *INMAGIC-plus*-stelsel, 'n *DB-Text*-program, is vir die opstel van die gerekenariseerde vindmiddels gebruik. Die program stel die bibliotekaris in staat om self die mees waarskynlike strukture waarvolgens soektogte sal plaasvind, op te stel. So is dit moontlik om die inhoud van die uitgebreide knipselversameling volgens enige aspek van die publikasie, byvoorbeeld titel, skrywer of datum van uitgawe en/of enige trefwoord in die beskrywing van artikels, te benader (Mev E van der Walt 1999:onderhoud). Die databasis waarop NALN se knipselversameling uiteengesit is, *KNIPKAT*, help om die jaarlikse uitgawe van die *Bronnegids by die studie van die Afrikaanse letterkunde en taal* te vergemaklik. Die *SKRYWERS* databasis word gebruik om die biografiese en bibliografiese inligting van Afrikaanse skrywers, vroeër gepubliseer as die *Bibliografie van Afrikaanse boeke*, te bewaar. Die feit dat die *INMAGIC-plus* stelsel voorsiening maak vir 'n verskeidenheid van moontlike trefwoordvelde, maak dit baie geskik vir die katalogisering van die versamelings dokumente, boeke, manuskripte, plakboeke, programme, bladmusiek en plakate wat elk volgens ander identifiserende aspekte benader word. 'n Voorbeeld is die register van

gedigte en digbundels wat dit vir navorsers moontlik maak om gedigte deur middel van titels, eerste reëls of trefwoorde op te spoor (Van der Walt 1995:42,43).

1.4.8 Die Nasionale Musiek- en Toneelmuseum, Bloemfontein

1.4.8.1 Doel en beleid

Die Nasionale Musiek- en Toneelmuseum is in 1974 as twee aparte onderafdelings van NALN gestig toe daardie instansie begin het om versamelings wat op die musiek en toneel van Suid-Afrika betrekking het, van die letterkundige versamelings en van mekaar te skei. Terwyl NALN uitsluitlik op die Afrikaanse letterkunde gefokus het, was hierdie twee afdelings uit die staanspoor daarop ingestel om die ganse nasionale musiek- en toneelbesit van Suid-Afrika toe te lig, ongeag die taal of kultuur waarin dit tot uiting kom. Aan die begin van 1996 het die twee museums saamgesmelt en die Nasionale Musiek- en Toneelmuseum geword. Die twee museums is as outonome susterinstellings van NALN, onder die beskerming van die Vrystaatse Provinsiale Museumdiens beplan, maar word tot op hede (1999) nog in dieselfde gebou as NALN gehuisves en deur min of meer dieselfde personeel as NALN bedryf. Daar word tans wel voorsiening gemaak vir die aanstelling van personele wat slegs by die Musiek- en Toneelmuseum betrokke sal wees (Liebenberg 1996:bylae; mnr O Liebenberg 1999:onderhoud).

1.4.8.2 Inhoud

As gevolg van die verskil in die aard van hul onderwerpe, verskil die aard van die versamelings en uitstallings van artefakte van die Musiek- en Toneelmuseum van dié van NALN. So word daar in eersgenoemde nie net inligting bewaar oor musici en teaterpersoonlikhede nie, maar word daar ook klem gelê op die optekening van die geskiedenis en ontwikkeling van die toneel- en musiekbedryf in Suid-Afrika. In teenstelling hiermee konsentreer NALN meer op die persone en instansies wat 'n direkte rol gespeel het by die ontwikkeling van die Afrikaanse letterkunde as op die omliggende instansies. Soos NALN, stal die Nasionale Musiek- en Toneelmuseum ook meubels en artefakte uit die beroepe van die kunstenaars in spesiale uitstalruimtes uit. Aangesien die uitstallings heelwat teaterkostuums, rekwisiete en musiekinstrumente insluit, het hulle 'n heel ander karakter as die letterkundige uitstallings van NALN (ondersoek ter plaatse, Augustus 1999; mnr O Liebenberg 1999:onderhoud).

1.4.8.3 Ordening en vindmiddels

Aangesien die Musiek- en Toneelmuseum as afdelings van NALN ontstaan het, word sy versamelings op 'n soortgelyke manier hanteer. Die dokumente- en fotoversamelings van teaterpersoonlikhede en musici word ook alfabeties volgens die vanne van die persone bewaar en waar daar nie reeds 'n interne ordening bestaan nie, deur die personeel van die Museum georden. Alhoewel die Musiek- en Toneelmuseum meer taal- en kultuurgroepe dek as NALN, het sy verbintenis met hulle veroorsaak dat die grootste persentasie van die materiaal wat tot op hede versamel is, 'n Afrikaanse karakter het. In die laaste paar jaar was daar egter aktiewe pogings om hierdie wanbalans te herstel en meer klem op die aktiwiteite van ander taal- en kultuurgroepe in Suid-Afrika te lê. Een van die projekte in hierdie opsig is die uitstallings oor swart komponiste in Suid-Afrika (Mev E van der Walt 1999:onderhoud; mnr O Liebenberg 1999:onderhoud; ondersoek ter plaatse, Augustus1999).

As gevolg van sy oorsprong in NALN, is die vindmiddels van die Nasionale Musiek- en Toneelmuseum soortgelyk aan dié van die eersgenoemde instansie. Die versamelings wat voor 1994 in ontvangs geneem is, is deur middel van aanwinstregisters, inventarisse en kaartkatalogusse ontsluit, terwyl die versamelings wat ná 1994 ontvang is, van die *INMAGIC-plus*-stelsel gebruikmaak. As gevolg van die feit dat die sisteem so buigbaar is en dit vir die bibliotekaris moontlik is om 'n wye verskeidenheid van trefwoordvelde daarop te skep, kan nagenoeg enige aspek van die musiek- en toneelversamelings sonder veel moeite daarop beskryf word (Mev E van der Walt 1999:onderhoud).

1.4.9 Die Sasol Kunsmuseum, Stellenbosch

1.4.9.1 Doel en beleid

Hierdie kunsmuseum vorm saam met die US Kunsgalery die Universiteitsmuseum van die Universiteit van Stellenbosch. Dit is in 1991 amptelik geopen, maar die Universiteit se permanente kunsversameling bestaan reeds sedert 1919 (P – US Museum). Die Sasol Kunsmuseum beskik nie oor 'n rigiede versamelbeleid nie, maar oor 'n stel riglyne vir die geleidelike uitbrei van sy versameling (Prof GM Ballot 1999:onderhoud).

Soos die meeste museums, maak die Sasol Kunsmuseum op drie hoofbronne staat vir die uitbreiding van sy versameling. Dit is aanwinste deur skenkings en donasies, erflatings en

aankope. Sedert die sestigerjare het die versameling die grootste gedeelte van sy aanwinste aan erflatings en skenkings te danke. Die museum personeel konsentreer ook daarop om aanwinste op hierdie manier aan te moedig eerder as om die versameling deur aankope uit te brei (Prof GM Ballot 1999:onderhoud). Daar word hoofsaaklik gefokus op die versamel van werke van Suid-Afrikaanse kunstenaars van die twintigste eeu (P – US Museum).

1.4.9.2 Inhoud

Die inhoud van die Sasol Kunsmuseum kan in drie afdelings verdeel word. Dit is die kunsversameling, die antropologiese en argeologiese versameling en die kultuurhistoriese versameling (Mev S Dovey 1999:onderhoud). In die kunsversameling is die versamelings van kunstenaars soos Maggie Laubser en Christo Coetzee van besondere belang - eersgenoemde as een van die grootste versamelings van 'n Suid-Afrikaanse kunstenaar wat reeds oorlede is en laasgenoemde as die grootste versameling van 'n lewende Suid-Afrikaanse kunstenaar wat reeds bekendheid verwerf het (Prof GM Ballot 1999:onderhoud). Ander kunstenaars wat in die versameling verteenwoordig word, is JH Pierneef, Irma Stern, Eduardo Villa, Larry Scully, Leonard Matsotso en Jackson Hlungwani (P – US Museum).

Die museum huisves nie net artefakte nie, maar ook inligting oor die verskillende terreine wat hierbo genoem is. Hierdie inligting is in 'n verskeidenheid media vervat, byvoorbeeld 'n knipselversameling oor die kuns en kultuur van Suid-Afrika, 'n versameling skyfies, 'n fotoversameling, tydskrifte en boeke (Mev S Dovey 1999:onderhoud).

1.4.9.3 Ordening en vindmiddels

Die museum het 'n verskeidenheid vindmiddels om sy inhoud toeganklik te maak. Wanneer 'n artefak in ontvangs geneem word, word sy besonderhede eers op 'n gekleurde kaart aangebring. Vir elke afdeling van die museum word 'n bepaalde kleur gebruik, naamlik geel vir kuns artefakte, blou vir kultuurhistoriese artefakte en wit vir artefakte wat op die antropologie en/of argeologie betrekking het. Al die inligting word ook op 'n duplikaat stel kaarte oorgedra. Verder is rekordkaarte gebruik om die besonderhede van die betrokke kunstenaars in die kunsversameling aan te teken. Tot 1993 is alle aanwinste in 'n aanwinstregister opgeneem. Tans is die museum besig om hierdie sisteem met 'n

gerekenariseerde databasis te vervang. Alle aanwinste word ook nog in 'n getikte aanwinslys aangeteken (Mev S Dovey 1999:onderhoud).

Die gerekenariseerde databasis is die volledige rekord van die museum se inhoud. Dit maak gebruik van 'n program met die titel *Collection Management Database* van *Logosflow*, ontwerp deur Peter Dennis van die Suidelike Vlagskip Instituut. Die Suidelike Vlagskip Instituut is in Maart 1999 amptelik geopen. Dit is die suidelike afdeling van die Nasionale Museum Divisie wat in dieselfde jaar gestig is om die belangrikste openbare museums in die land tot een administratiewe liggaam saam te snoer (Hearne 1999:2-3). Dit sluit die volgende instansies in: die Suid-Afrikaanse Kultuurhistoriese Museum, die Suid-Afrikaanse Museum, die Suid-Afrikaanse Nasionale Galery, die William Fehr versameling en Michealis. Daar word beoog om aan die einde van die jaar 2000 die naam te verander na *Iziko Museums of Cape Town* (Mev A Greyling 2000:onderhoud). Die mikpunt is dat al die museums wat aan die Suidelike Vlagskip verbonde is, uiteindelik van die *Collection Management Database*-program gebruik sal maak en dan deur die internet met mekaar skakel. Deur hierdie program kan artefakte deur verskillende weë opgespoor word, byvoorbeeld deur sleutelwoorde wat verwys na hul herkoms, medium, titel, beskrywing, die onderwerp waaronder hulle val, die kunstenaar of land van herkoms. Dit verskaf ook ruimte vir verdere inligting oor verskillende aspekte van die kunstenaars of skeppers, die beskrywing en die bestuur van die betrokke artefakte. Daar word beplan om 'n tesourus by die program in te bou om die gebruiker se woordeskat te beheer en so soektogte meer akkuraat en effektief te maak (Mev S Dovey 1999:onderhoud).

Die ander versamelings oor die verskillende terreine wat deur die museum gedek word, is elk volgens vorm georden. Die knipselversameling is in twee hoofgroepe gedeel, naamlik kunstenaars en kultuurhistoriese onderwerpe. Elk van hierdie afdelings is alfabeties in hoofkategorieë verdeel met subkategorieë in elk. Die skyfies is volgens aanwinsnommers, binne die bepaalde versamelings waarin hulle in ontvangs geneem is, georden. Foto's word gewoonlik nie as versamelings ontvang nie en is slegs volgens aanwinsnommers georden. Tydskrifte is alfabeties volgens titels en in chronologiese volgorde rangskik. Die meeste van die museum se boeke vorm deel van versamelings wat aan hulle geskenk is. Om hierdie rede word hulle as versamelings van bepaalde skenkers georden. Tot dusver is hulle nog nie gekatalogiseer nie (Mev S Dovey 1999:onderhoud).

1.4.10 Die Stellenbosse Heemkringargief, Stellenbosch

1.4.10.1 Doel en beleid

Die Stellenbosse Heemkring is in 1968 gestig om die geestelike kultuurerfenis van Stellenbosch en sy distrik te bewaar. Dit behels die versameling van dokumente, foto's, joernale, dagboeke en ander geskrifte, wat in die argief van die Heemkring gehuisves word (SHA 1:vi). Die woord *heem* is van oud-Germaanse oorsprong en beteken *woonplek, dorp* of *vaderland*. Hoewel die term op sigself 'n argaïsme in Afrikaans is, is dit steeds teenwoordig in woorde soos *heemraad, inheems, uitheems* (SHA 2) en *heemkunde*. Volgens die *Woordeboek van die Afrikaanse taal* behels heemkunde 'n kennis van die stoflike en geestelike kultuurverskynsels en die natuurlike eienskappe van die eie omgewing (Schoonees 1972:125). Die *Verklarende handwoordeboek van die Afrikaanse taal* beskryf dit as 'n "*Studie van die naaste omgewing, van die sedes en gewoontes, monumente en historiese oorblyfsels, die legendes, liederes en vertellings van die eie omgewing*" (Odendal 1987:365).

Die Heemkringargief volg 'n gemengde versamelbeleid in die sin dat dit nie net op skenkings staatmaak vir die uitbreiding van sy versamelings nie, maar ook op 'n aktiewe wyse stof opspoor en versamel. Aangesien die versamelbeleid van die Heemkringargief hoofsaaklik op die geskrewe en gesproke woord konsentreer, word artefakte gewoonlik nie versamel nie, maar vir die Stellenbosch Museum aangebied indien dit op daardie instansie se versamelings betrekking het. So verseker die beleid nie net dat die versamelings van die Heemkringargief nie met dié van die Stellenbosch Museum oorvleuel nie, maar ook dat die versamelings mekaar op 'n besondere wyse aanvul (Mev M Visser 1999:onderhoud).

1.4.10.2 Inhoud

Die versamelings van die Heemkringargief kan in vyf groepe gedeel word, naamlik bandopnames van lesings wat by die Heemkring se vergaderings gelewer is en onderhoude met inwoners van Stellenbosch, boeke oor Stellenbosch en sy inwoners, dokumente, foto's en knipsels uit koerante en tydskrifte. In die laaste groep is die belangrikste bronne *Die Burger* en *Die Eikestadnuus* (SHA 2).

1.4.10.3 Ordening en vindmiddels

Elk van die vyf versamelings is afsonderlik georden en alfabeties in aparte kaartkatalogusse beskryf volgens onderwerpe, persoonsname en, waar van toepassing, outeurs (Mev M Visser 1999:onderhoud). Die kaartkatalogusse bestaan elk uit twee dele, naamlik 'n naamgedeelte vir outeurs en titels en 'n onderwerpgedeelte waarin die onderwerpkarte alfabeties volgens trefwoorde georden is (SHA 1:4).

Die boeke, dokumente en foto's het elk 'n eie aanwinsregister en die laaste twee groepe is volgens aanwinsnommers georden. Aangesien die biblioteke van die Heemkringargief en die Stellenbosch Museum in dieselfde gebou gehuisves word en heelwat oorvleueling moontlik is, is daar voorlopig besluit om nie boeke aan te koop wat reeds in die besit van die museumbiblioteek is nie. Die Heemkring se boekversameling is dus hoofsaaklik opgebou deur die versamel van boeke wat nie in die museumbiblioteek se besit is nie en privaatskenkings. Boeke deur Stellenbosse outeurs word slegs versamel indien hul inhoud op Stellenbosch betrekking het. Klankopnames word chronologies, in die volgorde waarin hulle gemaak is, georden en genommer. Die tolbande en klankkassette oorvleuel chronologies met mekaar in die sin dat die laaste tolbande ongeveer in 1988 gemaak is en die eerste klankkassette reeds in 1975. Praatjies en onderhoude word deurmekaar op die opnames bewaar. 'n Groot hoeveelheid van die opnames is nog ongeorden en min daarvan is getranskribeer (Mev M Visser 1999:onderhoud).

Die koerantknipsels is chronologies volgens aanwinsnommers gerangskik. In hierdie groep se katalogus is daar van die koördinaat- of uniterme stelsel gebruik gemaak. Dit beteken dat aan elke onderwerp, persoon of outeur een kataloguskaart toegeken word en dat die aanwinsnommers van die toepaslike artikels op die kaart aangebring word. Die sleutelterm word in rooi links bo-aan die kaart getik, terwyl die res van die kaart in tien kolomme, genommer van nul tot nege, verdeel is. Wanneer die aanwinsnommer van 'n artikel bygevoeg word, word dit geplaas in die kolom wat met die laaste syfer van die aanwinsnommer ooreenstem. Die aanwinsnommer 195 sal byvoorbeeld in kolom 5 geplaas word en 1560 in kolom 0. Aangesien die aanwinsnommers chronologies op die kaarte aangebring word, verteenwoordig die onderste nommer in elke kolom, die jongste artikel oor die gegewe onderwerp. Die metode is ontwerp sodat kataloguskaarte so ekonomies as moontlik aangewend word en om verwarring as gevolg van opeenhoping van inskrywings op die kaart, te help verminder (SHA 1:26-28; Mev M Visser 1999:onderhoud). Waar die

foto's se aanwinnommers jaarliks van voor af begin en die onderskeie jare se reekse deur die jaartal in die aanwinnommer van mekaar onderskei word, is die aanwinnommers van die dokumente en koerantknipsels deurlopend (Mev M Visser 1999:onderhoud).

Aangesien die vindmiddels van die argief tans (1999) gerekenariseer word, word die kaartkatalogusse nie meer in stand gehou en uitgebrei nie. Die rekenaarkatalogus bevat dieselfde hoof- en nuwe-inskrywings as die kaartkatalogusse, met die verskil dat die katalogusse van die verskillende groepe met mekaar geïntegreer word. Dit is dus moontlik om met die invoer van 'n enkele trefwoord inligting uit al vyf die groepe te verkry, sonder om hul vindmiddels afsonderlik te raadpleeg (Mev M Visser 1999:onderhoud).

1.5 Evaluering

Uit die voorafgaande beskrywings blyk dit duidelik dat die verskillende instansies nie van mekaar onderskei word deur die aard en vorm van die stof wat hulle versamel nie, maar eerder deur hul benadering tot die materiaal en hulle doel daarmee. So versamel almal dokumente, foto's en skyfies, tydskrifte en knipsels, boeke, pikturale bronne en audio-visuele materiaal. Verder het die instansies dit in gemeen dat hulle hul op inligting oor 'n bepaalde onderwerp en/of omgewing toespits. So byvoorbeeld versamel die Heemkringargief slegs materiaal oor Stellenbosch en sy omgewing en mense, terwyl die Dokumentesentrum van die JS Gericke Biblioteek hoofsaaklik op letterkundige en politieke versamelings en inligting oor die Universiteit van Stellenbosch konsentreer.

Die ordeningsisteme en vindmiddels van enige instansie moet om effektief te wees, deurgaans aan die vereistes van die benadering en doel van sy inhoud, voldoen. Alle vindmiddels moet aan 'n paar gemeenskaplike vereistes voldoen om in hulle doel te slaag, ongeag die aard van die inligting en die dissipline wat deur hulle bedien word. Soos reeds genoem, is die belangrikste doelwit van enige vindmiddel om die navorser te help om die inligting wat hy benodig so vinnig en effektief as moontlik op te spoor, sonder om in 'n onhanteerbare hoeveelheid ontoepaslike inligting verstrengel te raak (Fothergill & Butchart 1990:222). Hierdie doelwit word gewoonlik bereik deur die opbou en toepassing van 'n deeglike kennis van die instansie se versameling, sy gebruikers, hul spesifieke behoeftes en hul intellektuele peil (Orna & Pettitt 1980:56).

In vakkundige versamelings is hierdie kennis, saam met 'n kennis van die aard en struktuur van die betrokke dissipline, van uiterste belang vir die ontwerp van 'n effektiewe stelsel van vindmiddels. Die rede hiervoor is dat inligting oor 'n bepaalde dissipline nie slegs deur beoefenaars van daardie dissipline gesoek en geïnterpreteer word nie. Verder is dit dikwels so dat gebruikers van vakkundige versamelings, bewustelik of onbewustelik, binne die filosofiese onderbou van hul eie dissipline werk en dat hulle van hierdie onderbou gebruik maak om 'n bepaalde onderwerp binne die struktuur daarvan in konteks te plaas (Svenonius 1992:5-6). Laasgenoemde het betrekking op die manier waarop die plek van hul eie dissipline binne die universele korpus van kennis, en die betrokke vakrigting se verhouding met ander dissiplines aan studente tuisgebring word tydens hul opleiding.

Die geldigheid van die stelsel van vindmiddels kan verhoog word deur dit aan 'n paar basiese maatstawwe te onderwerp. In die eerste plek moet dit ruimte laat vir die formulering van enige moontlike term binne die raamwerk van die betrokke dissipline(s). Tweedens is dit belangrik dat die stelsel ewe toeganklik bly soos die versameling wat daardeur bedien word, mettertyd uitbrei. 'n Uiteensetting van die inligting wat in 'n versameling vervat is, byvoorbeeld 'n katalogus, lys of die sleutelplan van 'n klassifikasiesisteen, behoort die wese daarvan op 'n verstaanbare wyse weer te gee. Ter wille van eenvoud en woordekonomie, behoort 'n uiteensetting van inligting die minimum hoofkategorieë te bevat en verfyning van onderwerpe eerder deur logiese subkategorieë bewerkstellig te word. Die uiteensetting moet egter ook so ontwerp wees dat die formulering van saamgestelde konsepte deur logiese redenasie moontlik gemaak word. Dit alles het uiteindelik die doel om van die sisteem van vindmiddels 'n kommunikasiemiddel te maak waar die navorser deur logiese redenasie van die algemene na die spesifieke aspekte van sy onderwerp beweeg (Iyer 1992:15).

Ten spyte van al hierdie maatstawwe en teoretiese riglyne, is dit belangrik om te onthou dat 'n stelsel van vindmiddels 'n hulpmiddel is waardeur navorsers bedien word. Pollard se opvatting oor die ordening van efemere artikels in kunsversamelings kan eintlik op alle media in vakkundige versamelings van toepassing gemaak word. Hy beveel aan dat vindmiddels altyd buigsaam moet bly om aan die spesifieke en veranderende behoeftes van 'n instansie en sy gebruikers te voldoen. Die eiesoortige aard en ontwikkeling van 'n

bepaalde stelsel word uiteindelik deur die praktyk bepaal, terwyl die teoretiese onderbou slegs die riglyne vir die aanvanklike skepping daarvan verskaf het (Pollard 1978:331).

HOOFSTUK TWEE

UITEENSETTING VAN DIE HOOF- EN SUBTEMAS VAN KULTUURGESKIEDENIS

2.1 Volkskunde, *folklore*, etnologie en kultuurgeskiedenis

Ten einde 'n beeld van die struktuur van 'n bepaalde dissipline op te bou, is dit noodsaaklik om die hoof- en subtemas daarin te identifiseer en die verhouding waarin hulle teenoor mekaar staan, uiteen te sit. Voordat die temas en subtemas van kultuurgeskiedenis geïdentifiseer kan word, is dit belangrik om die ontwikkeling van die verskillende kultuurhistoriese wetenskappe in oënskou te neem. Dit rede hiervoor is dat hierdie wetenskappe, byvoorbeeld volkskunde, *folklore* en etnologie, baie na verwant is aan kultuurgeskiedenis en dat hulle, elkeen vanuit sy eie benadering, min of meer dieselfde temas bestudeer.

Alhoewel die mens reeds sedert antieke tye in die aard van sy eie leefwyse en aktiwiteite belanggestel en aspekte daarvan opgeteken het, is dit eers gedurende die Renaissance dat die klein werklik vanaf teosentriese na antroposentriese denke begin skuif het. Hierdie verskuiwing het hoofsaaklik plaasgevind as gevolg van die invloed van die sekulêre intellektuele kultuur wat in die verskillende Wes-Europese stede posgevat het ná die ekonomiese opbloeï van die laat vyftiende en sestiende eeue (Fleming 1995:284,309). Die mens het homself en sy vermoëns opnuut in oënskou begin neem en so die fundamente gelê vir die dissiplines wat later as die geesteswetenskappe sou bekendstaan (Nel 1984:5).

Dit was egter eers die wetenskaplike gees van die negentiende eeu wat die verskillende dissiplines vir die bestudering van die onderskeie aspekte van die menslike bestaan sou laat uitkristalliseer (Kapp ea 1984:304,312). Aangesien die bestudering van die mens en sy kultuuruitinge 'n wye en veelsydige onderwerp is, is die veld uit 'n verskeidenheid van invalshoeke deur die verskillende dissiplines benader (Van Jaarsveld 1984:34-35). Dit beteken dat daar 'n paar studierigtings ontstaan het wat almal min of meer dieselfde veld dek, maar waarvan die doelwitte en benaderings verskil.

2.1.1 Volkskunde, *folklore* en etnologie

Die dissiplines van volkskunde en *folklore* het aan die einde van die agtiende en begin van die neëntiende eeu in onderskeidelik Duitsland en Engeland ontstaan. Een van die belangrikste tendense wat hiertoe aanleiding gegee het, was die intellektuele wegkeer van die agtiende eeu met sy rasionale denke, nuwe tegnologie en snellerwordende stadslewe, na die meer romantiese verering van die “edele eenvoud” van die volksmens in die platteland wat nog die waardes van die verlede aanhang (Van Haver 1992:337). Dit kan dus beskou word as ‘n soort ontvlugting van die ontwikkelings van die eie tyd na ‘n tyd wat oënskynlik meer eenvoudig was en meer geborgenheid aan mense gebied het. Volkskunde het sy wortels in die optekening van veral die geestelike kultuuruitinge van die gewone volkslae in Duitsland (Grobelaar 1984:10). Die term is aan die einde van die agtiende eeu deur die Duitse digter JG Herder geskep. Kort daarna het die Grimm-broers begin met hul optekening van die verskillende aspekte van die Duitse volks taal, byvoorbeeld verhale en liederes, en ook ander geestelike kultuuruitinge. Van hier het volkskunde ontwikkel as ‘n tipe “boerekunde” wat as hulpwetenskap gedien het tot die Germaanse Oudheidkunde (Coetzee 1960:14).

Intussen het daar ook in Engeland ‘n diepe belangstelling in die volksmens en sy geestelike uitinge ontstaan. In hierdie verband het William Thomas in 1846 die term *folklore* vir die bestudering van die mondeling-oorgelewerde, geestelike kultuuruitinge van die volksmens voorgestel. Dit het vinnig die begrip *popular antiquities*, wat tot in daardie stadium gebruik is om die studierigting aan te dui, begin vervang (Fenton 1993:7). Tot op daardie punt het die terme volkskunde en *folklore* min of meer dieselfde betekenis vir navorsers gehad (Grobelaar 1984:10). Gedurende die vyftigerjare van die neëntiende eeu het die volkskunde deur die invloed van die sosiologie en etnologie, of volkekunde, ‘n verandering ondergaan deur die werk van Wilhelm Riehl. Waar dit voorheen die ingesamelde stof as middelpunt gehad het, het die klem van volkskunde nou verskuif na die bestudering van die stof om by die aard en wese van die betrokke volk uit te kom. Dit het dus eerder gegaan oor die opbou van ‘n duideliker beeld van die volk waaruit die verskillende uitinge voortgekom het, as oor die uitinge self (Coetzee 1960:15).

Riehl het volkskunde as begrip so aangepas dat dit ook die stoflike kultuuruitinge van die volksmens insluit, terwyl *folklore* hoofsaaklik op geestelike kultuur sou bly konsentreer.

So het daar 'n mate van skeiding tussen die twee dissiplines ontstaan. Waar *folklore* in daardie stadium as die wetenskap van die volkswysheid beskryf kon word, was volkskunde die wetenskap van die volk en die volksaard. Eersgenoemde het gekonsentreer op die inhoud en optekening van 'n volk se geestelike kultuur, terwyl laasgenoemde op die volk self gekonsentreer het en dus nie net sy geestelike kultuurgoed bestudeer het nie, maar ook die stoflike kultuuruitinge. Volkskunde het uit die staanspoor van mondelinge sowel as geskrewe en ander stoflike bronne gebruik gemaak om sy terrein te bestudeer, terwyl *folklore* hoofsaaklik op mondelinge bronne bly konsentreer het (Coetzee 1960:15-16).

Folklore as dissipline sou eers weer in die twintigste eeu noemenswaardige veranderings ondergaan. Tydens die 1946 jaarvergadering van die *Folk-Lore Society* in Engeland stel Lord Raglan voor dat die term *folklore* ook op stoflike kultuuruitinge van toepassing gemaak word en dat die betekenis van *folk* uitgebrei moet word om alle lae van die bevolking in te sluit (Coetzee 1960:21). Hierdie ontwikkeling dui op die verandering wat gedurende die twintigste eeu in opvattinge oor die konsepte volk en kultuur, plaasgevind het. Soos in ander sosiale wetenskappe, byvoorbeeld sosiologie en sosiale antropologie, het die klem verskuif vanaf sogenaamde primitiewe volkere na samelewings oor die algemeen. Die *volk* impliseer nie net afgesonderde en primitiewe boerebevolkings nie, maar enige groep mense wat een of meer kultuurelemente, en gevolglik sekere tradisies, deel (Dundas & Pagter 1975:xvi-xv). 'n Volk kan dus uit enige laag van 'n samelewing kom en hoef nie noodwendig afgesonderd of ongeletterd te wees nie. Volkskultuur impliseer ook nie meer iets van die verlede nie, maar 'n lewende en ontwikkelende verskynsel wat 'n besliste geldigheid in die hede besit (Newall 1980:xix). Daar word toenemend besef dat nie alle eietydse volkskultuur mondelings oorgedra word nie. Die rede hiervoor is dat die ontwikkelingspeil en vlak van opvoeding van hedendaagse volksgroepe oor die algemeen hoër is as in die verlede. Volkskultuur beteken dus in die moderne konteks die informele kultuur van 'n bepaalde groep en gewoonlik bestaan dit naas 'n formele kultuur in dieselfde groep (Newall 1980:xix,xxvii; Dundas & Pagter 1975:xv-xvi).

Newall, 'n twintigste eeuse Britse folkloris, beskou die volgende verskynsels as kategorieë van *folklore*: mites, legendes, volksverhale, raaisels, spreuke, volksstaal, volksliedere, spel, rympies, grappe, dans, drama, kleremodes, volkskuns, gewoontes en gebruike, volksgeloof, geneeskunde, feeste, die bonatuurlike, tradisionele kookkuns en die

aanbieding daarvan, stoflike kultuur en gedragspatrone (1980:xix). By nadere ondersoek word dit egter duidelik dat sy slegs 'n lys van verskynsels opgestel het, sonder om hulle te kategoriseer, aangesien sekere van die elemente onderling oorvleuelend is en party van die verskynsels eintlik onderafdelings vorm van ander wat ook in die lys verskyn. Dit kan beslis nie as 'n bevredigende beeld van die struktuur van die dissipline en die verhouding waarin hulle teenoor mekaar staan, beskou word nie.

Soos *folklore*, fokus volkskunde in die twintigste eeu toenemend op eietydse informele kultuur. By die bestudering van kultuuruitinge gaan dit om drie faktore, naamlik die gemeenskap, die tradisie en die funksie van die gegewens. Kultuurgroepe kan varieer ten opsigte van hul aard en omvang en bestaan uit verskillende lae wat in 'n mindere of meerdere mate by die kulturele aktiwiteite van daardie groep betrokke is. So is daar inisiatiefnemers, aktiewe meedoeners, passiewe aanvaarders en nie-geïnteresseerdes en onbewustes, wat soms 'n groep protesteerders insluit (Van Haver 1992:338).

Etnologie het sy wortels in Europese en Skandinawiese antropologiese en sosiologiese studies en dek min of meer dieselfde terrein as volkskunde en *folklore*. Sigurd Erixon, 'n bekende Skandinawiese navorser op die gebied, het dit beskryf as 'n vergelykende studie van die kultuur van verskillende streke met 'n sosiologiese en historiese inslag (Owen 1981:5). Hieruit kan afgelei word dat waar dit by volkskunde en *folklore* oor die kultuurgoed van 'n bepaalde groep gaan, die klem in die geval van etnologie verskuif word na daardie aspekte van die kultuur wat kultuurgroepe van mekaar onderskei. Gewoonlik impliseer dit dat navorsers in volkskunde en *folklore* die eie kultuur, of aspekte van die subkulture daarvan ondersoek en by etnologie dat die navorser 'n kultuurgroep of -groepe bestudeer waarvan hy of sy nie noodwendig self 'n lid is nie. Met die verloop van die neëntiende en twintigste eeue het die grense tussen die twee terreine so vervaag dat volkskunde en *folklore* as 'n deelgebied van etnologie beskou is (Coetzee 1960:16). Teen die laaste kwart van die twintigste eeu het dit aan Europese en Skandinawiese universiteite toenemend die gebruik geword om eersgenoemde twee terme met laasgenoemde te vervang as betiteling vir die vakgebied (Fenton 1993:10-11).

2.1.2 Kultuurgeskiedenis

Kultuurgeskiedenis word sedert die Renaissance bedryf, maar dit is eers gedurende die neëntiende eeu dat dit tot 'n gesistematiseerde dissipline ontwikkel het. Benaderings ten opsigte van die vak het met die verloop van tyd verander, soos wat die opvattinge en denke ten opsigte van die mens en sy aktiwiteite in elke tydperk ontwikkel het (Nel 1984:5). Die konsep kultuur is aan die einde van die neëntiende eeu deur antropoloë ontwikkel. Kultuur kan omskryf word as 'n stel reëls en standaarde wat deur die lede van 'n samelewing gedeel word en wat, wanneer daarvolgens opgetree word, gedrag tot gevolg het wat binne die samelewing as fatsoenlik, gepas of aanvaarbaar beskou word (Haviland 1987:27). Haviland se definisie is egter te eng, aangesien sekere groepe ook kultuur kan bedryf wat nie deur die breër samelewing as aanvaarbaar beskou word nie. 'n Voorbeeld in hierdie opsig is bendekulture waar misdadigheid algemeen voorkom. As gevolg van die verskillende hoeke waaruit die vak benader word, bestaan daar verskeie ander definisies vir die begrip. Malan, 'n Suid-Afrikaanse taalkundige en kultuurnavorser, verdeel die definisies in drie verskillende kategorieë. Die eerste daarvan is die "ideale" kategorie, waarvolgens kultuur as 'n ideale sisteem, in terme van absolute of universele waardes, beskou word. Die "dokumentêre" kategorie omvat alle definisies wat kultuur as 'n versameling van die intellektuele en skeppende werk van die mens omskryf. Derdens beskryf die "sosiale" kategorie alle soorte leefwyses, ook die alledaagse, as kultuur (1990:11).

Ten spyte van die uiteenlopende definisies van kultuur, ken verskillende navorsers tog soortgelyke eienskappe daaraan toe. Volgens Haviland, 'n Amerikaanse antropoloog, word kultuur deur die lede van 'n samelewing gedeel en kan dit nie buite hierdie konteks bestaan nie. Dit is 'n aangeleerde sisteem, gebaseer op simbole, wat oorgedra word deur die kommunikasie van idees, emosies en behoeftes en uitgedruk word deur middel van taal. Hy beskou dit as 'n geïntegreerde sisteem waarin alle aspekte as afdelings van 'n groter geheel funksioneer (1987:46-47). Haviland se definisie laat egter nie ruimte vir die invloed wat die opvattinge en voorkeure van subgroepe binne 'n samelewing op hul kultuur kan hê nie. Nie alle lede van 'n samelewing deel noodwendig alle aspekte van 'n kultuur nie. Swart beskryf kultuur as 'n dinamiese proses waarin tradisie voortdurend met vernuwing afgewissel word – dit kan dus nooit staties wees nie. Verder beskryf hy dit as eiesoortig, bloed- en afkomsgebonde, eksklusief en volksgerig (1987:339). Swart se beskouing dat kultuur bloed- en afkomsgebonde is, kan as aanvegbaar beskou word, aangesien dit geen

ruimte laat vir die feit dat kultuur 'n aangeleerde sisteem is nie. Die opvatting dat kultuur 'n aangeleerde sisteem is en nie 'n aangebore verskynsel nie, word nie net deur kultuurhistorici aangehang nie, maar ook deur sosioloë soos Clyde Kluckhohn (1987:61) en antropoloë soos William Haviland (1987:26). Dit is ook keer op keer gestaaf deur persone wat deur 'n ander kultuurgroep grootgemaak is as waarin hulle gebore is en uiteindelik meer tuis is in die aangenome kultuurgroep as die een waaruit hulle oorspronklik afkomstig is (Kluckhohn 1987:62).

PJ Coertze, 'n Suid-Afrikaanse volkekundige, se opvatting dat kultuur die resultaat van die skeppende werksaamheid van die mens is, vat die bogenoemde definisies en omskrywings bondig saam (1973:56). PW Grobbelaar, die bekende Suid-Afrikaanse kultuurhistorikus, se definisie van die begrip kultuur sluit hierby aan en lui soos volg: *“kultuur is al die stoflike en geestelike dinge wat die mens skep deurdat hy, onder dwang van sy gees, op die natuur inwerk, waarby die bonatuur ook altyd sy rol speel”* (1974:6). Hieruit word dit duidelik dat kultuur die patroon verskaf waarvolgens die mens sy ganse lewe inrig en dat sy hele leefwêreld daardeur gekleur word.

As gevolg van die uiteenlopende definisies van kultuur, is daar 'n aantal opvattings oor die aard en funksies van kultuurgeskiedenis as 'n geesteswetenskaplike dissipline. Die verskillende opvattings oor die plek van kultuurgeskiedenis binne die historiese wetenskappe maak dit moeilik om die terrein daarvan akkuraat af te baken. Dit geld veral wanneer daar na die skeidslyn tussen kultuurgeskiedenis en die algemene geskiedenis gesoek word (Oberholster 1986:27). Nel beskryf byvoorbeeld kultuurgeskiedenis as die geskiedenis van die aard en ontwikkeling van 'n volk. Volgens hom ondersoek dit die verbande tussen die onderskeie kultuurkomponente binne 'n bepaalde kultuurperiode. Hy sluit ook aan by Swart se definisie van kultuur deur te stel dat kultuurgeskiedenis kultuur as 'n dinamiese proses, waar vernuwing en tradisie mekaar voortdurend afwissel, ondersoek (1984:4). Die verskillende opvattings oor kultuur en kultuurgeskiedenis lei tot 'n verskeidenheid van benaderings wat wissel tussen die twee uiterstes van etnosentrisme en kulturele relatiwisme. Eersgenoemde verskynsel dui op die neiging om vreemde kulture in terme van die navorser se eie kultuur te bestudeer en te beoordeel en dit dikwels as minderwaardig te beskou, terwyl kulturele relatiwisme poog om alle kulture in terme van hulle eie waardes en standaarde te bestudeer (Haviland 1987:47).

Aanvanklik het kultuurgeskiedenis op die formele kultuuruitinge (patrisiërkultuur) van die gegoede lae van die bevolking gekonsentreer, byvoorbeeld die kunste en wetenskappe. Die begrip is later onder die invloed van antropologie verruim om alle menslike aktiwiteite en lewensvorme in te sluit (Ferreira 1997:117). So omvat kultuurgeskiedenis patrisiër- sowel as volkskultuur en poog dit verder om die verbande en wederkerige beïnvloeding tussen die twee aan te dui. So 'n benadering laat ook ruimte vir die bestudering van kultuurprodukte wat nie eksplisiet as patrisiër of volks- beskryf kan word nie.

Grobbelaar omskryf kultuurgeskiedenis as die oorkoepelende studie van die mens se stoflike en geestelike kultuur (1984:10). Volgens hom bestaan kultuurgeskiedenis uit die beskrywing van kultuurverskynsels binne 'n beknopte historiese raamwerk. Die eintlike agtergrond vir hierdie verskynsels is die modetendense van 'n bepaalde tydperk. Hy glo verder dat kultuurverskynsels altyd binne die konteks van die betrokke tydperk bestudeer moet word. Die navorser kan hom of haar óf op 'n bepaalde verskynsel toespits met die doel om meer inligting daaroor te bekom, óf hy of sy kan probeer om die geestesklimaat van 'n vasgestelde tydperk te skets. Soos met enige ander historiese wetenskap, sal daar altyd slegs 'n benaderde beeld van die onderwerp geskep kan word en die volle waarheid nooit bereik word nie, as gevolg van die historiese afstand tussen die navorser en die onderwerp wat bestudeer word (Grobbelaar 1990:58,59). Van die aspekte wat die meeste aandag geniet in eietydse kultuurhistoriese studies in Europa, is die rol wat taal in spesifieke kulture speel, die vorme waarin kulturele identiteit uitgedruk word en die verbande tussen kultuurhistoriese aspekte en die politiek (Melching & Velema 1994:2).

Uit bogenoemde omskrywings van kultuurgeskiedenis word dit duidelik dat dit die terreine van die volkskunde, *folklore* en etnologie omsluit, aangesien dit op alle lae van die bevolking konsentreer en ook poog om die verbande tussen hierdie lae en die verskille en verbande tussen verskillende kultuurgroepe en subgroepe aan te dui.

Die gelykmakende invloed van die wêreldkultuur, universele simbooltale, en dit sluit universele en syferkode-gebaseerde ordeningsisteme soos die Dewey Desimale Stelsel in, en die effek van globalisering is almal verskynsels wat die uniekheid van kulture ondermyn en uiteindelik die kulturele geborgenheid van hele samelewings uitwis. Oor hierdie verskynsel het die filosoof en taal-aktivis, Dan Roodt, die volgende geskryf: “Die

kulturele uitwerking van globalisering is in menige opsig soortgelyk aan die uitwerking daarvan op die ekologie: dit lei tot 'n monokultuur en 'n afname in diversiteit" en "In sy pretensies tot universaliteit of tot die enigste ware kultuur is die globale kultuur inderdaad geslote, dogmaties en omgewe van 'n irrasionele geesdrif" (2000:15).

Dit is juis die diversiteit van verskillende kulture wat een van die belangrikste steunpilare van kultuurgeskiedenis is en wat navorsers daaraan herinner dat hulle met 'n lewendige, aktuele onderwerp besig is. Roodt (2000:15) beskou kulturele globalisering as 'n soort voltooiing van die imperiale projek van die Britse ryk gedurende die negentiende eeu toe daar gepoog is om plaaslike kulture van die verskillende Britse kolonies met die kultuur van die imperiale moondheid te vervang. 'n Plaaslike voorbeeld hiervan is die verengelsingsbeleid in die regering, kerk en skole gedurende die negentiende eeu.

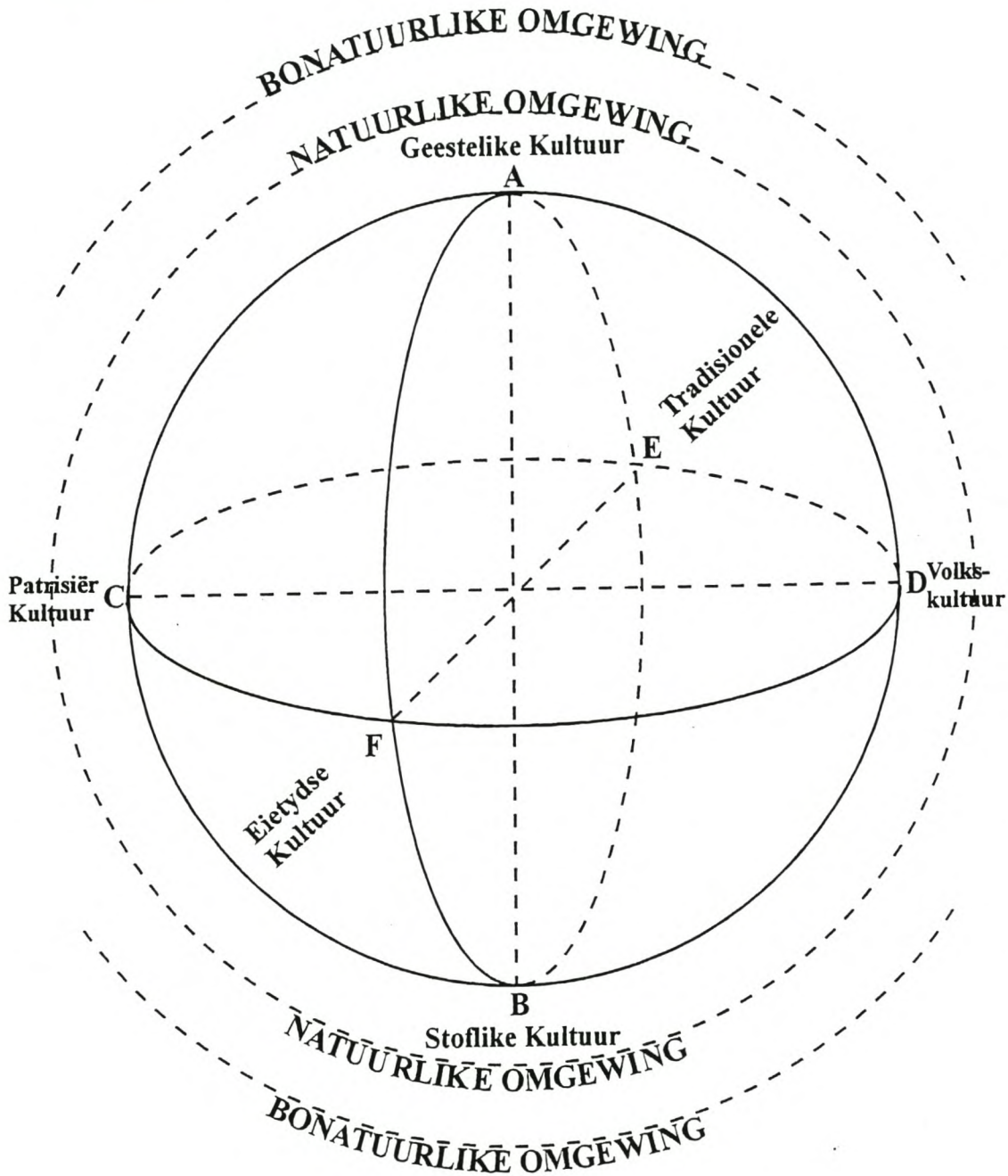
2.1.3 'n Model vir kultuurgeskiedenis

'n Model bestaande uit drie asse word gebruik om voor te stel hoe die terrein van kultuurgeskiedenis afgebaken is en in watter verhouding die temas daarvan teenoor mekaar staan. In hierdie figuur stel die AB-as die kulturelemente wat bestudeer word voor, die CD-as die groep of individu wat die kultuur bedryf en op die EF-as word aangedui of hierdie kulturelemente tradisioneel of eietydse van aard is (Sien figuur 1).

Op die AB-as stel die boonste helfte van die as die geestelike kultuuruitinge soos die woordkuns en wetenskap voor, terwyl die onderste helfte stoflike kultuuruitinge soos die boukuns en vervoermiddels aandui (Manuskrip Burden 2000:8). Die linkerkant van die CD-as stel die patrisiërslae van die bevolking voor, terwyl die regterkant die volkslae aandui. Patrisiër impliseer verskynsels wat op 'n formele vlak bedryf word en waarvoor daar gewoonlik formele opleiding ontvang is, byvoorbeeld die natuurwetenskappe en argitektuur, terwyl die volkse die meer informele benadering van kultuurverskynsels impliseer, byvoorbeeld boererate en handwerk (Manuskrip Burden 2000:10-11). In die eietydse konteks raak hierdie onderskeiding baie ingewikkeld aangesien mense nie alle aspekte van hul lewe op dieselfde vlak bedryf nie. 'n Voorbeeld in hierdie opsig is wanneer 'n mediese dokter, wat sy beroep op die patrisiërvlak beoefen aangesien hy formeel daarvoor opgelei is, gedurende sy vryetyd houtwerk doen waarvoor hy nie formele opleiding ontvang het nie. Die voorste helfte van die EF-as dui op eietydse

kultuurverskynsels, terwyl die agterste helfte tradisionele kultuurverskynsels aandui (Manuskrip Burden 2000:12). Die natuurlike omgewing en bonatuur word deur twee sfere rondom die model voorgestel. Hierdie twee dimensies vorm die verwysingsraamwerk waarbinne die mens leef en het 'n belangrike invloed op sy kultuuruitinge (Manuskrip Burden 2000:13).

Figuur 1: Model vir kultuurgeskiedenis (Manuskrip Burden 2000:9)

Met hierdie model word dit duidelik dat kultuurgeskiedenis eintlik die mens se hele bestaan omsluit. Volkskunde beslaan die hele regterkant van die model, terwyl die geestelike deel van volkskunde slegs die boonste regterkant uitmaak. Die formele nie-tasbare kultuuruitinge word verteenwoordig deur die boonste linkerkantste kwart. Hoewel laasgenoemde groep dissiplines dus wel binne die domein van kultuurgeskiedenis val, is meeste daarvan terselfdertyd ook dissiplines in eie reg. Kultuurhistorici kan hierdie temas dus slegs in 'n kultuurhistoriese konteks bestudeer. Die stoflike kultuuruitinge aan die patisiërkant van die model kry wel baie aandag van kultuurhistorici, omdat dit teen die agtergrond van die modestrominge bestudeer word.

2.2 Die temas van kultuurgeskiedenis

Om te verhoed dat die navorser heeltemal verlore raak in so 'n omvangryke dissipline soos kultuurgeskiedenis, is dit noodsaaklik om die belangrikste temas van die vakrigting te identifiseer en aan te dui in watter verhoudings verskillende onderwerpe daarin staan. Dit word veral belangrik wanneer 'n vakgerigte klassifikasiesisteen ontwerp moet word wat vir kultuurgeskiedenis en sy verwante dissiplines bruikbaar sal wees. Soos met alle ander instansies wat 'n inligtingsdiens bied, is 'n klassifikasiesisteen nodig vir die ordening van materiaal in kultuurhistoriese navorsingsentra om nuwe materiaal op 'n sinvolle wyse met bestaande versamelings te integreer. Dit verskaf ook aan navorsers 'n verwysingsraamwerk waarmee hulle op 'n sistematiese wyse hul weg deur die korpus van inligting kan baan (Orna & Pettit 1980:13).

Aangesien universele stelsels soos die Dewey Desimale Stelsel en die *Library of Congress* klassifikasiesisteen nie voorsiening maak vir spesifiek die kultuurhistoriese benadering tot onderwerpe nie, is daar 'n behoefte aan 'n stelsel wat beter by die aard van die dissipline pas. Van die belangrikste kenmerke van hierdie universele stelsels is dat hulle die universele korpus van kennis in 'n beperkte en willekeurige aantal hoofkategorieë vasvang en hul subkategorieë tot 'n vaste hiërargie beperk (Gilchrist 1997:57). Dit het veroorsaak dat sulke stelsels vir verskeie vakrigtings, waaronder kultuurgeskiedenis, heeltemal te onbuigsaam is om in hul behoeftes te voorsien. Ander aspekte wat teen hierdie stelsels tel, is dat die syfer- of lettersimbole waarmee hulle die universele korpus van kennis probeer voorstel, heeltemal te lomp word om die meer gespesialiseerde onderwerpe van 'n bepaalde vakrigting voor te stel, terwyl hele afdelings van die sisteem vir die dissipline

onbruikbaar bly. Gewoonlik laat hulle ook nie voldoende ruimte vir die toevoeging of uitbreiding van temas nie (Mukherjee 1969:42).

Aangesien die mens en sy leëwêreld die wese van kultuurgeskiedenis uitmaak, moet die kultuurhistorikus daarna streef om die belangrikste temas in hierdie leëwêreld te identifiseer. Saam met die teoretiese aspekte van die studierigting, behoort dit die hoof temas van sy klassifikasiesisteen uit te maak. Die feit dat die stelsel buigsaam moet bly en saam met die dissipline moet kan groei, beteken dat hierdie gekose hoof temas slegs riglyne sal bly en nie tot 'n vaste getal beperk kan word nie. Om te verhoed dat die temas aan die willekeurige ordening van die navorser oorgelaat word, is dit nog steeds belangrik om hulle op die een of ander sistematiese wyse agtermekaar te plaas. Die Dewey Desimale Stelsel se willekeurige plasing van die tien hoofkategorieë en hul desimale onderverdeling het al heelwat probleme vir navorsers opgelewer. Dit blyk duidelik dat die struktuur van die stelsel belangriker was as die inhoud van die inligting wat daardeur voorgestel word (Langridge 1995:10). In hierdie verband is die grootste struikelblokke die onbuigbaarheid van die stelsel en die feit dat dit min ruimte laat vir uitbreiding. Dit is trouens nie moontlik om die verskillende kategorieë van die menslike bestaan in 'n willekeurige en rotsvaste struktuur te giet nie, aangesien die mens en sy leëwêreld eerder deur dinamiese ontwikkeling as deur statiese verskynsels gekenmerk word.

Die eenvoudigste oplossing hiervoor is om die gekose hoof- en sub temas volgens hulle benaminge alfabeties te rangskik. Die alfabetiese rangskikking van onderwerpe in plaas van syfer- of letterkodes plaas geen beperking op die getal hoof temas wat aan die vakrigting toegeken kan word nie en maak verder voorsiening vir die bykans oneindige byvoeging van verskynsels. Die stelsel word van 'n eenvoudige onderwerpely onderskei deur die feit dat dit, soos enige ander klassifikasiesisteen, poog om 'n korpus inligting in hoof temas en subonderwerpe te verdeel en terselfdertyd ook die verwantskappe tussen onderwerpe aan te dui. Die akkuraatheid van die stelsel word verhoog wanneer dit aan die beheerde woordeskat van 'n tesourus gekoppel word (Chan 1995:9,12,14).

Dit is belangrik om in gedagte te hou dat die bestudering van enkel temas buite hul kultuurhistoriese konteks nooit 'n volledige beeld kan verskaf nie, aangesien hulle in die praktyk nie in 'n vakuum bestaan nie en mekaar voortdurend beïnvloed en met mekaar

oorvleuel. In hierdie verband skryf Satija dat daar geen klassifikasiesisteme in die natuur bestaan nie en dat hulle bloot uitdrukkingsvorme is waarmee die mens die verhoudings tussen verskynsels en idees probeer voorstel. Klassifikasiesisteme word nie ontdek nie, maar ontwerp om 'n bepaalde doel te dien (1998:33).

Elke kultuur word uitgedruk in die taal waarin hy bedryf word en die name wat aan die verskynsels en temas daarin toegeken word, vorm 'n wesenlike deel van die kultuur self. Daarom sou dit aanvaarbaar wees om 'n ordeningstelsel wat so 'n kultuur of kulture bedien op dieselfde taal of tale te skoei. Haviland se definisie van kultuur, waar hy stel dat taal die middel is waardeur kultuur uitgedruk word (1987:47), is hier van toepassing. Wanneer 'n kultuurhistoriese navorsingsentrum sy ordeningsstelsel in 'n bepaalde taal bedryf, kan dit ook temas van kulture wat nie in daardie taal bedryf word nie, insluit. Sekere aspekte van die menslike bestaan, byvoorbeeld die boukuns, is universeel aan alle kulture en die volgorde waarin hulle geplaas word, is nie relevant nie. Daar is in 'n multikulturele opset niks wat die inligtingkundige daarvan weerhou om kultuurverskynsels se onderwerphoofde in die taal van oorsprong te behou nie, byvoorbeeld om die term *lobola* ('n Nguni huweliksgebruik), saam met Afrikaans te gebruik.

Wanneer so 'n stelsel vertaal word, beteken dit nie dat kategorieë weggelaat word nie, maar slegs van volgorde verander. Die feit dat 'n navorser van 'n bepaalde instansie se bronnemateriaal gebruik maak impliseer dat hy of sy vertrouwd is met die taal waarin die betrokke instansie se inligting uiteengesit is, of ten minste toegang het tot die woordeskat daarvan, byvoorbeeld deur middel van 'n tesaurus of selfs 'n tolk of vertaler, en dus behoort die taal waarin die stelsel uitgedruk is geen probleem te verskaf nie.

Tradisioneel word die akademiese dissiplines in twee bene, naamlik geesteswetenskaplik en natuurwetenskaplik verdeel. Aangesien kultuurgeskiedenis by uitstek 'n geesteswetenskaplike dissipline is, word die geesteswetenskaplike kant daarvan in 'n verskeidenheid van temas verdeel, terwyl daar aan die natuurwetenskaplike kant slegs verwys word na natuurwetenskappe en tegnologie. Die hoofkategorieë van kultuurgeskiedenis wat vir hierdie stelsel geïdentifiseer word, kan nie heeltemal uitsluitend wees nie. Hoewel die beginsel van so 'n klassifikasiestelsel daarop berus dat een subonderwerp verkieslik onder een hoofonderwerp gevind moet word om verwarring sover as moontlik uit te skakel, kan

dit nie te rigied uitgewerk word nie. Daar is bepaalde temas in die vakdissipline wat reeds bekend geword het as hooftemas, soos byvoorbeeld handwerk, maar wat streng gesproke onder 'n ander hooftema, in hierdie geval kunste, tuishoort. Daar bestaan ook 'n mate van oorvleueling tussen die kategorieë meubelkunde, interieur en boukuns. Die tema *kultuurbeeld* is in 'n groot mate oorkoepelend en sluit baie van die ander hoofkategorieë in. Met die belangrikste aspekte van die menslike bestaan en die teoretiese beginsels van kultuurgeskiedenis as raamwerk, sal die voorgestelde hooftemas van die vakgebied soos volg daar uitsien:

Bedrywe en ambagte

Beskerming en verdediging

Bodem

Boukuns

Geestesklimaat

Geloof

Genealogie

Handel

Handwerk

Heraldiek

Individue

Interieur

Interkulturele beïnvloeding

Kleredrag

Kommunikasie

Kultuurbeeld

Kultuurgroepe en groeperings in die samelewing

Kunste

Lewensvorme

Meubelkunde

Natuurwetenskappe

Openbare dienste

Persoonlike versorging

Regspleging

Tegnologie

Vakkundige teorie

Vervoer

Voedsel en drank

Woordkuns

Onder bogenoemde hoofteemas kan subteemas in alfabetiese volgorde geplaas word (sien 2.3.3). Aangesien navorsers bepaalde onderwerpe uit verskillende hoeke benader en ook verskillende terme gebruik, is dit belangrik om die woordeskat wat deur so 'n stelsel gebruik word, op die een of ander manier te standaardiseer. Die beste oplossing hiervoor is die skep van 'n tesaurus.

'n Tesaurus help om die taal waarmee 'n onderwerp beskryf word, te standaardiseer deur die terminologie waarmee dit binne die ordeningsstelsel uitgedruk word, voor te skryf. So 'n taal word deur die aard en behoeftes van die gebruikers van die stelsel en die aard van die betrokke vakgebied bepaal. 'n Tesaurus word gewoonlik saam met 'n indeks van die een of ander aard gebruik (Condren 1987:182) en bestaan uit terme wat in die stelsel aangewend gaan word saam met dié wat nie daarin gebruik gaan word nie, maar wat ook op dieselfde begrippe betrekking het. Laasgenoemde groep word van verwysings na die toepaslike terme in die stelsel voorsien, sodat navorsers wat bepaalde begrippe onder ander terminologie ondersoek, by die toepaslike trefwoorde in die indeks kan uitkom (Rowley 1988:59). Op hierdie manier help die tesaurus nie net om sinonieme en ewesoortige begrippe te identifiseer nie (Aitchison & Gilchrist 1987:3), maar kan dit ook die verhoudings tussen die verskillende onderwerpe van 'n terrein aandui en sodoende as 'n klassifikasiesistees daarvoor dien (Gilchrist 1997:63). Aangesien 'n tesaurus nie die twee hoof funksies van woordeskatbeheer en die uiteensetting van onderwerpverhoudings gelyktydig kan vervul nie, bestaan dit gewoonlik uit twee termelyste. Die een is 'n alfabetiese woordelys van vakterme en die ander 'n geklassifiseerde woordelys waarin die struktuur van die betrokke terrein of terreine uiteengesit en die verhoudings tussen onderwerpe aangedui word (Orna & Pettitt 1980:73-74).

Die skep van 'n tesaurus sluit die volgende stappe in: die afbakening van die vakgebied wat deur die stelsel bedien gaan word; besluite aangaande die aard van die stelsel en die taal waarin dit uitgedruk word; die skep van 'n raamwerk van hoofkategorieë vir die

betrokke terrein; die versamel van terme; die gelyktydige plasing van terme in alfabetiese en geklassifiseerde lys; die verskaffing van riglyne vir die gebruik van die stelsel; die verskaffing van kruisverwysings en die uitlig van verwantskappe tussen terme; die opstel van die meesterweergawe en die instandhouding daarvan (Gilchrist 1997:67,71-73; Rowley 1988:72-76; Orna & Pettitt 1980:74). Laasgenoemde is veral belangrik aangesien 'n versameling van kultuurhistoriese inligting, soos enige ander gespesialiseerde versameling, voortdurend deur nuwe gegewens aangevul word en die tesourus dus slegs sy waarde vir die navorser sal behou indien dit met hierdie groei kan tred hou.

2.3 Tesourus

2.3.1 Verklarende aantekeninge

Inskrywings wat in vetdruk in die alfabetiese lys verskyn, verwys na een van die hoofemas van die stelsel. Die onderwerpe en subonderwerpe wat in hierdie woordelyste voorkom, is geïdentifiseer volgens die trefwoorde wat algemeen deur kultuurhistorici gebruik word. Die feit dat die stelsel ook ontwerp is met die algemeenste navrae van navorsers as riglyne, het veroorsaak dat sommige aspekte of verskynsels as afdelings op sigself behandel word ten spyte daarvan dat hulle eintlik deel vorm van ander afdelings. 'n Voorbeeld is *uitdrukings en gesegdes* in die afdeling *woordkuns*, wat onder *leksikon* by *groepstaal* tuishoort, maar wat as gevolg van die feit dat die onderwerp so dikwels op sigself bestudeer word, as 'n aparte onderafdeling direk onder woordkuns ingedeel is.

Hoewel die stelsel vir kultuurgeskiedenis in die algemeen ontwerp is, weerspieël die model wat hier aangehaal word 'n Suid-Afrikaanse konteks. 'n Voorbeeld in hierdie verband is by die afdeling beskerming en verdediging waar slegs oorloë genoem word waarby Suid-Afrika direk betrokke was of wat op Suid-Afrikaanse grondgebied plaasgevind het. Indien die stelsel na 'n ander land se kultuur vertaal sou word, sou hierdie afdeling uiteraard ander oorloë insluit.

Wanneer daar in die stelsel van vierkantige hakies gebruik gemaak word, is dit om aan te dui dat daar met 'n veranderlike gewerk word. Dit wil sê dat daar op die betrokke plek in die stelsel 'n alfabetiese lys van aspekte of verskynsels is en dat die navorser daardie aspekte of verskynsels moet uitkieis wat van toepassing is op sy of haar onderwerp.

[bekende persoonlikheid]: alfabeties volgens van.

[geografiese streek]: byvoorbeeld Boland, Riemland, Strandveld.

[groepstaal]: byvoorbeeld Namakwalands (geografiese streekstaal), studentetaal (sosiale groepstaal), tienertaal (sosiale groepstaal).

[spesifieke kultuurgroep]: byvoorbeeld Britse Setlaars, Maleiers, Xhosas.

[spesifieke kultuurorganisasie]: byvoorbeeld ATKV, *South African Women's Cultural Organisation* (SAWCO), *Zenzele*.

[spesifieke kunsvorm]: byvoorbeeld dans, skilder, toneel

[spesifieke styl], [stylperiode]: byvoorbeeld Art Deco, Barok, Regency

[tipe godsdiens]: byvoorbeeld Hindu, Islam, Protestantisme

2.3.2 Alfabetiese woordelys

aanneming	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]: seremonies
aanplanting en versorging	⇒ natuurwetenskappe: plantkunde
aardgeeste	⇒ geloof: volksgeloof: geesverskynsels
africana	⇒ vakkundige teorie
Afrikaners	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
alfabetrympies	⇒ woordkuns: ryme
algemene handelaars (winkels)	⇒ handel
ambagte	⇒ bedrywe en ambagte
Anglo-Boereoorlog	⇒ beskerming en verdediging: oorlog
Angolese oorlog	⇒ beskerming en verdediging: oorlog
animisme	⇒ geloof: volksgeloof: bonatuurlike kragte en magte
antropologie	⇒ vakkundige teorie
arbeidsliedere	⇒ woordkuns: liedere
argeologie	⇒ vakkundige teorie
argitektuur	⇒ boukuns
armblankes	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
armstoele	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: sitmeubels
<i>Art Deco</i>	⇒ vakkundige teorie: stylleer
<i>Art Nouveau</i>	⇒ vakkundige teorie: stylleer
<i>Arts and crafts</i>	⇒ vakkundige teorie: stylleer
assegaai	⇒ beskerming en verdediging: wapens: handwapens
badkamers	⇒ interieur
bajonette	⇒ beskerming en verdediging: wapens: handwapens
bakkarre	⇒ vervoer: waens
balanseerspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
balspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
ballades	⇒ woordkuns: liedere

banke	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: sitmeubels
	⇒ handel
Barok	⇒ vakkundige teorie: stylleer
<i>barouches</i>	⇒ vervoer: waens: kapkarre
basaar	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]: godsdienstige feeste
	⇒ handel
beddens	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: slaapmeubels
bedrywe	⇒ bedrywe en ambagte
bedrywe en ambagte	
beeldende kunste	⇒ kunste
beesboerdery	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe: veeboerdery
begrafnisse	⇒ lewensvorme: lotstye: dood en begrafnis
belewenisvertellings	⇒ woordkuns: vertellings
bergklim	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: sosiaal
bergmeubels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]
bergname	⇒ woordkuns: naamgewing: plekname
beskerming en verdediging	
beslaan van perde	⇒ bedrywe en ambagte: beslaan van trek- en rydiere
beslaan van osse	⇒ bedrywe en ambagte: beslaan van trek- en rydiere
besprekings	⇒ natuurwetenskappe: geneeskunde
beswerings	⇒ natuurwetenskappe: geneeskunde
beveiliging	⇒ beskerming en verdediging
bewaring	⇒ vakkundige teorie
bidure	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]
Biedermeier	⇒ vakkundige teorie: stylleer
bierbrou	⇒ bedrywe en ambagte
binnenshuise speletjies	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
bioskope	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: kommersieel
Bisantyns	⇒ vakkundige teorie: stylleer
blinddoekspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
bodem	
boerderybedrywe	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe
boeredanse	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: sosiaal
boererate	⇒ natuurwetenskappe: geneeskunde
boeresport	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: sport
<i>bolderwagens</i>	⇒ vervoer: waens: perdewaens
bôle	⇒ lewensvorme: feeste: landbou- en seisoenfeeste

bonatuurlike magte en kragte	⇒ geloof: volksgeloof
boodskappe	⇒ kommunikasie
borduur	⇒ handwerk
botterkarrings	⇒ bedrywe en ambagte: bottermaak
bottermaak	⇒ bedrywe en ambagte
bou- en skuifspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: spel
boukuns	
bouregulasies	⇒ openbare dienste
brandbestryding	⇒ openbare dienste
brandewynketels	⇒ bedrywe en ambagte: brandewynstook
brandewynstook	⇒ bedrywe en ambagte
brei	⇒ handwerk
brei van velle	⇒ bedrywe en ambagte
briewe	⇒ kommunikasie: posdienste
Britse setlaars	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
broodbak	⇒ bedrywe en ambagte
buffette	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
buitebakoonde	⇒ bedrywe en ambagte: broodbak
buitegeboue	⇒ boukuns: volksboukuns
buro's	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
buurthulp	⇒ lewensvorme: naastehulp en buurthulp
Bybellessenaars	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
Bybelraaisels	⇒ woordkuns: raaisels
bygelowe	⇒ geloof: volksgeloof
byname	⇒ woordkuns: naamgewing
<i>cape cart</i>	⇒ vervoer: waens: kapkarre
Charles I	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Charles II	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Christelike belewenisvertellings	⇒ woordkuns: vertellings: belewenisvertellings
Christelike legendes	⇒ woordkuns: vertellings: legendes
Christelike mites	⇒ woordkuns: vertellings: mites
CJV's (Christelike jongeliede verenigings)	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]: verenigings
collage	⇒ handwerk: plakskilderye
CSV's (Christelike studente- verenigings)	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]: verenigings
<i>curricule</i>	⇒ vervoer: waens: kapkarre

dagbeddens	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: slaapmeubels
damname	⇒ woordkuns: naamgewing: plekname
dans	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: sosiaal
dansliedere	⇒ woordkuns: lieder
dansparty	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: sosiaal
debatsverenigings	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: verenigings
dennets	⇒ vervoer: waens: kapkarre
deure	⇒ interieur
diere belewenisvertellings	⇒ woordkuns: vertellings: belewenisvertellings
dierkunde	⇒ natuurwetenskappe
dierelewe	⇒ bodem: [geografiese streek]
dierelore	⇒ natuurwetenskappe: dierekunde: volkskundige opvattinge oor diere
diereryme	⇒ woordkuns: ryme
dieresprokies	⇒ woordkuns: vertellings: sprokies
diername	⇒ woordkuns: naamgewing
doktersboeke	⇒ natuurwetenskappe: geneeskunde
dommes en slimmes: belewenisvertellings	⇒ woordkuns: vertellings: belewenisvertellings
dommes en slimmes: sprokies	⇒ woordkuns: vertellings: sprokies
donderweer	⇒ natuurwetenskappe: weerkunde
dood	⇒ lewensvorme: lotstye
doop	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]: seremonies
	⇒ lewensvorme: lotstye
donkies	⇒ vervoer: diere
dorpname	⇒ woordkuns: naamgewing: plekname
dorpsaanleg	⇒ boukuns
dorpsfeeste	⇒ lewensvorme: feeste
dorpshuisbedrywe	⇒ bedrywe en ambagte: huisbedrywe
dors	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe: graanboerdery
droog van vrugte	⇒ bedrywe en ambagte
druiekarre	⇒ vervoer: waens: bakkarre
duiwelmites	⇒ woordkuns: vertellings: mites
dwaalgeeste	⇒ geloof: volksgeloof: geesverskynsels
Eduardiaans	⇒ vakkundige teorie: stylleer
eet- en drinkgebruike	⇒ voedsel en drank: algemeen, verskillende kulture en verskillende streke
Eerste Vryheidsoorlog	⇒ beskerming en verdediging: oorlog

Eerste Wêreldoorlog	⇒ beskerming en verdediging: oorlog
Egipties	⇒ vakkundige teorie: stylleer
eiendomsreg	⇒ regspleging
eienskappe van plante	⇒ natuurwetenskappe: plantkunde
Eklektisisme	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Elizabethaans	⇒ vakkundige teorie: stylleer
emanisme	⇒ geloof: volksgeloof: bonatuurlike magte en kragte
<i>Empire</i>	⇒ vakkundige teorie: stylleer
engelbeddens	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: slaapmeubels
Engelssprekende Suid-Afrikaners	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
erdeware	⇒ bedrywe en ambagte: keramiek
erfreg	⇒ regspleging
esels	⇒ vervoer: diere
etnologie	⇒ vakkundige teorie
fabels	⇒ woordkuns: vertellings
familiegeskiedenis	⇒ genealogie
familiename	⇒ woordkuns: naamgewing
feeste	⇒ lewensvorme
fietse	⇒ vervoer
flied	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: kommersieel
fonologie	⇒ woordkuns: taal: [groepstaal]
forte	⇒ boukuns: [spesifieke styl]
Franse Hugenoote	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
geboorte	⇒ lewensvorme: lotstye
gebruik (algemeen)	⇒ lewensvorme
gedaantewisseling	⇒ geloof: volksgeloof: goëlerij en gedaantewisseling
gedrag van diere	⇒ natuurwetenskappe: dierekunde
geestesklimaat	
gefortifiseerde geboue	⇒ boukuns: [spesifieke styl]
geld	⇒ handel: geld en ruilmiddels
geloof	
gelukke en ongelukke	⇒ woordkuns: vertellings: belewenisvertellings
genealogie	
geneeskunde	⇒ natuurwetenskappe
geografie	⇒ bodem: [geografiese streek]
georganiseerde kultuurlewe	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak
georganiseerde sportbyeenkomste	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: sport

geregte en resepte	⇒ voedsel en drank
gesegdes	⇒ woordkuns: uitdrukkings en gesegdes
geskiedenis	⇒ vakkundige teorie
geslagsregisters	⇒ genealogie
	⇒ handwerk
gespreksonderwerpe	⇒ geestesklimaat: [stylperiode]
gewels	⇒ boukuns
gewere	⇒ beskerming en verdediging: wapens: handwapens
gewyde ryme	⇒ woordkuns: ryme
glas	⇒ bedrywe en ambagte
gode	⇒ woordkuns: vertellings: mites
godsdien	⇒ geloof
godsdienstige aksies	⇒ geloof: godsdien
godsdienstige feeste	⇒ geloof: godsdien
	⇒ lewensvorme: feeste
goëlery	⇒ geloof: volksgeloof
goëlstories	⇒ woordkuns: vertellings: sages: toorkuns
gooispele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: spel
Goties	⇒ vakkundige teorie: stylleer
graanboerdery	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe
grafkuns	⇒ handwerk
grafte	⇒ lewensvorme: lotstye: dood en begrafnis
grappe	⇒ woordkuns
Grensoorloë	⇒ beskerming en verdediging: oorlog
Griekse styl	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Griekwas	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
grimering	⇒ persoonlike versorging: [stylperiode]
groepstaal	⇒ woordkuns: taal
grofsmedery	⇒ bedrywe en ambagte
grondplanne	⇒ boukuns
grootliegstories	⇒ woordkuns: vertellings: legendes
grootspogstories	⇒ woordkuns: vertellings: belewenisvertellings
haarstyle	⇒ persoonlike versorging: [stylperiode]
handel	
handelsbanke	⇒ handel
handmeule	⇒ bedrywe en ambagte: maal van graan
handwapens	⇒ beskerming en verdediging: wapens

handwerk

handwerkgildes	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: verenigings
handwerktafeltjies	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
hardloopspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: spel
hartbeeshuise	⇒ boukuns: volksboukuns
hekel	⇒ handwerk
hekpoottafels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
hekse	⇒ geloof: volksgeloof: towenaars en hekse
helde	⇒ woordkuns: vertellings: legendes en mites
hemelbeddens	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: slaapmeubels
hemelse gesigte	⇒ woordkuns: vertellings: mites

heraldiek

herdenkingsfeeste	⇒ lewensvorme: feeste
herinneringe	⇒ individue
higiëne	⇒ persoonlike versorging: [stylperiode]
historiese belewenisvertellings	⇒ woordkuns: vertellings: belewenisvertellings
historiese feeste	⇒ lewensvorme: feeste
historiese geboue	⇒ boukuns
hoekstoele	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: sitmeubels
hofmaak	⇒ lewensvorme: lotstye
Hollandse medisynes	⇒ natuurwetenskap: geneeskunde: middels
Hollandse tydvak	⇒ geestesklimaat
houtsnywerk	⇒ handwerk
	⇒ meubelkunde
houtwerk	⇒ handwerk
	⇒ meubelkunde
Hugenote	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
huisbedrywe	⇒ bedrywe en ambagte
huisbesoek	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]
huisgodsdiens	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]
huisinrigting	⇒ interieur
humoristiese belewenisvertellings	⇒ woordkuns: vertellings: belewenisvertellings
huwelik	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]: seremonies
	⇒ lewensvorme: lotstye: hofmaak en huwelik
implimente	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe: graanboerdery, vrugte, wingerd

individue

inisiësie	⇒ lewensvorme: lotstye
interieur	
interkulturele beïnvloeding	
Internasionale styl	⇒ vakkundige teorie: stylleer
internet	⇒ kommunikasie: telekommunikasie
	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: kommersieel
	⇒ lewensvorme: opvoeding: formeel
intervolklike belewenisvertellings	⇒ woordkuns: vertellings: belewenisvertellings
intervolklike mites	⇒ woordkuns: vertellings: mites
jaagspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: spel
jag	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: sport
Jakobeaans	⇒ vakkundige teorie: stylleer
jongeliedeverenigings	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: verenigings
jongmensvermaak	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: sosiaal
jonkmanskaste	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: bergmeubels
jonkvroukaste	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: bergmeubels
<i>kaapsche karre</i>	⇒ vervoer: waens: kapkarre
Kaaps-Hollandse boukuns	⇒ boukuns
kabinette	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: bergmeubels
kaggels	⇒ interieur: kaggels en vuurherte
kakebeenwaens	⇒ vervoer: waens: ossewaens
kalenderfeeste	⇒ lewensvorme: feeste
kalkbrand	⇒ bedrywe en ambagte
kamp	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: sosiaal
kanonne	⇒ beskerming en verdediging: wapens: vuurwapens
kapkarre	⇒ vervoer: waens
kapstylhuise	⇒ boukuns: volksboukuns
karnaval	⇒ lewensvorme: feeste
kasbeddens	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: slaapmeubels
kaste	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: bergmeubels
katels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: slaapmeubels
keramiek	⇒ bedrywe en ambagte
kerkamptenare	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]: leraars en amptenary
kerkbasaar	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]: godsdienstige aksies
kerke	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]
kerkgang	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]
kerkgebruike	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]

kerkgeskiedenis	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]
kerklike lewe	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]
kermisse	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]: godsdienstige feeste ⇒ handel
kersemaak	⇒ bedrywe en ambagte
kettingsprokies	⇒ woordkuns: vertellings: sprokies
Khoi	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
Khoi-oorloë	⇒ beskerming en verdediging: oorlog
kinderliedere	⇒ woordkuns: liedere
kinderrympies	⇒ woordkuns: ryme
kinderspel	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
kinderskrikke	⇒ geloof: volksgeloof: kinderskrikke en paaiboelies
kisbeddens	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: slaapmeubels
kiste	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: bergmeubels
klapblatdafels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
Klassiek	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Klassisisme	⇒ vakkundige teorie: stylleer
kleihuise	⇒ boukuns: volksboukuns
klei- en lathuis	⇒ boukuns: volksboukuns
kleredrag	
kleremaak	⇒ handwerk
kleremodes	⇒ kleredrag
klimaat	⇒ bodem: [geografiese streek]
kliphuise	⇒ boukuns: volksboukuns
klop-klop raaisels	⇒ woordkuns: raaisels
klubs	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: verenigings
knopkieries	⇒ beskerming en verdediging: wapens: handwapens
koeëlgiet	⇒ beskerming en verdediging: wapens: vuurwapens: gewere
koetse	⇒ vervoer: waens
koffiebrandery	⇒ bedrywe en ambagte: koffiebedrywe
koffiemeule	⇒ bedrywe en ambagte: koffiebedrywe: koffiemaal
kombuisbedrywe	⇒ bedrywe en ambagte
kombuise	⇒ interieur ⇒ voedsel en drank
kombuisgereedskap	⇒ bedrywe en ambagte: kombuisbedrywe ⇒ voedsel en drank
kombuisinrigting	⇒ interieur

	⇒ voedsel en drank
kommandolewe	⇒ beskerming en verdediging: oorlog
kommando's	⇒ beskerming en verdediging
kommunikasie	
konfytkook	⇒ bedrywe en ambagte
konsentrasiekampe	⇒ beskerming en verdediging: oorlog: Anglo-Boereoorlog
kookkuns	⇒ voedsel en drank
koper	⇒ bedrywe en ambagte
kopersmedery	⇒ bedrywe en ambagte: koper
kopkrappers	⇒ woordkuns: raaisels
korbeelhuise	⇒ boukuns: volksboukuns
koringbedrywe	⇒ bedrywe en ambagte
koringmaal	⇒ bedrywe en ambagte
kragsepele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: spel
kringspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: spel
kruierate	⇒ natuurwetenskappe: geneeskunde: boererate
kuier	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: sosiaal
kuipery	⇒ bedrywe en ambagte
kultuurbeeld	
kultuurbewaring	⇒ vakkundige teorie: bewaring
kultuurfeeste	⇒ lewensvorme: feeste
kultuurgeskiedenis	⇒ vakkundige teorie
kultuurgroepe en groeperings in die samelewing	
kultuurhulpbronbestuur	⇒ vakkundige teorie
kultuuroorsigte	⇒ kultuurbeeld
	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
kultuurorganisasies	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: georganiseerde kultuurlewe
kunste	
kure	⇒ natuurwetenskappe: geneeskunde
kwartierstate	⇒ genealogie
<i>landaus</i>	⇒ vervoer: waens: kapkarre
landboubedrywe	⇒ bedrywe en ambagte
landboufeeste	⇒ lewensvorme: feeste: landbou- en seisoenfeeste
landbouskoue	⇒ lewensvorme: feeste: landbou- en seisoenfeeste
landdroste	⇒ regspleging
lathuise	⇒ boukuns: volksboukuns: klei- en lathuise

leër	⇒ beskerming en verdediging
leerlooi	⇒ bedrywe en ambagte
legendariese diere	⇒ natuurwetenskappe: dierekunde
legendes	⇒ woordkuns: vertellings
Lennon se medisynes	⇒ natuurwetenskappe: geneeskunde: middels
leksikon	⇒ woordkuns: taal: [groepstaal]
lentefeeste	⇒ lewensvorme: feeste: landbou- en seisoenfeeste
leraars	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]: leraars en amptenary
lessenaars	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
letterkundige ontledings	⇒ vakkundige teorie
leuenverhale	⇒ woordkuns: vertellings: legendes: grootliegstories
lewensbeskrywings	⇒ individue
lewensuitkyk	⇒ geestesklimaat: [stylperiodes]
lewensvorme	
liedere	⇒ woordkuns
Lodewyk XIII	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Lodewyk XIV	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Lodewyk XV	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Lodewyk XVI	⇒ vakkundige teorie: stylleer
lotstye	⇒ lewensvorme
lugmag	⇒ beskerming en verdediging
lynspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: spel
maal van graan	⇒ bedrywe en ambagte
Maleiers	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
markte	⇒ handel
masjiene in belewenisvertellings	⇒ woordkuns: vertellings: belewenisvertellings
matjieshuise	⇒ boukuns: volksboukuns
messe	⇒ beskerming en verdediging: wapens: handwapens
meubelkunde	
meubelmakers	⇒ meubelkunde
meule	⇒ bedrywe en ambagte: maal van graan
mieliebôlle	⇒ lewensvorme: feeste: landbou- en seisoenfeeste
militêre onderwerpe	⇒ beskerming en verdediging
minneliedere	⇒ woordkuns: lieder
minnerympies	⇒ woordkuns: ryme
misdaad in belewenisvertellings	⇒ woordkuns: vertellings: belewenisvertellings
mites	⇒ woordkuns: vertellings

Modernisme	⇒ vakkundige teorie: stylleer
mondelinge oorlewering en mondelinge geskiedenis	⇒ vakkundige teorie
monumente	⇒ vakkundige teorie: bewaring: kultuurbewaring
motors	⇒ vervoer
muile	⇒ vervoer: diere
mure	⇒ boukuns: volksboukuns ⇒ interieur
museum- en argiefversamelings	⇒ vakkundige teorie: museumkunde
museumkunde	⇒ vakkundige teorie
museumskakelwese	⇒ vakkundige teorie: museumkunde
museumwese	⇒ vakkundige teorie: museumkunde
musiek	⇒ kunste: uitvoerende kunste
musiekinstrumente	⇒ kunste: uitvoerende kunste: musiek ⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: sosiaal
musiekverenigings	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: verenigings
naaldwerk	⇒ handwerk
naamgewing	⇒ woordkuns
naastehulp	⇒ lewensvorme: naastehulp en buurthulp
nabootsspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: spel
nagmaal	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]: seremonies
nagwagte	⇒ openbare dienste: polisie en nagwagte
nasionale gedenkwaardighede	⇒ vakkundige teorie: bewaring: kultuurbewaring
natlei	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe: vrugte
natuurbewaring	⇒ vakkundige teorie: bewaring
natuurwetenskappe	
Ndebele	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
Neo-Klassiek	⇒ vakkundige teorie: stylleer
oes	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe: graanboerdery, vrugte, wingerd
oesfeeste	⇒ lewensvorme: feeste: landbou- en seisoenfeeste
ontspanning	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak
oorlog	⇒ beskerming en verdediging
oorlogsliedere	⇒ woordkuns: lieder
openbare dienste	
opvoeding	⇒ lewensvorme
<i>oral history</i>	⇒ vakkundige teorie: mondelinge oorlewering en mondelinge

	geskiedenis
ornamente	⇒ handwerk
ornamentiek en simboliek	⇒ handwerk
osse	⇒ vervoer: diere
ossewaens	⇒ vervoer: waens
ouvrouens	⇒ lewensvorme: lotsye: geboorte
paaiboelies	⇒ geloof: volksgeloof: kinderskrikke en paaiboelies
paaie	⇒ openbare dienste
papierknipsels	⇒ handwerk
parenteelstate	⇒ genealogie
pars	⇒ bedrywe en ambagte
patriotiese liedere	⇒ woordkuns: liedere
pen- en papierspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
perde	⇒ vervoer: diere
perdewaens	⇒ vervoer: waens
perdemeule	⇒ bedrywe en ambagte: maal van graan
persone	⇒ individue
persoonlike versorging	
<i>phaetons</i>	⇒ vervoer: waens: kapkarre
pieknieks	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: sosiaal
piekniekliedjies	⇒ woordkuns: liedere
piekniekspeletjies	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
pikturale ontledings	⇒ vakkundige teorie
pioniers	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
pionierhuise	⇒ boukuns: volksboukuns
pioniermeubels	⇒ meubelkunde: pioniermeubels
plaasbedrywe	⇒ bedrywe en ambagte
plaasgereedskap	⇒ bedrywe en ambagte: plaasbedrywe
plaasname	⇒ woordkuns: naamgewing: plekname
plaasskole	⇒ lewensvorme: opvoeding: formeel
plafonne	⇒ interieur
plaskilderye	⇒ handwerk
plant	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe: vrugte, wingerd
plante	⇒ natuurwetenskappe: plantkunde
plantegroei	⇒ bodem: [geografies streek]
plantname	⇒ woordkuns: naamgewing
plekname	⇒ woordkuns: naamgewing

ploeg	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe: graanboerdery
ploftoestelle	⇒ beskerming en verdediging: wapens: vuurwapens
pluimveebedrywe	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe: pluimvee
poetsspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
polisie	⇒ openbare dienste: polisie en nagwagte
politieke lieder	⇒ woordkuns: lieder
pootstoeltjies	⇒ meubelkunde: pioniermeubels: sitmeubels
ponte	⇒ vervoer: watervervoer
poppe	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel: speelgoed
porselein	⇒ bedrywe en ambagte: keramiek
posdienste	⇒ kommunikasie
pos- en telekommunikasie	⇒ kommunikasie
Postmodernisme	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Prehistories	⇒ vakkundige teorie: stylleer
prosaraaisels	⇒ woordkuns: raaisels
<i>Queen Anne</i>	⇒ vakkundige teorie: stylleer
raaisels	⇒ woordkuns
raaiselsprokies	⇒ woordkuns: raaisels
	⇒ woordkuns: vertellings: sprokies
raaispele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
	⇒ woordkuns: raaisels
radio	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: kommersieel
rakke	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: bergmeubels
rare rate	⇒ natuurwetenskappe: geneeskunde: boererate
reftertafels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
<i>Regèncè</i>	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Regency	⇒ vakkundige teorie: stylleer
regspeling	
reisbeskrywings	⇒ individue
rekenaars	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: kommersieel
Renaissance	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Renaissance-Klassisisties	⇒ vakkundige teorie: stylleer
resensies	⇒ vakkundige teorie: letterkundige ontledings
restourasie	⇒ vakkundige teorie: bewaring: kultuurbewaring
riembrei	⇒ bedrywe en ambagte
<i>rites de passage</i>	⇒ lewensvorme: lotstye
rituele	⇒ geloof: godsdiens: [tipe godsdiens]

riviername	⇒ woordkuns: naamgewing: plekname
Rococo	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Romaans	⇒ vakkundige teorie: stylleer
romantiese legendes	⇒ woordkuns: vertellings: legendes
Romeins	⇒ vakkundige teorie: stylleer
ruilhandel	⇒ handel
rusbanke	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: sitmeubels
ryme	⇒ woordkuns
rympieraaisels	⇒ woordkuns: raaisels
rymspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: spel ⇒ woordkuns: ryme
ryspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: spel
saai	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe: graanboerdery
SAEHA (Suid Afrikaanse Erfenis Hulpbronagentskap)	⇒ vakkundige teorie: bewaring
sagas	⇒ woordkuns: vertellings
sages	⇒ woordkuns: vertellings
SAHRA (<i>South African Heritage Resource Agency</i>)	⇒ vakkundige teorie: bewaring
San	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
sangspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: spel
sanitasie	⇒ openbare dienste
seepkook	⇒ bedrywe en ambagte
segs wyses	⇒ woordkuns: uitdrukkings en gesegdes
Setlaars	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
silwer	⇒ bedrywe en ambagte
simboliek	⇒ handwerk ⇒ vakkundige teorie
sintaksis	⇒ woordkuns: taal: [groepstaal]
sitmeubels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]
skaapboerdery	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe: skaapboerdery
skaapslag	⇒ bedrywe en ambagte
skeeps wrakke	⇒ vervoer: watervervoer
skeer	⇒ bedrywe en ambagte
skepe	⇒ vervoer: watervervoer
skets	⇒ kunste: beeldende kunste
skilder	⇒ kunste: beeldende kunste

skoenemaak	⇒ bedrywe en ambagte
skole	⇒ lewensvorme: opvoeding: formeel
skotskarre	⇒ vervoer: waens: bakkarre
skryftafels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
skrynwerk	⇒ bedrywe en ambagte
skuite	⇒ vervoer: watervervoer
slaanspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
slag	⇒ bedrywe en ambagte
slangeeste	⇒ geloof: volksgeloof: geesverskynsels
slawe	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
smedery	⇒ bedrywe en ambagte
smouse	⇒ handel
snoei	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe: vrugte, wingerd
soekspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
sosiale lewe	⇒ lewensvorme
sosiale belewenisvertellings	⇒ woordkuns: vertellings: belewenisvertellings
sosiale verenigings	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: verenigings
Sotho's	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
speelgoed	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
speeltafels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
spel	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake
spieëltafels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
spiese	⇒ beskerming en verdediging: wapens: handwapens
spontane volksfeeste	⇒ lewensvorme: feeste
spookgedaantes	⇒ geloof: volksgeloof
spookstories	⇒ woordkuns: vertellings: sages: geesteswêreld
sport	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake
sportliedere	⇒ woordkuns: liedere
spotliedere	⇒ woordkuns: liedere
spotryme	⇒ woordkuns: ryme
spreekwoorde	⇒ woordkuns: uitdrukings en gesegdes
springspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
sprokies	⇒ woordkuns: vertellings
stambome	⇒ genealogie
<i>stanhope gigs</i>	⇒ vervoer: waens: kapkarre
stedelike legendes (<i>urban legends</i>)	⇒ woordkuns: vertellings: legendes
stoele	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: sitmeubels

stokperdjies	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: sosiaal
streeks- en dorpsbeeld	⇒ kultuurbeeld: [geografiese streek of dorp]
studente	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
style	⇒ vakkundige teorie: stylleer
Stylherlewingstendens	⇒ vakkundige teorie: stylleer
stylleer	⇒ vakkundige teorie
stylperiodes	⇒ vakkundige teorie: stylleer
swaai-poottafels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
swaapsprokies	⇒ woordkuns: vertellings: sprokies
swaarde	⇒ beskerming en verdediging: wapens: handwapens
Swazi's	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
swepe maak	⇒ bedrywe en ambagte
systoele	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: sitmeubels
sytafels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
taal	⇒ woordkuns
tabakbedrywe	⇒ bedrywe en ambagte
tafels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
teater	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: sosiaal
tegnologie	
teikenspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: spel
telekommunikasie	⇒ kommunikasie
televisie	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak: kommersieel
tente	⇒ boukuns: volksboukuns
tergryme	⇒ woordkuns: ryme
<i>tilburys</i>	⇒ vervoer: waens: kapkarre
toekomsopenbaring	⇒ geloof: volksgeloof: voorbodes en voorspellings
toekomsvoorspelling	⇒ geloof: volksgeloof: voorbodes en voorspellings
togryers	⇒ handel
toneel	⇒ woordkuns
towenaars	⇒ geloof: volksgeloof
tower-belewenisvertellings	⇒ woordkuns: vertellings: belewenisvertellings
towerlegendes	⇒ woordkuns: vertellings: legendes
towersages	⇒ woordkuns: vertellings: sages
towersprokies	⇒ woordkuns: vertellings: sprokies
tradisies	⇒ lewensvorme
transportry	⇒ handel: togryers
trappe	⇒ boukuns

	⇒ interieur
treine	⇒ vervoer
trektafels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
tuinmaak	⇒ bedrywe en ambagte
tuisnywerhede	⇒ handel
Tulbagh-stylvak	⇒ vakkundige teorie: stylleer
tydverdryf	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake
Tyl Uilspieël	⇒ woordkuns: vertellings: sprokies
uitdrukings	⇒ woordkuns: uitdrukings en gesegdes
uittelryme	⇒ woordkuns: ryme
uitvoerende kunste	⇒ kunste
uniforms	⇒ beskerming en verdediging
	⇒ kleredrag
<i>urban legends</i>	⇒ woordkuns: vertellings: legendes: stedelike legendes
vakkundige teorie	
Van der Stel-stylvak	⇒ vakkundige teorie: stylleer
vangspele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
Van Riebeeck-stylvak	⇒ vakkundige teorie: stylleer
varkslag	⇒ bedrywe en ambagte
veeboerdery	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe
veilings	⇒ handel
velle brei	⇒ bedrywe en ambagte
velwerk	⇒ handwerk
Vendas	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
vensters	⇒ interieur
verbale spele	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: spel
vermaak	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake
versiering van huis, mure ens.	⇒ boukuns
	⇒ handwerk
versiering van meubels, waens	⇒ handwerk
	⇒ meubelkunde
versierings	⇒ interieur
vertellings	⇒ woordkuns
vervoer	
Victoriaans	⇒ vakkundige teorie: stylleer
viskubwerk	⇒ handwerkkuns
visvang	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermake: sport

vloere	⇒ interieur
vloot	⇒ beskerming en verdediging
voedsel en drank	
voedselkultuur	⇒ voedsel en drank
volkskunde	⇒ vakkundige teorie
volksmusiek	⇒ kunste: uitvoerende kunste
	⇒ woordkuns: liederes
volksprente	⇒ interieur
volksprofete	⇒ geloof: volksgeloof
volksreg	⇒ regspleging
voorbodes	⇒ geloof: volksgeloof: voorbodes en voorspellings
voornamen	⇒ woordkuns: naamgewing
voorspellings	⇒ geloof: volksgeloof: voorbodes en voorspellings
voorraaiers	⇒ beskerming en verdediging: wapens: vuurwapens: gewere
Voortrekkers	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
voedvroue	⇒ lewensvorme: lotstye: geboorte
Vroeg-Christelik	⇒ vakkundige teorie: stylleer
vrugteboerdery	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe
vryetydsbesteding	⇒ lewensvorme: ontspanning en vermaak
vrygebruik	⇒ lewensvorme: lotstye: hofmaak en huwelik
vuurgeeste	⇒ geloof: volksgeloof: geesverskynsels
vuurwapens	⇒ beskerming en verdediging: wapens
waens	⇒ vervoer
wamakery	⇒ bedrywe en ambagte
wapens	⇒ beskerming en verdediging
warmwaterkure	⇒ natuurwetenskappe: geneeskunde: waterkure
wastafels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: werk- en eetmeubels
water	⇒ natuurwetenskappe: waterwys
watergeeste	⇒ geloof: volksgeloof: geesverskynsels
waterkure	⇒ natuurwetenskappe: geneeskunde
watermeule	⇒ bedrywe en ambagte: maal van graan
waterreg	⇒ regspleging: waterreg
watervervoer	⇒ vervoer
watervoorsiening	⇒ openbare dienste
waterwys	⇒ natuurwetenskappe
weerbeïnvloeding	⇒ natuurwetenskappe: weerkunde
weergesteldheid	⇒ natuurwetenskappe: weerkunde

weerlig	⇒ natuurwetenskappe: weerkunde
weermag	⇒ beskerming en verdediging
weervoorspelling	⇒ natuurwetenskappe: weerkunde
werfaanleg	⇒ boukuns
werk- en eetmeubels	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]
wiegeliedere	⇒ woordkuns: liedere
wiegrympies	⇒ woordkuns: ryme
wielstoele	⇒ meubelkunde: [spesifieke styl]: sitmeubels
William & Mary	⇒ vakkundige teorie: styleer
windmeule	⇒ bedrywe en ambagte: maal van graan
windpompe	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe
wingerd	⇒ bedrywe en ambagte: landboubedrywe
wipkarre	⇒ vervoer: waens: bakkarre
wondergenesings	⇒ geloof: volksgeloof
	⇒ woordkuns: vertellings: mites
wonderwerke	⇒ geloof: volksgeloof
	⇒ woordkuns: vertellings: mites
woningbou	⇒ boukuns
woninginrigting	⇒ interieur
woordkuns	
yster	⇒ bedrywe en ambagte
ystersmedery	⇒ bedrywe en ambagte
Xhosas	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing
Zoeloes	⇒ kultuurgroepe en groeperings in die samelewing

2.3.3 Klassifikasiestelsel

bedrywe en ambagte

- beslaan van trek- en rydiere
  - ◆ algemeen
  - ◆ osse
  - ◆ perde
- bierbrou
- bottermaak
- brandewynstook
- broodbak
- droog van vrugte
- glas

- ♦ geskiedenis
- ♦ makers
- grofsmedery
- huisbedrywe
- kalkbrand
- keramiek
  - ♦ erdeware
  - ♦ geskiedenis
  - ♦ porselein
- kersemaak
- koffiebedrywe
- konfytmaak
- koper
  - ♦ geskiedenis
  - ♦ kopermerke
  - ♦ smede
  - ♦ smedery
- kuipery
- landboubedrywe
  - ♦ graanboerdery
    - ❖ dors
    - ❖ implimente
    - ❖ oes
    - ❖ ploeg
    - ❖ saai
  - ♦ pluimvee
  - ♦ veeboerdery
    - ❖ beeste
    - ❖ skape
  - ♦ vrugte
    - ❖ implimente
    - ❖ oes
    - ❖ natlei
    - ❖ plant
    - ❖ snoei
  - ♦ wingerd
    - ❖ implimente
    - ❖ oes
    - ❖ plant

❖ snoei

- leerlooi
- maal van graan
  - ♦ handmeule
  - ♦ perdemeule
  - ♦ watermeule
  - ♦ windmeule
- pars
- riembrei
- seepkook
- silwer
  - ♦ geskiedenis
  - ♦ silwermerke
  - ♦ smede
  - ♦ smedery
- skeer
- skoenemaak
- skrynwerk
- slag
- swepe maak
- tabakbedrywe
- tuinmaak
- velle brei
- wamakery

beskerming en verdediging

- kommando's
- leër
- lugmag
- oorlog
  - ♦ Anglo-Boereoorlog
    - ❖ boerekrygsgevangenes
    - ❖ konsentrasiekampe
  - ♦ Angolese oorlog
  - ♦ Eerste vryheidsoorlog
  - ♦ Eerste wêreldoorlog
  - ♦ Grensoorloë
  - ♦ Khoi-oorloë
  - ♦ lewe op kommando

- ◆ Tweede wêreldoorlog

- uniforms
- vloot
- wapens

- ◆ handwapens

- ❖ assegaie
- ❖ bajonette
- ❖ knopkieries
- ❖ messe
- ❖ spiese
- ❖ swaarde

- ◆ vuurwapens

- ❖ gewere
  - koeëlgiet
- ❖ kanonne
- ❖ ploftoestelle

bodem

- [geografiese streke]
  - ◆ dierelewe
  - ◆ geografie
  - ◆ klimaat
  - ◆ plantegroei

boukuns

- dorpsaanleg
- grondplanne
- [spesifieke styl]
  - ◆ algemene kenmerke
  - ◆ gefortifiseer
  - ◆ patrisiër
  - ◆ plattelands
- volksboukuns
  - ◆ buitegeboue
  - ◆ hartbeeshuise
  - ◆ kapstylhuise
  - ◆ kleihuise
  - ◆ klei- en lathuise
  - ◆ kliphuise
  - ◆ korbeelhuise

- ♦ matjieshuise
- ♦ sooihuise
- ♦ tente

- werfaanleg

geestesklimaat

- [stylperiode]
  - ♦ gespreksonderwerpe
  - ♦ historiese agtergrond
  - ♦ lewensuitkyk

geloof

- godsdiens
  - ♦ [tipe godsdiens]
    - ❖ bidure
    - ❖ godsdienstige aksies
    - ❖ godsdienstige feeste
    - ❖ huisbesoek
    - ❖ huisgodsdiens
    - ❖ kerkgang
    - ❖ leraars en amptenary
    - ❖ rituele
    - ❖ seremonies
    - ❖ verenigings
- volksgeloof
  - ♦ bonatuurlike magte en kragte
    - ❖ animisme
    - ❖ emanisme
  - ♦ bygelowe
  - ♦ geesverskynsels
    - ❖ aardgeeste
    - ❖ slanggeeste
    - ❖ spookgedaantes en dwaalgeeste
    - ❖ vuurgeeste
    - ❖ watergeeste
  - ♦ goëlery en gedaantewisseling
  - ♦ kinderskrikke en paaiboelies
  - ♦ towenaars en hekse
  - ♦ volksprofete
  - ♦ voorbodes en voorspellings (toekomsopenbaring en toekomsvoorspelling)

genealogie

- familiegeskiedenis
- geslagsregisters
- kwartierstate
- parenteelstate
- stambome

handel

- algemene handelaars (winkels)
- basaars en kermisse
- geld en ruilmiddels
- handelsbanke
- markte
- ruilhandel
- smouse
- togryers
- tuisnywerhede
- veilings

handwerk

- borduur
- brei
- hekel
- grafkuns
- handwerkgildes
- houtsnywerk
- ornamente (maak van)
- ornamentiek en simboliek
- papierknipsels
- plakskilderye
- versiering van geslagsregisters
- versiering van huis, mure, vloere, rakke, ens. (onroerend)
- versiering van meubels, waens en gebruiksartikels (roerend)
- visskubwerk

heraldiek**individue**

- [bekende persoonlikheid]

interieur

- badkamers
- deure

- grondplanne
- kaggels en vuurherte
- kombuise
- mure
- plafonne
- trappe
- vensters
- versierings
- vloere
- volksprente en foto's

interkulturele beïnvloeding**kleredrag**

- [spesifieke styl]
  - ♦ dames
  - ♦ kinders
  - ♦ mans
- volkskleredrag
  - ♦ dames
  - ♦ kinders
  - ♦ mans

kommunikasie

- boodskappe
- posdienste
- telekommunikasie

kultuurbeeld

- [spesifieke geografiese streek of dorp]

kultuurgroepe en groeperings in die samelewing

- [spesifieke kultuurgroep]

kunste

- beeldende kunste
  - ♦ [spesifieke kunsvorm]
    - ❖ patrisiërkuns
    - ❖ volkskuns
- uitvoerende kunste
  - ♦ [spesifieke kunsvorm]
    - ❖ patrisiërkuns
    - ❖ volkskuns

leuensvorme

- feeste
  - ♦ dorpsfeeste
  - ♦ godsdienstige feeste
  - ♦ herdenkingsfeeste
  - ♦ historiese feeste
  - ♦ kalenderfeeste
  - ♦ karnaval
  - ♦ kulturfeste
  - ♦ landboufeeste en seisoensfeeste
    - ❖ bôle
    - ❖ landbouskoue
    - ❖ lentefeste
    - ❖ oesfeste
  - ♦ spontane volksfeste
- lotstye
  - ♦ dood en begrafnis
  - ♦ geboorte en doop
  - ♦ hofmaak en huwelik
  - ♦ inisiasie
- naastehulp en buurthulp
- ontspanning en vermake
  - ♦ kommersieel
    - ❖ bioskoop
    - ❖ geskrewe woord
    - ❖ radio
    - ❖ rekenaars en die internet
    - ❖ televisie
    - ❖ video's
  - ♦ sosiaal
    - ❖ buitelug, byvoorbeeld, stap, bergklim en kamp
    - ❖ dans
    - ❖ kuier
    - ❖ musiek
    - ❖ pieknieks
    - ❖ stokperdjies
    - ❖ teater
  - ♦ spel
    - ❖ balanseerspele

- ❖ balspele
- ❖ binnenshuise spele
- ❖ blinddoekspele
- ❖ gooispele
- ❖ hardloopspele
- ❖ jaag- en vangspele
- ❖ krag-spele
- ❖ kringspele
- ❖ lynspele
- ❖ nabootsspele
- ❖ poetsspele
- ❖ raaispele
- ❖ ryspele
- ❖ sangspele
- ❖ slaanspele
- ❖ soekspele
- ❖ speelgoed
- ❖ springspele
- ❖ teikenspele
- ❖ verbale spele
- ◆ sport
  - ❖ boeresport
  - ❖ georganiseerde byeenkomste
  - ❖ jag
  - ❖ visvang
- ◆ georganiseerde kultuurlewe
  - ❖ kultuurorganisasies
    - [spesifieke kultuurorganisasie]
  - ❖ verenigings
    - debatsverenigings en jongeliede verenigings
    - handwerkgildes
    - musiekverenigings
    - sosiale verenigings en klubs
  - ❖ vergaderingsprosedures
- opvoeding
  - ◆ formeel
  - ◆ informeel
- meubelkunde**
  - meubelmakers

- pioniermeubels
  - ◆ bergmeubels
  - ◆ sitmeubels
  - ◆ slaapmeubels
  - ◆ werk- en eetmeubels
- [spesifieke styl]
  - ◆ bergmeubels
    - ❖ jonkmans- en jonkvroukaste
    - ❖ kabinette
    - ❖ kaste
    - ❖ kiste
    - ❖ rakke
  - ◆ sitmeubels
    - ❖ armstoele
    - ❖ banke
    - ❖ hoekstoele
    - ❖ kuipstoele
    - ❖ skildrugstoele
    - ❖ systoele
    - ❖ wielstoele
  - ◆ slaapmeubels
    - ❖ beddens
    - ❖ dagbeddens
    - ❖ engelbeddens
    - ❖ hemelbeddens
    - ❖ katels
    - ❖ kis- en kasbeddens
  - ◆ werk- en eetmeubels
    - ❖ buffette
    - ❖ buro's
    - ❖ Bybellessenaars
    - ❖ handwerktafeltjies
    - ❖ hekpoottafels
    - ❖ lessenaars
    - ❖ reftertafels
    - ❖ skryftafels
    - ❖ speeltafels
    - ❖ spieëltafels
    - ❖ swaaiopoottafels

- ❖ sytafels
- ❖ trektafels
- ❖ wastafels

natuurwetenskappe

- dierekunde
  - ♦ diereleore
  - ♦ gedrag van diere
  - ♦ legendariese diere
- geneeskunde
  - ♦ animisme en emanisme
  - ♦ besprekings en beswerings
  - ♦ boererate
    - ❖ kruierate
    - ❖ rare rate
  - ♦ doktersboeke
  - ♦ middels
    - ❖ Hollandse medisynes
    - ❖ Lennon se medisynes
  - ♦ waterkure
- plantkunde
  - ♦ aanplanting en versorging
  - ♦ eienskappe van plante
  - ♦ plantelore
- waterwys
  - ♦ verskillende tegnieke van waterwys
- weerkunde
  - ♦ gelowe oor donderweer en weerlig
  - ♦ volkskundige opvattinge oor die weer
  - ♦ weerbeïnvloeding
  - ♦ weervoorspelling

openbare dienste

- bouregulasies
- brandbestryding
- paaie
- polisie en nagwagte
- sanitasie
- watervoorsiening

persoonlike versorging

- [stylperiode]
  - ◆ grimering
  - ◆ haarstyle
  - ◆ higiëne

regspiegling

- eiendomsreg
- erfreg
- volksreg
- waterreg

tegnologie**vakkundige teorie**

- africana
- antropologie
- argeologie
- bewaring
- etnologie
- geskiedenis
- kultuurgeskiedenis
- kultuurhulpbronbestuur
- letterkundige ontledings
- mondelinge oorlewering en mondelinge geskiedenis
- museumkunde
- pikturale ontledings
- stylleer
- volkskunde

vervoer

- diere
  - ◆ donkies, esels en muile
  - ◆ osse
  - ◆ perde
- fietse
- motors
- treine
- waens
  - ◆ bakkarre
  - ◆ kapkarre
  - ◆ koetse

- ♦ ossewaens
- ♦ perdewaens

- watervervoer

- ♦ ponte
- ♦ skepe
- ♦ skuite

voedsel en drank

- algemeen

- ♦ eet- en drinkgebruike
- ♦ geregte en resepte
- ♦ kombuisinrigting

- [verskillende kulture]

- ♦ eet- en drinkgebruike
- ♦ geregte en resepte
- ♦ kombuisinrigting

- [verskillende streke]

- ♦ eet- en drinkgebruike
- ♦ geregte en resepte
- ♦ kombuisinrigting

woordkuns

- grappe

- liedere

- ♦ arbeidsliedere
- ♦ ballades
- ♦ dansliedere
- ♦ kinderliedere
- ♦ minneliedere
- ♦ oorlogsliedere
- ♦ patriotiese liedere
- ♦ piekniedjies
- ♦ politieke liedere
- ♦ sportliedere
- ♦ spotliedere
- ♦ wiegeliedere

- naamgewing

- ♦ byname
- ❖ groepe
- ❖ individue

- ❖ plekke
    - ◆ diername
    - ◆ familiename
    - ◆ plantname
    - ◆ plekname
      - ❖ berge (ook bergreekse, valleie, heuwels en koppe)
      - ❖ damme (ook mere en panne)
      - ❖ dorpe en stede
      - ❖ plase (ook plaaskampe en gedeeltes van plase)
      - ❖ riviere (ook spruite en fonteine)
  - ◆ voorname
- raaisels
  - ◆ Bybelraaisels
  - ◆ klop-klop raaisels
  - ◆ kopkrappers
  - ◆ prosaraaisels
  - ◆ raaiselsprokies
  - ◆ raaispeletjies
  - ◆ rymperiaaisels
- ryme
  - ◆ alfabetryme
  - ◆ diereryme
  - ◆ gewyde ryme
  - ◆ kinderryme
  - ◆ minneryme
  - ◆ rymspeletjies
  - ◆ spot- en tergryme
  - ◆ uittelryme
  - ◆ wiegryme
- taal
  - ◆ [groepstaal] (streke, sosiale groepe en etniese groepe)
    - ❖ fonologie
    - ❖ leksikon
    - ❖ sintaksis
- toneel
- uitdrukkings en gesegdes
- vertellings
  - ◆ belewenisvertellings

- ❖ [onderwerpe kan enige aspek van die lewe insluit]
- ◆ legendes
  - ❖ Christendom
  - ❖ geesteswêreld
  - ❖ grootliegstories
  - ❖ romantiese onderwerpe
  - ❖ stedelike legendes (*urban legends*)
  - ❖ toorkuns
- ◆ mites
  - ❖ Christendom
  - ❖ duiwel
  - ❖ gode en helde
  - ❖ hemelse gesigte
  - ❖ intervolklieke mites
  - ❖ wonderwerke en wondergenesings
- ◆ sagas
- ◆ sages
  - ❖ geesteswêreld
    - aardgeeste
    - elementgeeste
    - luggeeste
    - spookgestaltes
    - vuurgeeste
    - watergeeste
  - ❖ toorkuns
    - goëlstories
    - tovenaars en hekse
- ◆ sprokies
  - ❖ dieresprokies
    - jakkals
    - jakkals en wolf
    - skeppingsiklus
  - ❖ dommes en slimmes
  - ❖ fabels
  - ❖ kettingsprokies
  - ❖ mense
  - ❖ raaiselsprokies
  - ❖ swaapsprokies
  - ❖ towersprokies

❖ Tyl Uilspieël

2.4 Toepassing

Die tesourus is nie alleen van nut om die woordeskat waarin die vindmiddels vir 'n kultuurhistoriese navorsingsentrum uitgedruk word, te standaardiseer nie, maar die geklassifiseerde woordelys daarin verskaf ook 'n model vir die onderwerpsgewyse ordening van bepaalde versamelings binne so 'n instansie. Dit bied as't ware 'n padkaart waarmee die navorser hom of haar binne die versameling kan oriënteer.

Wanneer 'n onderwerpgerigte model by die ordening van versamelings aangewend word, het dit die verdere voordeel dat die versameling in 'n groot mate self-indekserend word. Dit beteken dat dit sy eie vindmiddel verskaf en dat 'n navorser wat inligting in 'n sekere brontipe (byvoorbeeld skyfies) verlang, nie nodig sou hê om telkens van die kaart- of rekenaarkatalogus gebruik te maak nie. Uit die aard van die saak kan elke versameling nie inligting oor alle moontlike onderwerpe bevat nie, maar die stelsel maak wel teoreties voorsiening vir die invoeging van verdere onderwerpe. Dit geld selfs vir die invoeg van onderwerpe en verskynsels wat nog in die toekoms gaan ontwikkel, aangesien elke nuwe verskynsel 'n plek daarin moet kan inneem.

In die praktyk kan so 'n vindmiddel aan navorsers bekendgestel word deur 'n vereenvoudigde sleutel of kaart waarop die hoof- en subtemas van die vakgebied uiteengesit word. So 'n hulpmiddel kan op 'n prominente plek in die instansie aangebring word, sodat navorsers gereeld daarna kan verwys. Hierdie middel, saam met inligtingstukke aan gebruikers, is trouens een wat reeds in argiefbewaarplekke en gespesialiseerde inligtingsentrums voorgestel word om gebruikers te help om hulself daarin te oriënteer. Dit help navorsers om selfstandig oor die weg te kom (Pederson & Casterline 1982:15-16).

HOOFSTUK DRIE

TIPES DOKUMENTE IN DIE SENTRUM VIR KULTUURHISTORIESE NAVORSING, UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH

3.1 Agtergrond

Die Departement Afrikaanse Kultuur- en Volkskunde aan die Universiteit van Stellenbosch is in 1967 gestig nadat die Afrikaanse Taal- en Kultuurvereniging (ATKV) 'n skenking van 'n R100 000 vir hierdie doel aan die universiteit gemaak het (Booyens 1988:27,29). Prof Bun Booyens was die eerste departementshoof tot met sy aftrede in 1981. Die naam is in 1984 na die Departement Afrikaanse Kultuurgeskiedenis verander (Van der Merwe 1988:34). In Augustus 1997 het die universiteit besluit om die departement uit te faseer as gevolg van lae voorgraadse studentegetalle. Nadat die besluit heftige teenkanting van die publiek uitgelok het, is daar besluit om die dokumentesentrum te laat voortbestaan in die vorm van 'n sentrum vir kultuurhistoriese navorsing, sodat navorsingsaktiwiteite kon voortgaan. Dit sou voortaan deel van die Departement Geskiedenis uitmaak om die akademiese karakter daarvan te behou. Die voorwaardes vir hierdie stap was dat die sentrum homself en sy aanvullende personeel finansiële moet onderhou met die uitsondering van sy direkteur, wat deur die universiteit vergoed sal word (omdat hierdie persoon ook 'n doseerlading sal dra) (SKN 1:2). Onder die vaandel van die Departement Geskiedenis is die sentrum nie net verantwoordelik vir kultuurbewaring, die hantering van navrae en navorsing nie, maar word daar nog steeds nagraadse studies in kultuurgeskiedenis en diploma-kursusse in museumkunde aangebied. In hierdie hoofstuk sal voortaan na die Departement Afrikaanse Kultuurgeskiedenis as *die departement* verwys word en na die Sentrum vir Kultuurhistoriese Navorsing as *die sentrum*.

Die departement het hom reeds sedert 1971 met veldwerkprojekte vir die bewaring van die volkskultuur van geïdentifiseerde streke deur sy voor- en nagraadse studente besig gehou en op hierdie manier 'n uitgebreide versameling volkskundige inligting opgebou. Sedert 1981 is 'n jaarlikse veldwerktoer deur die personeel van die departement met sy nagraadse studente onderneem na verskillende streke van Suid-Afrika. Die doel van die stigting van

die Departement Afrikaanse Kultuur- en Volkskunde was aanvanklik om op die Afrikaanse volkskunde te konsentreer. Gedurende die tagtigerjare is die volkskunde van Engelssprekende Suid-Afrikaners egter ook geleidelik betrek (SKN 1:7). Die versamelings bevat ook heelwat inligting oor die volkskultuur van die Maleierbevolking van die Bo-Kaap, die Griekwa van die Noord-Kaap en die verskillende bruin gemeenskappe in die verskillende streke wat deur die departement bestudeer is tydens hul jaarlikse veldwerktoere. Tot relatief onlangs kon die volkskultuur van die verskillende Afrika-kulture nog nie by die veldwerk betrek word nie, aangesien sodanige navorsing in daardie stadium met die inhoud en aktiwiteite van die Departement Antropologie sou oorvleuel (SKN 1:7). Daar is wel vroeër ondersoek op watter maniere elemente uit die Afrika-kulture op die Westerse kultuur in Suid-Afrika oorgedra is in byvoorbeeld die volkswoordkuns, die volksgeneeskunde, volksgeloof en volksboukuns. Met die geleidelike uitfasering van die Departement Antropologie in 1997-1998 en die meer onafhanklike status van die Sentrum vir Kultuurhistoriese Navorsing, is hierdie struikelblok oorkom en is die weg gebaan om ook die kultuurgeskiedenis van die verskillende Afrika-kulture in Suid-Afrika op te teken en in die sentrum te bewaar.

In die onderhoude wat tydens die veldwerktoere gevoer is, is daar van 'n raamwerk wat die belangrikste aspekte van die mens se bestaan uiteensit, gebruik gemaak. Die departement het vir hierdie doel 'n spesiale handleiding opgestel wat studente tydens hul onderhoude as 'n algemene riglyn moes gebruik. Hierdie handleiding is as 'n belangrike deel van die studente se veldwerk-gereedskap beskou. Dit word gereeld hersien om te verseker dat die onderhoudvoering deurgaans aktueel en toepaslik bly.

Daar is bereken dat die sentrum teen 1998 die resultate van meer as 16 000 onderhoude in sy onderskeie versamelings gehuisves het (SKN 2:1). Die inhoud van hierdie onderhoude sluit oor die algemeen die volgende kategorieë in: die volkswoordkunde, waarby volkstaal, gesegdes, uitdrukkings, naamgewing, volksvertellings, raaisels, volksliedere- en ryme, grappe en volkstoneel ingesluit word; die volksgeloof; lotstye, byvoorbeeld gebruike rondom geboorte en doop, hofmaak en die huwelik, die dood en begrafnis en enige ander tradisionele gebruike rondom belangrike keerpunte in die mens se lewe; opvoeding, nie net in die skoolopset nie, maar ook in die ouerhuis; ontspanning en vermaak; stoflike kultuur,

byvoorbeeld boukuns, woninginrigting, meubelkuns, kleredrag, eetgewoontes, vervoer, handwerk en bedrywe; genealogie en bewaring (SKN 2:1).

Die gekompliseerdheid van die hoeveelheid temas binne die hoeveelheid brontipes in die Sentrum vir Kultuurhistoriese Navorsing, maak 'n volledige bespreking van die inhoud daarvan noodsaaklik. In hierdie hoofstuk word redes aangevoer waarom dit sinvol sou wees om die verskillende brontipes in die bergproses van mekaar te skei. Dit is verder sinvol dat sekere brontipes volgens onderwerpe georden word, byvoorbeeld skyfies, koerant- en tydskrifknipsels, foto's, oordrukke, referate en klasaantekeninge. Navrae by hierdie tipes is gewoonlik ook onderwerpgerig. Ander brontipes, soos byvoorbeeld tydskrifte, kan weer nie intern georden word nie, omdat die gebonde vorm dit verhoed.

Die feit dat die sentrum op 'n organiese wyse uit 'n akademiese departement gegroei het, het 'n aantal inligtingkundige probleme opgelewer. Die belangrikste hiervan is dat die meeste van die materiaal in sy versamelings op 'n willekeurige manier versamel is om te dien as voorbeeldmateriaal in onderrig. Slegs die klankkassette van die veldwerktoere en sekere werkstukke van voorgaande studente is doelbewus versamel en van vindmiddels voorsien as deel van die departement se mondelinge oorlewering-projek. Dit het tot gevolg gehad dat die instansie se versamelings vir ongeveer twintig jaar gegroei het sonder enige aanwinstreksels, voordat daar besef is dat dit 'n waardevolle bronsentrum vir kultuurhistoriese studies vorm en dat die inhoud daarvan toeganklik gemaak behoort te word vir navorsers.

Die brontipes wat in hierdie hoofstuk bespreek word, dien as voorbeeld van die tipes wat in 'n kultuurhistoriese navorsingsentrum kan voorkom. Aan die einde van die hoofstuk sal verdere moontlikhede genoem word wat nog nie in die betrokke instansie voorkom nie. As gevolg van die aard van die sentrum se inhoud is dit prakties om dit volgens tipes te organiseer. Die vorms waarin die bronne voorkom, maak dit in die meeste gevalle nie moontlik om 'n oorkoepelende tematiese ordening te volg nie. Dit word veral duidelik wanneer die spesifieke bergvereistes vir foto's, skyfies, prente en manuskripte in berekening gebring word. Aangesien hierdie probleem baie algemeen voorkom, stel inligtingkundiges voor dat dit wenslik is om die verskillende media-vorms in die bergproses van mekaar te skei. Die probleme wat die skeiding van gelyksoortige

onderwerpe as gevolg van die verskeidenheid brontipes meebring, word opgelos deurdat die omvattende vindmiddel (katalogus of rekenaar) van die hele versameling tematies ingedeel is (Spirt 1979:6). Hier volg 'n uiteensetting van die brontipes in die Sentrum vir Kultuurhistoriese Navorsing.

3.2 Gepubliseerde geskrewe bronne

3.2.1 Boeke

Die departement het sedert sy ontstaan sy boekversameling op verskillende maniere opgebou, waarvan skenkings en erflatings die algemeenste is. In die versameling word nie net die aspekte van die Suid-Afrikaanse kultuurgeskiedenis gedek nie, maar is daar ook heelwat materiaal oor die Europese kultuurgeskiedenis en ander kultuurgroepe buite Europa, die teoretiese onderbou van kultuurgeskiedenis en oor verwante dissiplines. Alhoewel Engels en Afrikaans die mees verteenwoordigde tale in die versameling is, is daar ook heelwat boeke in Duits en Nederlands.

Die inhoud van die boekversameling dek dus nie net die spesifieke fokus van die instansie nie, maar strek veel wyer sodat 'n dieper insig verkry kan word in die kragte wat die Suid-Afrikaanse kultuurgeskiedenis help vorm het. Dit is uit die aard van die saak so dat geen kultuur in 'n vakuum ontstaan en funksioneer nie en dat dit nodig is om die eksterne faktore wat dit beïnvloed het, te bestudeer ten einde 'n dieper insig in die wese daarvan te verkry. In hierdie verband het Abel Coetzee (Grobelaar 1994: 6) genoem dat dit dikwels nie moontlik is om sekere kultuurverskynsels van 'n volk te verklaar voor soortgelyke verskynsels by verwante kultuurgroepe bestudeer is nie.

Die boekversameling van die Sentrum is nie volgens die Dewey Desimale stelsel georden nie. Daar is wel van 'n ordeningstelsel volgens onderwerpe vir die versameling gebruik gemaak en dit is gebaseer op die geklassifiseerde woordelys wat in die vorige hoofstuk voorgestel is. Hierdie klassifikasiesisteem is aangewend in al die versamelings in die sentrum wat volgens onderwerpe georden is. Dit stem ook ooreen met navorsers soos McNally (1997:34), Weihs & Lewis (1989:7) en Grove (1975:47) se voorstelle dat dieselfde klassifikasiesisteem of lys van onderwerphoofde op al die media-versamelings in 'n instansie toegepas behoort te word. Die voordeel daarvan is dat dit aan navorsers 'n vaste verwysingsraamwerk gee om hulself binne elke versameling te oriënteer en dat dit

die invoeg van nuwe onderwerpe aansienlik vergemaklik. Mukherjee onderskryf hierdie beginsel in sy uitspraak dat 'n klassifikasiesisteem in 'n spesiale biblioteek veronderstel is om te help om aan navorsers 'n soort "kaart" te verskaf waarmee hulle hul binne 'n bepaalde terrein kan oriënteer en so vanaf dit wat hulle wel weet beweeg na dit wat hulle probeer uitvind (1969:40).

Die kode wat in die vindmiddels gebruik word om boeke aan te dui is BO. Die kode word gevolg deur die onderwerpaanduiding, outeur en titel van die boek waarna verwys word.

3.2.2 Boekies (*Booklets*)

Hoewel alle boeke in gewone biblioteekversamelings op dieselfde wyse hanteer word, ongeag hul vorm en grootte, word die boekies in die sentrum van die gewone boeke geskei as gevolg van hul kleiner formaat. Die boekies is oor die algemeen heelwat kleiner as 'n A5 grootte vel papier en beslaan selde meer as dertig bladsye. Alhoewel hulle beskik oor al die bibliografiese elemente van gewone boeke, byvoorbeeld outeur, titel, uitgewer en datum van uitgawe, word hulle dikwels onderskat en oor die hoof gesien omdat hulle letterlik tussen die gewone boeke op die rak verdwyn.

Soos die gewone boeke, is die boekies onderwerpsgewys georden volgens die model van die geklassifiseerde woordelys in die vorige hoofstuk. Die kode vir boekies is BI en in die vindmiddel word dit gevolg deur die onderwerpaanduiding, outeur en spesifieke titel.

3.2.3 Handleidings

Die handleidings in die sentrum se besit word hoofsaaklik gebruik om die onderrigmateriaal aan te vul. Die meeste van hulle bevat vakkundige teorie wat vir kultuurgeskiedenis- en museumkundestudente van belang is. In die versameling is daar handleidings wat deur ander instansies wat 'n belang by kultuurhistoriese studies het, byvoorbeeld sekere staatsdepartemente, vir die algemene publiek opgestel is, sowel as handleidings wat deur die departement opgestel is vir sy eie studente en belangstellendes. 'n Voorbeeld van eersgenoemde is die omvangryke reeks *Handleiding vir die insameling en dokumentasie van museumvoorwerpe en inligting*, wat deur die eertydse Transvaalse Provinsiale Museumdiens uitgegee is. Hierdie werk is 'n waardevolle bron vir museumkundestudente. 'n Handleiding wat deur die personeel van die departement self

opgestel is, is die *Handleiding vir die insameling van kultuurhistoriese gegewens*. Dit is opgestel om studente en belangstellende lede van die publiek toe te rus om mondelinge oorlewering deur middel van onderhoudvoering te versamel.

Die handleidings word onderwerpgegewys georden en met die kode HL aangedui. In die vindmiddel sal die kode deur die onderwerpaanduiding en titel van die spesifieke handleiding gevolg word.

3.2.4 Indekse, registers en bibliografieë

In hierdie afdeling kom daar twee soorte indekse voor, naamlik gepubliseerde indekse en indekse wat deur die personeel of studente van die sentrum opgestel is. 'n Voorbeeld van eersgenoemde is die Federasie van Afrikaanse Kultuurvereniginge (FAK) se *Register van landwyse Afrikaanse organisasies*. Hierdie indeks word op 'n jaarlikse basis hersien. 'n Voorbeeld van 'n ongepubliseerde indeks is die een van artikels van kultuurhistoriese belang wat in *Die Huisgenoot* van die twintiger- en dertigerjare verskyn het. 'n Ander belangrike indeks is die een van die tydskrif *Die Kultuurhistorikus*. Laasgenoemde tydskrif is die departement se eie publikasie.

Die vorms van die verskillende indekse verskil baie van mekaar. So is daar indekse in die vorm van getikte lyste op los velle papier, gebonde manuskripte, indekse in die vorm van pamflette en indekse wat op kaarte in skoendose geberg word. Die verskillende vorms maak dit moeilik om hulle saam te berg. Die indekse word alfabeties volgens die versameling wat dit indekseer, georden. Die kode waarmee indekse aangedui word, is IN en in die vindmiddel sal dit deur die onderwerpaanduiding en spesifieke titel gevolg word.

3.2.5 Knipsels

As deel van die opleiding van studente om hulle bewus te maak van die eietydse geldigheid van kultuurgeskiedenis, het die jaarprojek van elke groep tweedejaarstudente behels dat hulle 'n versameling van knipsels wat op die eietydse kultuurgeskiedenis betrekking het, uit tydskrifte en koerante van daardie jaar moes opbou. Die belangrikste bronne vir die projekte was algemene dagblaaie soos *Die Burger*, *Beeld*, *The Argus* en die *Cape Times* en streekskoerante soos die *Eikestadnuus*, *Paarl Post*, *Worcester Standard* en talle klein koerantjies van die platteland. Nadat die projekte aan die einde van die jaar

geëvalueer is, is hulle uitmekaargehaal en by die departement se eie versameling van knipsels gevoeg. Op hierdie manier is 'n uitgebreide versameling van knipsels oor 'n wye verskeidenheid van kultuurhistoriese onderwerpe sedert die sestigerjare opgebou.

Whatmore (1964:52) stel voor dat knipselversamelings sover moontlik op dieselfde manier as die ander materiaal in die betrokke instansie georden behoort te word, maar dat 'n onderwerpsgewyse ordening gewoonlik die beste by hul gespesialiseerde aard pas. 'n Voordeel van so 'n alfabetiese reeks van onderwerpaanduidings is dat die hoofde waardeur verskillende afdelings aangedui word, selfverduidelikend is en dat die navorser dus nie 'n sleutel hoef te gebruik soos nodig is by 'n universele syferkode soos die Dewey Desimale stelsel nie (Whatmore 1964:53).

Die klassifikasiestelsel wat in die tesourus van die vorige hoofstuk bespreek is, is met hierdie vereistes in gedagte opgestel en die knipsels is daarvolgens georden en in lêers in kartonhouers geberg. Daar is ten minste een karton vir elk van die hooftemas van kultuurgeskiedenis soos uiteengesit in die geklassifiseerde woordelys van die tesourus. Binne elke houer word die verskillende subtemas deur middel van papieromslae van mekaar geskei. Die knipsels is elk op 'n vel papier aangebring om te verhoed dat dit skeur, en van 'n volledige verwysing voorsien.

In die vindmiddel is die tipeaanduiding van die knipselversameling KV en dit word gevolg deur die onderwerpaanduiding en meer spesifieke subonderwerpe.

3.2.6 Nuusbriewe

Die sentrum is in besit van 'n versameling nuusbriewe van verskeie museums en ander kultuurhistoriese instansies. Hulle is op 'n relatief lukraak wyse versamel deur die personeel en studente van die departement. Museums en ander instansies met 'n kultuurbewarende funksie het ook van tyd tot tyd hul nuusbriewe aan die departement gestuur. Dit is nie volledige reekse nie en in heelwat gevalle is daar slegs een of twee uitgawes van 'n bepaalde titel. Die nuusbriewe is 'n waardevolle kultuurhistoriese bron, aangesien hulle as die spreekbuis van bepaalde professionele groepe, dikwels raad ten opsigte van die praktyk van die kultuurhistoriese wetenskappe bevat. Soos in die geval van tydskrifte, word die nuusbriewe in alfabetiese volgorde volgens hul titels bewaar en

chronologies gerangskik binne elke reeks. Hul kode is NB en dit sal in die vindmiddel gevolg word deur die titel en nommer van die nuusbrieff en die titel van die spesifieke artikel daarinne. Hier volg 'n alfabetiese lys van titels wat 'n aanduiding gee van die soort nuusbriewe wat vir 'n kultuurhistoriese navorsingsentrum van waarde kan wees:

<i>Alledaagse Dingen</i>	(<i>Nieuwsblad voor volkscultuur, regionale geschiedenis, folklore en volkskunst in Nederland en Vlaanderen</i>)
<i>Ambib Nuusbrieff</i>	(Vereniging vir Argivarisse en Manuskripbibliotekarisse)
<i>AMUSE News</i>	(Durban Museums)
<i>Barberton Museum Nuusbrieff</i>	
<i>Bonani Newsletter</i>	(SA Nasionale Kunsmuseum)
<i>Buvo Nuusbrieff</i>	(Buro vir Universteits- en Voortgesette Onderwys, Universiteit van Stellenbosch)
<i>Cultura</i>	(Departement van Onderwys en Kultuur)
<i>Die Kruisvlag</i>	(Schoemansdal nuusbrieff)
<i>Die Pelgrim</i>	(Pelgrims Rust Museum)
<i>Die Skemerkelkie</i>	(Wes-Kaap-streek van die Vlaams-SA Kultuurstigting)
<i>Enpat</i>	(Departement Omgewingsake)
<i>Internasionaal forumnuus</i>	(<i>Internasionaal Forum voor Afrikaanse, Vlaamse en Nederlanse Taal-, Vertaal-, Letter- en Geschiedkunde</i>)
<i>Josephine Mill Quarterly News</i>	
<i>Korrels en Kaf</i>	(Kleinplasie Museum, Worcester)
<i>KUH Nuusbrieff</i>	(Kommittee van Universiteitshoofde)
<i>Martello</i>	(Fort Beaufort Museum, Fort Beaufort)
<i>Melrose House Newsletter</i>	(Melrose-huis, Pretoria)
<i>Muniviro</i>	(Departement van Omgewingsake en Toerisme)
<i>Musea de Cabo</i>	(Nuusbrieff vir die Provinsie-ondersteunde Museums van Kaapland)
<i>Muse Nuus</i>	(SA Kultuurhistoriese Museum, Kaapstad)
<i>Museum Spesialisdiens</i>	(Kaapse Museumdiens)
<i>NALN-Nuusbrieff</i>	(Nasionale Afrikaanse Letterkundige Museum en Navorsingsentrum, Bloemfontein)
<i>Nasionale Museumnuus</i>	(Nasionale Museum, Bloemfontein)
<i>NELM News</i>	(<i>National English Literary Museum</i>)

Newsletter of the SA Museum Association of the Western Cape

Nuusbrief van die Nasionale Kultuurhistoriese Museum

Nuusbrief van die Stigting Simon van der Stel

Nuusbrief van die SA Akademie vir Wetenskap en Kuns

Nuusbrief van die SA Kultuurhistoriese Museum

Nuus van die Suid-Afrikaanse Biblioteek

Op die solder (Lichtenburg Museum)

Rocustos Nuusbrief (Rocustos, Vriende van Rotskuns)

Samantix (Nuusbrief van die SA Museum-assosiasie)

Smidsnuus (SA Smidsgilde)

Staatsmuseum van Namibië Nuusbrief

Stellenbossiana (Stellenbosch Museum)

SA Vereniging vir Kultuurgeskiedenis Nuusbrief

The Elephant's Child (Albany Museum, Grahamstad)

Universiteit van Stellenbosch Nuusgids

Vonk (Nuusblad van FAK Gebiedsraad Kaap die Goeie Hoop)

Wynland Museums Nuusbrief

3.2.7 Oordrukke

Met die verloop van tyd het die departement 'n aantal oordrukke van artikels uit Suid-Afrikaanse en Europese tydskrifte versamel. Van hulle is oordrukke van artikels wat die personeel of nagraadse studente gepubliseer het en waarvan die tydskrifte self nie beskikbaar was nie of waar die artikels as studiemateriaal vir studente aangewend is. Die inhoud van hierdie oordrukke dek, soos in die geval van die tydskrifte en nuusbriewe, nie net materiaal wat direk op kultuurgeskiedenis betrekking het nie, maar sluit ook verwante dissiplines in. Die oordrukke is volgens onderwerpe georden en hul kode is OD. In die vindmiddel sal die kode gevolg word deur die onderwerpaanduiding.

3.2.8 Pamflette en brosjures

Die sentrum se versameling pamflette en brosjures is, soos in die geval van die nuusbriewe en tydskrifte, oor 'n lang tydperk en op 'n lukraak wyse versamel. Die meeste is versamel tydens die vele uitstappies wat die departement se studente na die verskillende museums, gedenkwaardighede en enkele geskiedkundige feeste onderneem het om praktiese kennis

van die vakgebied op te doen. Om hierdie rede handel die meeste van die pamflette en brosjures in die versameling oor spesifieke museums en nasionale gedenkwaardighede. Daar is ook enkele stukke, geskenk deur navorsers en die personeel van die departement, wat soortgelyke instansies in Europa en Skandinawië behandel. Die versameling pamflette en brosjures is dus veral waardevol vir studente en navorsers in museumkunde aangesien hulle 'n redelik omvangryke beeld verskaf van hoe museumkundige beginsels in die praktyk in Suid-Afrika en Europa aangewend word.

Die versameling is volgens onderwerpe georden volgens die model van die geklassifiseerde woordelys in die vorige hoofstuk. In die geval van 'n versameling pamflette en brosjures word die nadele van universele klassifikasiesisteme wat hul klasse met syferkodes aandui, byvoorbeeld die Dewey Desimale sisteem, nog duideliker. Dit bevat sulke gespesialiseerde inligting, dat die uitwerk van die toepaslike syferkode vir elk uiters tydrowend en omslagtig is. Miller het om hierdie rede reeds vroeg in die sewentigerjare voorgestel dat dit 'n beter oplossing sou wees om die materiaal eerder alfabeties in breër onderwerpgroepe te orden (1971:53-54). Op hierdie manier word die versameling self-indekserend en kan die navorsers hom- of haarself met meer gemak daarbinne oriënteer. 'n Aparte lys van die onderwerphoofde wat in die versameling gebruik is, help navorsers om 'n idee te vorm van die beskikbare materiaal, selfs terwyl iemand anders daarmee besig is en sonder om die stukke onnodig te hanteer (Silva 1970:47). In die vindmiddel sal die tipeaanduiding PB wees en dit sal deur die onderwerpaanduiding en meer spesifieke subonderwerpe gevolg word.

3.2.9 Programme

Met die verloop van tyd het die departement en later die sentrum, in besit gekom van 'n hele aantal programme van feeste en gedenkwaardige geleenthede. Die meeste van hierdie programme was deel van privaatskenkings aan die instansie of is deur die personeel en studente self versamel soos hulle die onderskeie geleenthede bygewoon het. Voorbeelde uit die versameling sluit onder meer 'n program vir die wydingsgeleentheid van die Republiek van Suid-Afrika op 31 Mei 1961 in Kaapstad en die Van Riebeeckfees 1952 in Kaapstad, in. Daar is ook 'n program vir die Hugenote gedenkfees wat in 1988 in Franschhoek gehou is en 'n kopie van die gedenkblad wat tydens die vyftigste verjaardag van die Konservatorium van Stellenbosch in 1955 uitgegee is. Die programme is alfabeties volgens

onderwerpe georden. Die kode is PR en dit word in die vindmiddel gevolg deur die onderwerpaanduiding en spesifieke geleentheid.

3.2.10 Referate

Die referate wat deur die sentrum versamel word, verteenwoordig kultuurhistoriese kongresse, konferensies en simposia. Enkel referate word volgens die individuele onderwerpe gerangskik, terwyl bundels referate onder die oorkoepelende onderwerp van die geleentheid waar dit gelewer is, georden is. Die kode vir referate is RE en in die vindmiddel sal dit gevolg word deur die tema en/of titel van die betrokke referaat.

3.2.11 Tydskrifte

Die tydskrifversameling van die sentrum is sedert die stigting van die departement opgebou en bevat 'n wye verskeidenheid titels wat die vakgebied en verwante dissiplines dek. Aangesien die tydskrifte op 'n relatief willekeurige manier versamel is soos die departement se fondse dit toegelaat het en ander uitgawes aan die departement geskenk is, is bykans geen van die reekse volledig nie en is daar van sommige titels slegs enkele nommers. Ten spyte hiervan bevat die versameling 'n magdom waardevolle inligting vir navorsers in kultuurgeskiedenis. Die titels van die tydskrifte word vervolgens in alfabetiese volgorde gelys. Hoewel nie al die tydskrifte kultuurhistoriese publikasies is nie, is dit voorbeelde van die tipe tydskrifte wat deur kultuurhistorici benut kan word.

Acta Academica

Acta Diurna Historica

Africana Aantekeninge en Nuus

Africa 2001

Annale van die Suid-Afrikaanse Kultuurhistoriese Museum

Annale van die Universiteit van Stellenbosch

Bulletin van die Hugenate-vereniging van Suid-Afrika

Bulletin van die Stigting Simon van der Stel

Bulletin van die Suid-Afrikaanse Kultuurhistoriese Museum

Castalia: Tydskrif vir Kuns en Kultuur

Conserva

Contree

Die Kultuurhistorikus

Die Nuwe Brandwag
Die Stellenbosse Dosent
Die Stellenbossche Oudstudent
Die Stellenbosse Student
Die Taalgenoot
Familia
Gister en Vandag
Handhaaf
Insig
Intro
Junior 1944
Kronos
Kwartaalblad van die Suid-Afrikaanse Biblioteek
Lantern
Matieland
Museum Memo
Navorsingsbulletin
Nuusgids van die Universiteit van Stellenbosch
Overvaal - Museanuus
Restorica
SAMAB (Southern African Museums Association Bulletin)
South African Country Life
Southern African Journal for Folklore Studies
Standpunte
Stellenbosch Universiteitsblad
Stilet
Suid-Afrikaanse Panorama
Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Kultuur- en Kunsgeskiedenis
Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Kultuurgeskiedenis
SWO Bulletin
Tria Corda
Tydskrif vir Geesteswetenskappe
Tydskrif vir Volkskunde en Volkstaal

Tydskrif vir Wetenskap en Kuns

Universiteit van Stellenbosch Bulletin vir Dosente

Vuka SA

In die sentrum is die tydskrifte alfabeties volgens titel en dan chronologies binne elke reeks georden. Hierdie wyse van ordening word ook deur Ferguson en Mobley as die mees toepaslike vir die tydskrifte in gespesialiseerde inligtingsentrums voorgestel (1984:65). Die kode vir tydskrifte is TS en in die vindmiddel word dit gevolg deur die titel en nommer van die uitgawe.

3.3 Ongepubliseerde geskrewe bronne

3.3.1 Jaarprojekte van museumkunde- en honneursstudente

Die jaarprojek-opdrag aan honneurs- en museumkundestudente is omvattend wat volume betref (ongeveer sestig tot tagtig bladsye), omdat dit die hoofwerkstuk van die betrokke nagraadse kwalifikasie is. Wat onderwerp betref, kan dit oor enige aspek van kultuurgeskiedenis en/of museumkunde handel.

Die kode waarmee hierdie groep aangedui word is MH. Die werkstukke is volgens onderwerpe georden en in die vindmiddel sal die kode deur die onderwerpaanduiding en titel van die werkstuk gevolg word.

3.3.2 Klasaantekeninge

Klasaantekeninge is een van die belangrikste lewensare van 'n akademiese departement. Die inligting vervat in aantekeninge wat deur hierdie sentrum gehuisves word, is deur verskillende metodes, onder meer intensiewe veldwerk ingesamel. Heelwat daarvan is deur die personeel self geformuleer en gestandaardiseer. Die materiaal is gereeld hersien om met die ontwikkeling van die vakgebied tred te hou. Aantekeninge wat in onbruik geraak het, is egter deurgaans behou ter wille van die waardevolle inligting wat dit bevat. As gevolg hiervan beskik die sentrum oor 'n groot versameling kultuurhistoriese gegewens in die vorm van aantekeninge. 'n Gedeelte van die aantekeninge is in bundels volgens die hoofemas van kultuurgeskiedenis saamgevat. Hierdie bundels het gewoonlik as handboeke gedien in die verskillende kultuurhistoriese modules wat deur voor- en nagraadse studente

bygewoon is. Die res van die versameling bestaan uit los stelle aantekeninge en artikels oor meer gespesialiseerde kultuurhistoriese onderwerpe.

Die klasaantekeninge is volgens onderwerpe gerangskik en die kode daarvoor is KA. In die vindmiddel sal die kode deur die onderwerpaanduiding en subonderwerpe gevolg word.

3.3.3 Magister-tesisse en D.Phil-proefskrifte

‘n Belangrike bron van gespesialiseerde kultuurhistoriese inligting in die sentrum is die versameling Magister-tesisse en D.Phil-proefskrifte. Laasgenoemde projekte is binne en buite die departement geskep. Aangesien die meeste van hierdie studies voorgelê is ter verkryging van ‘n gevorderde akademiese graad of die produk is van ‘n gevorderde wetenskaplike studie, is hulle meestal van ‘n hoë akademiese standaard. Hulle word, anders as in ‘n biblioteek van die gewone boeke geskei, aangesien daar dikwels spesifieke navrae na bepaalde studies is. Dit is bloot meer prakties om hulle afsonderlik te berg. Hier kan weereens verwys word na Pollard se bewering dat ordening slegs ‘n stuk gereedskap is om materiaal wat gewoonlik saam gebruik word, bymekaar te hou en dat die praktiese gebruik van ‘n instansie se inhoud dikwels die aard van sy ordeningstelsels gaan bepaal (1978:331). Dove sluit hierby aan wanneer hy skryf dat die belangrikste oorwegings by ordening en klassifikasiestelsels die effektiewe en akkurate opspoor van relevante materiaal is. Wanneer die praktiese gebruik van die materiaal vereis dat dit van die res van die versameling geskei word, is dit nie ‘n onoorkomelike probleem nie, aangesien die hele versameling in die katalogus geïntegreer behoort te wees en materiaal oor soortgelyke onderwerpe dus nog steeds in die teorie saamgegroeper is (1975:203).

Die tesisse en proefskrifte word alfabeties volgens skrywers georden. Die tipeaanduiding vir die groep is MD en in die vindmiddel sal dit deur die onderwerpaanduiding en outeur en titel van die betrokke studie gevolg word.

3.3.4 Persoonlike geskrifte

Die meeste persoonlike geskrifte in die sentrum is met verloop van jare aan die departement geskenk. Tydens die departement se veldwerktore het informante dikwels afskrifte van hul eie of iemand anders in hul onmiddellike familie se persoonlike herinneringe aan die departement geskenk. In die meeste gevalle is hierdie geskrifte in ‘n

eenvoudige styl geskryf, maar as getuienis van die tydperke en omgewings waaruit hulle kom, is hulle van onskatbare kultuurhistoriese waarde. Die persoonlike geskrifte is alfabeties volgens die vanne van hul skrywers georden. Hul tipeaanduiding is PG en in die vindmiddel sal dit deur die van van die skrywer gevolg word.

3.3.5 Transkripsies van radiopraatjies

Van die departement se personeel het van tyd tot tyd radiopraatjies en –reekse oor kultuurhistoriese onderwerpe aangebied. Die omvattendste voorbeeld hiervan is die sewe reekse *Die volk as digter* wat handel oor die Afrikaanse volkslied. Dit is opgestel deur prof PW Grobbelaar en is tussen 1978 en 1996 oor Radio Sonder Grense (vroeër die Afrikaanse diens van die SAUK) uitgesaai. Die kode vir die transkripsies van radiopraatjies is RP en in die vindmiddel word dit deur die titel en reeksnommers gevolg.

3.3.6 Transkripsies van veldwerk

Die transkripsies van veldwerk hang nou saam met die klankkassette wat tydens die departement se veldwerktoere gemaak is. Ná elke toer word die inhoud van die kassette op indekskaarte getranskribeer. Elke toer se indekskaarte is bymekaar gehou en georden volgens die dorpe waar die onderhoude gevoer is. Verder is elke dorp se kaarte georden volgens die hoofkategorieë van kultuurgeskiedenis en die subonderwerpe daarvan. Die kaarte is voorsien van volledige verwysings na die toer, die dorp, die kasset en die informant wat die inligting verskaf het. Tans is al die toere se kassette nog nie getranskribeer nie. Gewoonlik het die toere ook ander bronne soos foto's en manuskripte opgelewer, wat saam met die ooreenstemmende tipes in die departement, en tans in die sentrum, geberg is.

Die kode waarmee die transkripsies van veldwerk aangedui word, is TV en in die vindmiddel word dit gevolg deur 'n aanduiding van die betrokke toer, dorp en onderwerp.

3.3.7 Voorgraadse werkstukke

Hierdie brontipe is die resultaat van studies wat deur die departement se voorgraadse studente gedoen is. Die studies is gedoen as uitvloeisel van opdragte, elk met 'n spesifieke fokus, en om hierdie rede kan die groep in 'n aantal onderafdelings verdeel word. Hier

volg 'n alfabetiese lys van die verskillende reekse werkstukke wat deur die voorgraadse studente van die Departement Afrikaanse Kultuurgeskiedenis afgehandel is:

Aspekte van kultuurgeskiedenis

Bewaring in verskillende dorpe van Suid-Afrika en Namibië

Eietydse kultuur: streke in Suid-Afrika en Namibië

Familiestudies

Museums in Suid-Afrika en Namibië

Studentekultuur van Stellenbosch sedert 1918

Tradisionele kultuur: dorpe in Suid-Afrika en Namibië

Tradisionele kultuur: streke in Suid-Afrika en Namibië

Victoriaanse tydperk in verskillende Suid-Afrikaanse dorpe

Verreweg die meeste van die studies is gedoen deur informante as bronne te raadpleeg. Dit vorm dus 'n groot deel van die sentrum se versameling van mondelinge oorlewering. Die inhoud van die verskillende groepe werkstukke dek 'n baie breë spektrum van kultuurgeskiedenis en ook van die Suid-Afrikaanse bevolking. Aangesien die studies deur voorgraadse studente met relatief min ondervinding uitgevoer is, is die gehalte daarvan wisselvallig. Ten spyte hiervan lewer hulle 'n belangrike bydrae tot die bewaring van kultuurgoed wat andersins verlore sou wees en om hierdie rede word die versameling as een van die sentrum se waardevolste bronne beskou.

3.3.7.1 Aspekte van kultuurgeskiedenis

Die eerste groep werkstukke is opgebou deur voorgraadse studente in kultuurgeskiedenis wat studies gedoen het oor sekere aspekte van die vakgebied. Hierdie studies is nie geografies afgebaken nie, maar eerder volgens die een of ander kultuurhistoriese onderwerp. In die werkstukke word 'n wye spektrum van stoflike en geestelike kultuurhistoriese verskynsels bestudeer, byvoorbeeld die boukuns, volkswetenskap en lewensvorme. Aangesien hierdie groep werkstukke oor spesifieke kultuurhistoriese onderwerpe handel, is hulle volgens hierdie onderwerpe georden na die voorbeeld van die geklassifiseerde woordelys in die tesourus.

3.3.7.2 Bewaring

Een van die werkopdragte wat voorgraadse studente gereeld ontvang het, was om ondersoek in te stel na die stand van kultuurbewaring in hulle tuisdorpe of –stede. Dit het onder meer projekte soos die restourasie van gedenkwaardige strukture, opvoedkundige projekte geloods deur plaaslike museums en die bewaringspogings van historiese verenigings in die omgewing ingesluit. Die werkstukke in hierdie groep is alfabeties volgens die dorpe waarop hulle betrekking het, georden.

3.3.7.3 Eietydse kultuur

Die afdeling oor die eietydse kultuur is hoofsaaklik deur die derdejaarstudente van die Departement Afrikaanse Kultuurgeskiedenis opgebou. Onderhoude is gevoer met mense van alle ouderdomme om 'n beeld op te bou van die karakter van die eietydse kultuurgoed van 'n bepaalde dorp of streek. Die werkstukke in hierdie afdeling is alfabeties volgens die dorpe waarop hul inhoud betrekking het, georden.

3.3.7.4 Genealogie

In die eerstejaar is daar van studente verwag om 'n kwartierstaat op te stel van die laaste drie of vier geslagte in hul eie families. Hierdie studie behels ook die optekening van tradisionele kultuur soos dit binne die betrokke families tot uiting kom. Die werkstukke in hierdie groep is alfabeties volgens die vanne van die bestudeerde families georden. In die sentrum se inventaris is die reeks ook voorsien van kruisverwysings na die moedervan in elke werkstuk.

3.3.7.5 Museums

Hierdie werkopdragte handel oor die museums wat in die tuisdorpe van die studente aangetref word. Die werkstukke behandel die aktiwiteite en fokus van die museums. Hulle is alfabeties volgens die name van die museums georden.

3.3.7.6 Studentekultuur

Die Universiteit van Stellenbosch se lang geskiedenis en kleurrike tradisie noodsaak die optekening en bewaring van sy studentekultuur. Dit plaas terselfdertyd die klem op die verskynsel van subkulture. Hierdie taak is deur die tweede- en derdejaarstudente van die departement verrig. In die tweede jaar is die gebruik van 'n afgebakende tydperk in die

universiteit se geskiedenis opgeteken, terwyl die eietydse studentekultuur in die derde jaar bestudeer word. Omdat die formele geskiedenis van die universiteit al herhaalde male geboekstaaf is, het dit nodig geword om die studentekultuur op te teken, wat hoofsaaklik geskied deur middel van onderhoude met studente en oudstudente. Die verskillende aspekte van die studentekultuur wat bestudeer is, sluit onder meer die koshuislewe, sosiale gebruike, universiteitsfeeste, byvoorbeeld karnaval, sport, verenigings, die akademiese lewe en die houding teenoor die akademie, die biblioteek en ander instellings van die universiteit in. Die woordkuns, soos dit tot uiting kom in studentetaal, byname en liedjies, en ook die stoflike kultuur, byvoorbeeld kleredrag, vervoermiddels, bedrywe en stokperdjies, is ook bestudeer. Die werkstukke is in die volgende historiese tydperke ingedeel:

1918-1938

1939-1945

1946-1960

1961-1987

1988-1993

1994-1995

1996-1997

1998-

3.3.7.7 Tradisionele kultuur: dorpe

In die afdeling oor die tradisionele kultuur in bepaalde dorpe, is tweedejaarstudente die opdrag gegee om die verskillende aspekte van die tradisionele kultuur in hul tuisdorpe te gaan bestudeer en op te teken. Dit moes hulle doen deur onderhoude te voer met bejaarde persone wat sedert hul jeug in die dorp woonagtig was. Die inhoud van die werkstukke dek die breë spektrum van kultuurgeskiedenis wat stoflike sowel as geestelike kultuurprodukte insluit. Hoewel studente van oor die hele Suid-Afrika by hierdie departement ingeskryf het en die werkstukke dus die hele land verteenwoordig, konsentreer die oorgrote meerderheid daarvan op die destydse Kaapprovinsie (tans Oos-, Wes- en Noordkaap). Hierdie groep werkstukke is alfabeties volgens die bestudeerde dorpe georden en onder elke dorp chronologies volgens die jaartalle waarin dit afgehandel is.

3.3.7.8 Tradisionele kultuur: streke

Die afdeling waarin die tradisionele kultuur van streke in Suid-Afrika en Namibië bestudeer is, stem in 'n groot mate met die vorige ooreen. Hier moes studente deur middel van onderhoude met bejaarde persone in die omgewing die tradisionele kultuur van wyer streke as net dorpe opteken. In hierdie groep is die werkstukke alfabeties volgens die streke georden en chronologies onder elke streek.

3.3.7.9 Victoriaanse era

'n Kleiner afdeling wat by die vorige twee aansluit, is 'n reeks studies wat oor die algemene kultuurlewe gedurende die Victoriaanse tydperk in verskillende Suid-Afrikaanse dorpe en streke gemaak is. Soos in die vorige groepe is die werkstukke alfabeties volgens die dorpe wat bestudeer is, georden.

Die kode vir voorgraadse werkstukke is WS. By die voorgraadse werkstukke is dit nodig dat die typesimbool gevolg word deur 'n aanduiding van die spesifieke reeks. Dit verskyn as 'n drielettersimbool wat deur 'n dubbelpunt van die typesimbool geskei word.

Dit sal soos volg lyk:

WS:ASP	Aspekte van kultuurgeskiedenis
WS:BEW	Bewaring
WS:EIE	Eietydse kultuur
WS:FAM	Familiestudies
WS:MUS	Museums
WS:STU	Studentekultuur
WS:TRD	Tradisionele kultuur – Dorpe
WS:TRS	Tradisionele kultuur – Streke
WS:VIC	Victoriaanse era

Die voordeel van hierdie stelsel is dat dit moontlik is om hele nuwe reekse werkstukke daarin te voeg sonder dat dit nodig is om dit van voor af te struktureer. Die reeksaanduiding word gevolg deur 'n enkelterm aanduiding van die dorp-, van- of onderwerpgroep waartoe die werkstuk behoort en sy bepaalde nommer binne daardie groep, byvoorbeeld: WS:FAM:Van Zyl I of WS:ASP:meubelkunde V.

3.4 Klankmateriaal

3.4.1 Klankkassette

Mondelinge oorlewering en mondelinge geskiedenis lewer 'n unieke bydrae tot die vakdisiplines geskiedenis en kultuurgeskiedenis, aangesien dit berus op die eerstehandse ondervinding en geheue van mense wat die gebeure self beleef het. Vir die kultuurhistorikus is dit 'n baie waardevolle bron vir die versameling en bewaring van volkskundige gegewens (Moss 1991:148) en die opbou van 'n duideliker beeld van hoe die gewone mens sy wêreld beleef het. Mondelinge oorlewering word meestal op band vasgelê deur middel van onderhoudvoering; in uitsonderlike gevalle kan spontane gesprekke en uitvoerings ook opgeneem word. Om hierdie rede is dit belangrik dat die inligting wat ingesamel word op 'n sinvolle manier ontsluit word. Groot hoeveelhede navorsingsmateriaal in ongeordende vorm ontmoedig navorsers. Die materiaal word ook dikwels aangevul deur foto's, persoonlike manuskripte en selfs arktefakte en hierdie bronne kan slegs vir navorser van waarde wees indien hulle deeglik geïdentifiseer en beskryf is (Baum 1977:119).

Die veldwerkprojekte wat deur die Departement Afrikaanse Kultuurgeskiedenis onderneem is, het navorsingstoere na verskillende streke in Suid-Afrika ingesluit. Hierdie toere het tussen 1981 en 1998 plaasgevind en daar word beplan dat die navorsingsentrum dit in die toekoms sal voortsit. Benewens die doserende personeel van die departement, het derdejaar-, honneurs-, MA- en museumkundestudente die toere meegemaak. Die onderhoude wat tydens die toere gevoer is, is op dieselfde grondslag as die onderhoude vir die werkstukke oor die tradisionele kultuur in die verskillende Suid-Afrikaanse dorpe en streke aangepak.

Studente is reeds in die tweede jaar en weer voor elke toer opgelei in die tegnieke van onderhoudvoering en voorsien van 'n handleiding met 'n uiteensetting van die verskillende kategorieë waarmee hulle die onderhoude kon stuur. Daar word in spanne van twee of drie gewerk sodat een persoon die onderhoud kan voer en die opname-apparaat hanteer terwyl 'n ander een die gesprek op indekskaarte opsom, om later as gids te dien tydens transkribering. Die opnames wat tydens 'n toer gemaak is, word later met behulp van die gidskaarte op indekskaarte getranskribeer en volgens kultuurhistoriese kategorieë georden.

Die klankkassette van elke toer word bymekaar geberg en is georden volgens die dorpe waar die onderhoude gevoer is. By elke dorp is die verskillende spanne wat daar gewerk het se kassette in aparte reekse georden. Die materiaal van die onderskeie toere is chronologies gerangskik soos die toere afgehandel is, sodat die toer van 1982 se materiaal eerste geplaas is en dié van 1998 laaste. Die indekskaarte waarop die klankkassette getranskribeer is, is op soortgelyke manier georden. Ná transkripsie, wat ook op indekskaarte geskied, word die inligting tematies georden volgens die hoofemas van die klassifikasiesisteen wat in die vorige hoofstuk uiteengesit is. Klankkassette word met die tweelettersimbool MO, vir mondelinge oorlewering, aangedui. In die vindmiddel sal dit gevolg word deur aanduidings van die jaartal, dit wil sê watter toer, die dorp, die span wat die onderhoud gevoer het, watter kasset in die betrokke reeks en watter kant van daardie kasset (byvoorbeeld: MO 1996 Albertinia ALB A4(1)).

3.4.2 Tolbande

Die sentrum beskik ook oor 'n klein versameling tolbande wat op enkele uitsonderings na uit die sestiger- en sewentigerjare dateer. Die meeste van hierdie bande bevat stof wat gedurende veldwerksessies ingesamel is. Daar is ook enkele bande wat inligting oor sekere spesifieke aspekte van kultuurgeskiedenis, byvoorbeeld woordkuns en die museumwese bevat. Aangesien die versameling so klein is, is die tolbande in een alfabetiese reeks volgens die onderwerpe of dorpe waarop hulle betrekking het, georden. Tolbande word met die tipekode TB aangedui.

3.5 Beeldmateriaal

3.5.1 Foto's

Foto's verskaf 'n unieke vorm van historiese getuienis wat dikwels nie uit ander historiese bronne aan die lig kom nie. Afgesien van gebeure of mense wat daarop vasgevang is, lewer hulle ook getuienis van die omstandighede en modetendense wat geëld het en die foto's self dien selfs as 'n rekord van die tegnologie wat gebruik is om hulle te vervaardig. Long noem hierdie afleiding van kultuurhistoriese gegewens uit foto's, die "lees" van foto's en vir die kultuurhistorikus het laasgenoemde 'n waardevolle hulpmiddel geword om sy beeld van die mens se leefwêreld te verruim (1984:57).

Die sentrum se fotoversameling is hoofsaaklik opgebou deur skenkings en foto's wat tydens veldwerktore en uitstappies versamel is. Die neem van foto's is 'n baie belangrike aspek van veldwerk. Hoewel dit die hoofdoel van die navorser is om mondelinge oorlewering in te samel, kom hy dikwels ook op stoflike verskynsels af waarvan daar 'n betroubare visuele rekord behoort te wees, byvoorbeeld geboue, meubels, gebruiksartikels, implimente en voorbeelde van handwerkkuns. Hul getuieniswaarde kan verder verhoog word deur 'n akkurate geskrewe rekord te hou van waar en wanneer dit geneem is en presies wie of wat daarin voorgestel word (Ambrose & Paine 1993:145).

Volgens Munoff het die manier waarop die inhoud van 'n fotoversameling georden en beskryf is, 'n groot invloed op die manier waarop en hoe gereeld dit gebruik gaan word (1984:71). Hierdie bewering word deur die versameling in die sentrum gestaaf, aangesien die feit dat dit tot relatief onlangs baie ongeorden en ontoeganklik was, die meeste navorsers ontmoedig het. Hoewel baie inligtingkundiges van mening is dat fotoversamelings volgens aanwinsnommers georden behoort te word (Broxis 1968:114; Collison 1957:25; Harris 1989:2), is hierdie metode nie moontlik in die geval van die sentrum se fotoversameling nie, aangesien daar geen aanwinsrekords is nie. Munoff laat wel ruimte vir die onderwerpgewyse ordening van fotoversamelings met die voorwaarde dat foto's wat deel van groepe of reekse vorm, bymekaar gehou word, aangesien individuele foto's binne sulke reekse meer getuieniswaarde het binne die konteks van die groep as daarbuite (1984:72-73). Sulke groepe foto's kan dan volgens die oorkoepelende onderwerp van die groep binne die stelsel geplaas word.

In die sentrum is die fotoversameling onderwerpsgewys en na die voorbeeld van die geklassifiseerde woordelys in die tesourus georden. Foto's wat duidelike groepe op sigself vorm, is bymekaar gehou en volgens die oorkoepelende onderwerp in die versameling geplaas, byvoorbeeld foto's wat tydens spesifieke veldwerktore geneem is. In die versameling word die foto's en hul negatiewe apart van mekaar geberg. Aangesien dit nie moontlik is om die negatiewe van 'n bepaalde film van mekaar te skei nie, is hulle genommer en volgens hierdie nommers geberg. By elke foto verskyn die bergnommer van sy negatief, indien dit een het, sodat dit moontlik is om dit vinnig op te spoor.

Die tweeletterkode wat foto's aandui, is FV en in die vindmiddel word dit gevolg deur die hoof onderwerpaanduiding en meer spesifieke subonderwerpe.

3.5.2 Prente, plakkate en kalenders

Hierdie versameling sluit beeldmateriaal op papier in 'n verskeidenheid van vorms soos kalenders, plakkate en plakkaatstelle, poskaarte, prente uit ou tydskrifte en afdrukke in. Die kalenders maak die grootste deel van die versameling uit en is oor die algemeen die publikasies van groot firmas wat hulself daardeur probeer adverteer het. Voorbeelde in hierdie verband is die kalender wat Bayer in 1995 uitgegee het met foto's en geskrewe inligting oor tradisionele volksfeeste in Europa en die een wat Saambou in 1977 uitgegee het met illustrasies en verduidelikings van tradisionele kinderspele in Suid-Afrika. Die versameling bevat ook enkele geraamde afdrukke van historiese figure en gebeure wat deur weldoeners aan die sentrum geskenk is. Soos by die ander versamelings, is die beeldmateriaal op 'n heel toevallige wyse versamel soos die personeel van die instansie daarop afgekom het of dit geskenk is.

Aangesien navorsers beeldmateriaal gewoonlik volgens onderwerpe, eerder as spesifieke titels aanvra, stel Gracy II (1977: 42-43) en Collison (1957:6) voor dat dit onderwerpgewys georden word in 'n stelsel wat self-indeksierend is, sodat navorsers nie gedurig die vindmiddel hoef te raadpleeg nie. Ter wille van duidelikheid behoort hierdie stelsel dieselfde model te volg as ander onderwerpgewyse ordeningstelsels in die instansie se versamelings (Gracy II 1977:43). Verder sê Harrison dat dit baie belangrik is dat beeldmateriaal volledig geïdentifiseer behoort te word en alle inligting wat oor 'n spesifieke illustrasie bekend is, daarby behoort te verskyn, omdat dit die inhoudswaarde daarvan aansienlik kan verhoog (1981:68-69). Aangesien foto's en prentmateriaal albei op 'n verskeidenheid onderwerpe betrekking kan hê, stel Bordin & Warner voor dat die versamelings van alle moontlike kruisverwysings voorsien word, sodat navorsers nie 'n belangrike illustrasie oorslaan, omdat dit 'n ander onderwerp duideliker uitbeeld en dus onder daardie onderwerphoof geberg is nie (1966:65).

As gevolg van die verskeidenheid vorms en groottes daarvan, is die beeldmateriaal van die sentrum in die groot, plat laaie van 'n ligtafel geberg en onderwerpgewys georden na die

model van die geklassifiseerde woordelys. Die kode wat hierdie afdeling aandui, is PP en in die vindmiddel sal dit deur die onderwerpaanduiding en subonderwerpe gevolg word.

3.5.3 Skyfies

Die skyfieversameling is doelbewus opgebou om visuele voorbeeldmateriaal vir die studente van die Departement Afrikaanse Kultuurgeskiedenis te verskaf. Die versameling is uit verskillende bronne byeengebring, byvoorbeeld uit boeke en artefakte wat afgeneem is tydens veldwerk. Aangesien dit bedoel is om as voorbeeldmateriaal by klasonderrig te dien, dek die grootste gedeelte van die versameling stoflike aspekte van kultuurgeskiedenis byvoorbeeld die boukuns en meubelkuns, alhoewel ander kultuurhistoriese onderwerpe ook breedvoerig daarin gedek word.

Skrywers soos Freudenthal en Pacey is dit eens dat daar verskillende maniere is om 'n skyfieversameling sinvol te orden, byvoorbeeld volgens aanwinstnommers, die een of ander klassifikasiesisteem, alfabeties volgens onderwerpe of selfs 'n kombinasie van genoemde metodes. Wanneer 'n versameling onderwerpgewys georden word, is dit in 'n mate selfindekserend en stel dit die navorser in staat om by benadering te voorspel waar hy of sy die verlangde materiaal sal kan opspoor (Freudenthal 1977:103; Pacey 1977:277-278). Soos in die geval van beeldmateriaal op papier is dit egter belangrik om te onthou dat 'n enkele skyfie op meer as een onderwerp betrekking kan hê en dat dit noodsaaklik is om volledige kruisverwysings in die vindmiddels te verskaf. Soos in die geval van pamflette en brosjures, is dit ook handig om 'n lys van die onderwerpe wat deur die versameling gedek word, op te stel sodat navorsers 'n volledige beeld kan kry van wat beskikbaar is, selfs terwyl iemand anders daarmee besig is (Pacey 1978:277-278).

Die skyfies van die sentrum is in deursigtige plastiek hanglêers in die laaie van regop staalkabinette geberg. Hulle is onderwerpgewys georden na die voorbeeld van die geklassifiseerde woordelys in die tesourus. Die tipekode is SK en in die vindmiddel word dit gevolg deur die onderwerpaanduiding en meer spesifieke subonderwerpe.

3.5.4 Transparante

Die transparante wat in die sentrum gevind word, sluit baie nou aan by die onderrigmateriaal en word slegs as gevolg van die spesiale vereistes wat die berging

daarvan stel, van laasgenoemde geskei. Baie van die transparante is ook gebruik as hulpmiddels by die verskillende referate en praatjies wat deur die jare deur die personeel van die departement tydens 'n verskeidenheid geleenthede aangebied is. Die transparante is volgens onderwerp georden en word deur die kode TR aangedui.

3.5.5 Video's

Hierdie afdeling is op 'n taamlike lukraak manier byeengebring deur die opneem van programme van kultuurhistoriese belang wat op die televisie uitgesaai is deur die verskillende Suid-Afrikaanse uitsaaidienste en die satelietkanale. Die jaarlikse koffiehuiskonserte wat deur die Departement Afrikaanse Kultuurgeskiedenis, en later deur die Departement Geskiedenis aangebied is, is ook op video vasgelê en maak 'n groot gedeelte van die versameling uit.

Die video's is chronologies genommer soos hulle gemaak is. Programme is op band vasgelê soos hulle uitgesaai is en om kassetruimte te bespaar, is daar gewoonlik soveel programme op die video as wat die tydsduur daarvan toelaat. As gevolg hiervan is die materiaal op die bande ongeorden en is die navorser van die vindmiddels afhanklik om 'n spesifieke snit te vind. Die tipekode vir video's is VV en in die vindmiddel word dit gevolg deur die reeksnommer van die betrokke video en titel en benaderde posisie van die program op die band.

3.6 Elektroniese bronne

3.6.1 Rekenaarstiffies

Die enigste elektroniese bronne waaroor die sentrum tans beskik, is 'n versameling rekenaarstiffies waarop artikels, referate en klasaantekeninge wat deur die personeel en studente van die departement geskryf en saamgestel is, geberg is. Alhoewel die inhoud van sommige van hierdie stiffies oorvleuel met harde kopieë in die sentrum se besit, is daar enkele dokumente wat slegs op die stiffies bestaan.

Die kompakte aard van rekenaarstiffies maak dit wenslik om groter hoeveelhede inligting op hierdie medium te berg en daarom sal dit in die toekoms verder deur die sentrum ontgin word. Die stiffies word chronologies volgens hul ontstaan georden. Hulle word deur die

kode RS aangedui en in die vindmiddel sal dit gevolg word deur die stoffienommer en die naam van die betrokke lêer daarop.

3.7 Artefakte

Die sentrum het sy klein versameling artefakte hoofsaaklik aan skenkings te danke. Dit bestaan uit 'n aantal vlae, modelle van waens en 'n paar geraamde afdrukke en skilderye. Die meeste van hulle word op 'n willekeurige manier in die sentrum uitgestal en is tot dusver nog nie van tipekodes of versamelingnommers voorsien nie. Hulle vul die versameling van die sentrum op 'n besondere manier aan as voorbeeldmateriaal vir die verskillende kultuurhistoriese aspekte wat in die ander brontipes bespreek word. Die kode vir artefakte is AF en in die vindmiddel sal dit deur 'n meer spesifieke aanduiding en nommer van die betrokke artefak gevolg word.

3.8 Ander moontlikhede

Die verskillende brontipes wat in voorafgaande gedeeltes bespreek is, is nie die enigste moontlikhede wat in 'n sentrum vir kultuurhistoriese navorsing kan voorkom nie. Nichols en Brears verskaf lang lyste van materiaal wat moontlik in plaaslike geskiedenisversamelings en sosiale geskiedenisversamelings van waarde kan wees en hulle stem in 'n groot mate ooreen met die tipes bronne wat in die sentrum voorkom. Enkele bronne op hul lyste wat nie in die sentrum versamel word nie, is argivalia van verskillende instansies in die omgewing byvoorbeeld skole en die munisipaliteit, kaarte en planne van geboue en gepubliseerde katalogusse (Nichols 1979:16; Brears 1992:554-555). Daar is twee redes waarom hierdie bronne nie in die sentrum voorkom nie. Die eerste is dat hulle nie by die kultuurhistoriese doelstellings van die sentrum inpas nie en die tweede rede is dat baie van hierdie instansies in Stellenbosch hul eie argiewe hou. Die argief van die Stellenbosse Heemkring is 'n voorbeeld in hierdie verband.

Ander bronne wat moontlik in 'n kultuurhistoriese navorsingsentrum gevind sou kon word, sluit die volgende in: mikrofilm en mikrofiche, kompakskywe (CD's) en rekenaardatabasisse. Die internet sal ook met groot vrug as 'n bron van inligting aangewend kan word. Alhoewel die sentrum nie tans van hierdie bronne in sy versameling huisves nie, is die moontlikheid beslis daar dat die versameling kan uitbrei om dit in te sluit, sodra sy hulpbronne dit toelaat. Uit die dinamiese aard van kultuurgeskiedenis is dit

amper noodwendig dat die aard van die bronne wat daarvoor van waarde is, ook sal verander en dat daarvoor voorsiening gemaak sal moet word.

3.9 Voorstelle vir verbetering van die huidige stelsel in die sentrum

Uit die vorige gedeeltes is dit duidelik dat daar vier bronversamelings in die sentrum is wat nog nie volgens die voorgestelde stelsel georden is nie. Dit is die klankkassette, transkripsies van veldwerk, video's en rekenaarstiffies. In die geval van die video's sou dit tegnies gesproke besonder moeilik wees om hul inhoud onderwerpgewys te orden en om hierdie rede is die programme nog in min of meer dieselfde volgorde as waarin hulle op die kassette opgeneem is. By die rekenaarstiffies is 'n onderwerpgewyse ordening wel moontlik, dus word voorgestel dat die inhoud herrangskik word. By die klankkassette en transkripsies van veldwerk is die inhoud van elke dorp of streek se materiaal wel tematies georden, maar die volledige stelle van elke toer is chronologies gerangskik soos die toere afgehandel is. Hier word voorgestel dat dit eerder alfabeties volgens die dorpe waar die stof versamel is, georden word, aangesien dit die versameling baie meer toeganklik sal maak vir navorsers wat dit nie ken nie.

3.10 Toepassing van tipes en kodes

Die volgende alfabetiese lys van tipekodes kan uit die hoofstuk saamgestel word:

AF	Artefakte
BO	Boeke
BI	Boekies
FV	Foto's
HL	Handleidings
IN	Indekse, registers en bibliografieë
KA	Klasaantekeninge
KV	Knipsels
MD	Magister-tesisse en D.Phil-proefskrifte
MH	Jaarprojekte van museumkunde- en honneursstudente
MO	Klankkassette
NB	Nuusbriewe
OD	Oordrukke

PB	Pamflette en brosjures
PG	Persoonlike geskrifte
PP	Prente, plakkate en kalenders
PR	Programme
RE	Referate
RP	Transkripsies van radiopraatjies
RS	Rekenaarstiffies
SK	Skyfies
TB	Tolbande
TR	Transparante
TS	Tydskrifte
TV	Transkripsies van veldwerk
VV	Video's
WS	Voorgaadse werkstukke
WS:ASP	Aspekte van kultuurgeskiedenis
WS:BEW	Bewaring
WS:EIE	Eietydse kultuur
WS:FAM	Familiestudies
WS:MUS	Museums
WS:STU	Studentekultuur
WS:TRD	Tradisionele kultuur – Dorpe
WS:TRS	Tradisionele kultuur – Streke
WS:VIC	Victoriaanse era

Hierdie kodes vorm die eerste gedeelte van verwysings na materiaal in die sentrum se versamelings. Die kodes word met 'n dubbelpunt van die res van die verwysings geskei. Na die dubbelpunt bestaan die formule uit die onderwerpaanduidings in die geval van materiaal wat onderwerpgegewys georden is, en reeksverwysings by materiaal wat volgens ander sisteme, byvoorbeeld die titels van tydskrifte en chronologies soos by die video's, georden is. 'n Verwysing na 'n artikel in *Die Kultuurhistorikus* byvoorbeeld, sal dus soos volg daar uitsien: TS: *Die Kultuurhistorikus*, 13(1), terwyl 'n verwysing na 'n spesifieke skyfie só sal lyk: SK: boukuns: Barok, 3.

Grove en McNally stel voor dat tipeaanduidings in die hoofvindmiddel van 'n multimedia-sentrum, of dit nou 'n kaart- of rekenaarkatalogus is, gebruik word om die verskillende brontipes van mekaar te onderskei, sodat alle inskrywings in die hoofvindmiddel in een reeks geplaas kan word. Alle verwysings na 'n bepaalde onderwerp kan dan in die hoofvindmiddel saamgegroepeer word (Grove 1975:47; McNally 1997:34-35). Die tipekodes wat hierbo voorgestel word, voldoen dus aan hierdie vereiste en, soos by die voorgaande werkstukke gesien kan word, kan hulle selfs verder uitgebrei word om die versamelings in kleiner eenhede te verdeel. Die gebruik van letterkodes is verder meer effektief as die kleurkodes wat byvoorbeeld deur Gould & Wolfe (1968:84) voorgestel word, aangesien hulle minder ruimte laat vir verwarring. 'n Eenvoudige sleutel langs die hoofvindmiddel kan die kodes vir die navorser verklaar en so help om sonder die hulp van die personeel in die sentrum oor die weg te kom. So 'n sleutel word ook in die Mediasentrum van die Fakulteit Opvoedkunde aan die Universiteit van Stellenbosch, gebruik. McNally stel verder die opstel van medialyste voor wat navorsers kan help om 'n idee te vorm van die inhoud van 'n bepaalde versameling, indien hulle in inligting in 'n spesifieke medium belangstel (1997:35). Sulke lysste is veral handig by versamelings van skyfies, foto's, prente en tydskrifte, omdat navorsers daarmee 'n oorsig van hul inhoud kan kry, sonder dat hulle nodig het om die hoofvindmiddel te raadpleeg.

HOOFSTUK VIER

EVALUERING

In die inleiding van hierdie studie is vier doelwitte uiteengesit. Dit was die identifisering van die temas en subtemas van kultuurgeskiedenis, die identifisering van die verskillende brontipes in 'n kultuurhistoriese navorsingsentrum, die ontwerp van ordeningstelsels vir die temas en brontipes en die opstel van vindmiddels vir die verskillende temas van kultuurgeskiedenis binne elk van die brontipes. Die opstel van 'n ordeningstelsel vir die temas van kultuurgeskiedenis was veral belangrik, aangesien daar nog nie 'n volledig uitgewerkte stelsel vir die betrokke dissipline in Suid-Afrika bestaan nie.

Met die identifisering van die verskillende brontipes, is daar gevind dat die tipes bronne in 'n kultuurhistoriese navorsingsentrum nie noemenswaardig van die tipes in ander instansies wat 'n inligtingkundige diens bied, verskil nie. Die belangrikste onderskeid tussen die verskillende soorte instansies lê in die inhoud van die versamelings en die manier waarop daar met die inligting omgegaan word. Dit is dus moontlik om af te lei dat die inhoud van 'n versameling belangriker is as die vorm waarin dit aangebied word en dat dit hierdie inhoud is wat uiteindelik die aard van die versameling bepaal. Die vindmiddels vir elke brontipe kon gewoonlik uit die aard van die medium afgelei word, byvoorbeeld tydskrifte wat volgens titels georden is, voorgraadse werkstukke wat in die verskillende reekse verdeel kon word volgens die opdragte waarvolgens hulle uitgevoer is en tipes soos prente, foto's en skyfies wat onderwerpgewys georden moes word.

Aangesien die sentrum kultuurgeskiedenis moet bedien, was dit nodig om die belangrikste temas en subtemas van hierdie terrein te identifiseer en vindmiddels daarvoor op te stel. Die tesourus wat in hoofstuk twee uiteengesit is, is vir hierdie doel ontwerp. Dit verskaf nie net 'n verwysingsraamwerk vir die struktuur van die dissipline waarbinne navorsers hulself kan oriënteer nie, maar dien ook as 'n klassifikasiesisteen daarvoor. In die sentrum verskaf dit eenvormigheid in die versameling, aangesien al die brontipes wat tematies ingedeel is, volgens hierdie model georden is.

Die stelsel is opgestel met die belangrikste aspekte van die mens se bestaan en die kultuurhistoriese wetenskap as verwysingsraamwerk en in natuurlike taal uitgedruk. Laasgenoemde beteken dat daar nie van syfer- of letterkodes gebruik gemaak is om onderwerpe aan te dui nie, maar van die natuurlike woordeskat waarmee die onderwerpe beskryf word. Onderwerpaanduidings is dus selfverduidelikend en daar word geen sleutel benodig om 'n kodetaal om te skakel nie. Die tesourus dien as 'n brug of hulpmiddel tussen die woordeskat van die navorser en die woordeskat van die stelsel. Hoewel die voorgestelde stelsel sekere voor-die-hand-liggende hoofkategorieë vir die Suid-Afrikaanse Westerse kultuurgeskiedenis bevat, kan dit aangepas word by die verwysingsraamwerk van enige ander kultuur. Dit is nie noodwendig nadelig dat die stelsel in 'n spesifieke taal uitgedruk is nie, aangesien die vertaling daarvan slegs die alfabetiese plasing van onderwerpe wysig en nie die verhouding waarin hulle teenoor mekaar staan in die struktuur van kultuurgeskiedenis nie. Dit is ook moontlik om aanduiders in meer as een taal in dieselfde stelsel te gebruik, afhangende van die terme waaronder daar die meeste na bepaalde onderwerpe navraag gedoen word. Die stelsel behoort ook as 'n hulpmiddel te kan dien tot interkulturele studies en vergelykende studies van verskillende kultuurgroepe.

Aangesien die stelsel vir kultuurgeskiedenis opgestel is, eerder as die behoeftes van 'n bepaalde instansie, behoort dit op enige ander instansie wat hierdie terrein bedien, toegepas te kan word. Dit is op verskillende maniere toepasbaar op die verskillende instansies wat in die eerste hoofstuk bespreek is. Die Distrik Ses Museum in Kaapstad en die Heemkringargief in Stellenbosch sou byvoorbeeld albei die stelsel byna onveranderd op hul versamelings kon toepas. Hierdie twee instansies sou as voorbeelde kon dien van instansies wat van die stelsel gebruik maak om die kultuur van 'n min of meer beperkte groep mense te orden. In albei gevalle is die beperking slegs geografies van aard en is daar nog steeds verskillende kultuurgroepe binne die groter groep ter sprake.

Ander instansies sou net van sekere hoofkategorieë van die stelsel gebruikmaak of die hele stelsel net op gedeeltes van hul versamelings van toepassing kon maak. Dit sou veral geld vir instansies wat kultuurhistoriese versamelings opbou om hul hoofversamelings aan te vul. Voorbeelde hiervan is NALN met sy versameling van kultuurhistoriese knipsels en dokumente, die *Manuscripts & Archives Department* van die biblioteke van die Universiteit van Kaapstad wat kultuurhistoriese gegewens oor die Wes-Kaap versamel en

die dokumentesentrum van die JS Gericke Biblioteek op Stellenbosch wat kultuurhistoriese gegewens oor Stellenbosch en omgewing versamel. 'n Voorbeeld van 'n instansie wat net van sekere hoofkategorieë van die stelsel sou gebruikmaak, is die Nasionale Musiek- en Toneelmuseum in Bloemfontein waar daar net van die kategorieë *kunste* en *woordkuns* gebruik gemaak sou word. Die twee kategorieë sou in hierdie geval kon help om die volkskundige elemente van die musiek en die toneel by die museum se versamelings in te voeg en so 'n breër beeld van hierdie twee kunsvorme verskaf.

Argiefbewaarplekke sal nie die stelsel in hul versamelings van dokumentêre getuienis gebruik nie, aangesien dit die beginsels van oorsprong en die oorspronklike volgorde sou omverwerp, maar sou dit met groot vrug in aanvullende kultuurhistoriese versamelings kon aanwend. Laasgenoemde kan veral waardevol wees in argiefbewaarplekke van universiteite, aangesien dit kan help met die opbou van versamelings oor studentekultuur. Voorbeelde van sulke instansies wat aan universiteite verbonde is en hierin 'n bydrae sou kon lewer is die argief van die Universiteit van Pretoria, die *Manuscripts & Archives Department* van die Biblioteke van die Universiteit van Kaapstad en die Dokumentesentrum van die JS Gericke Biblioteek aan die Universiteit van Stellenbosch.

Mondelinge oorlewering-projekte sou by die stelsel kon baat, aangesien dit aan navorsers 'n verwysingsraamwerk verskaf waarvolgens hulle hul onderhoude met informante kan struktureer. So 'n verwysingsraamwerk kan help om te voorkom dat sekere kultuurhistoriese aspekte tydens die onderhoudvoering uitgelaat word. Die stelsel verskaf ook die klassifikasiesisteen waarvolgens hierdie inligting uiteindelik op 'n toeganklike wyse geberg kan word. Voorbeelde van mondelinge oorlewering-projekte wat hierby sou kon baat vind is die projek van die Distrik Ses Klankargief, die *Western Cape Oral History Project* wat deur die Departement Geskiedenis aan die Universiteit van Kaapstad bedryf en in die *Manuscripts & Archives Department* gehuisves word en die projek van die *Mayibuye Centre for History and Culture in South Africa*.

Museums sou van die stelsel gebruik kon maak om die inligting wat hulle oor die kultuuraspekte rondom hul stoflike aanwinste ingesamel het, te orden. Hierdie inligting sou help om 'n breër kulturele konteks te verskaf vir die artefakte en oorblyfsels in hul besit. Laasgenoemde is baie belangrik wanneer museums se funksie as bewaarders van die mens

se sosiale geheue in gedagte gehou word, aangesien dit baie moeilik sou wees om bloot uit stoflike oorblyfsels en artefakte iets oor die mens se kultuurhistoriese verlede af te lei, indien daar geen verdere gegewens beskikbaar was om 'n konteks daaraan te verleen nie. Hierdie funksie sou in museums uitgebrei kon word om mondelinge oorlewering-projekte in te sluit, waardeur die opvoedkundige waarde van hulle versamelings verhoog kon word. Die Sasol Kunsmuseum op Stellenbosch is 'n voorbeeld van 'n museum wat sou baat by hierdie stelsel, vir toepassing op sy subversamelings vir antropologie en die geskiedenis van die Universiteit van Stellenbosch.

Die buigbaarheid van die stelsel maak dit moontlik om dit vir verskillende doeleindes aan te wend; nie net as 'n ordeningstelsel nie, maar ook as 'n stuk navorsingsgereedskap. Dit is eerder 'n stel riglyne as wat dit 'n rigiede raamwerk vorm waarin die inhoud van 'n bepaalde versameling noodgedwonge geforseer moet word. Die praktyk sal in 'n groot mate die aard van bepaalde toepassings van die stelsel bepaal en heel moontlik verdere funksies daarvan blootlê.

BRONNELYS

Afkortings

AUP	Argief van die Universiteit van Pretoria, Pretoria
DJSG	Dokumentesentrum van die JS Gericke Biblioteek, Universiteit van Stellenbosch
DSM	Distrik Ses Museum, Kaapstad
EGS	Erfenis- en Geskiedenisentrum, Universiteit van Pretoria
MAD	<i>Manuscripts and Archives Department, UCT Libraries</i> , Kaapstad
NALN	Nasionale Afrikaanse Letterkundige Museum en Navorsingsentrum, Bloemfontein
SHA	Stellenbosse Heemkringargief, Stellenbosch
SKN	Sentrum vir Kultuurhistoriese Navorsing, Stellenbosch

Literatuurlys

Abraham, T	1991	Oliver W. Holmes revisited: levels of arrangement and description in practice (<i>American Archivist</i> , 54 (someruitgawe)).
Aitchison, J & A Gilchrist	1987	<i>Thesaurus construction – a practical manual</i> (2de uitg), Aslib: Londen.
Allan, DA	1978	The museum and its functions (in LH Evans (red): <i>The organization of museums: practical advice</i> (4de druk), Unesco: Parys).
Ambrose, T & C Paine	1993	<i>Museum basics</i> , Icom & Routledge: Londen.
Baum, W	1977	The library as guardian of oral history materials: an example from Berkeley (in D Boyle (red): <i>Expanding media</i> , Oryx Press: Phoenix).

Behrens, SJ	1996	<i>Bibliographic control and information sources</i> (2de uitg), UNISA: Pretoria.
Bodel, J	1991	The appraisal of archives (<i>Ambib-nuusbrief</i> , 46, Julie).
Booyens, B	1988	Vertrekpunt en eerste skof van die Departement (<i>Die Kultuurhistorikus</i> , 3(1), Junie).
Bordin, RB & RM Warner	1966	<i>The modern manuscript library</i> , The Scarecrow Press: New York.
Boyle, D (red)	1977	<i>Expanding media</i> , Oryx Press: Phoenix.
Bradsher, JG (red)	1991	<i>Managing archives and archival institutions</i> , University of Chicago Press: Chicago.
Bradsher, JG	1991	An introduction to archives (in JG Bradsher (red): <i>Managing archives and archival institutions</i> , University of Chicago Press: Chicago).
Brears, P	1992	Research: Social-history-sources (in JMA Thompson (red): <i>Manual of curatorship, a guide to museum practice</i> (2de uitg), Butterworth-Heinemann: Oxford).
Brigden, R	1992	Research – Social history (in JMA Thompson (red): <i>Manual of curatorship, a guide to museum practice</i> (2de uitg), Butterworth-Heinemann: Oxford).
Brits, JP	1995	The historian and the archives: a 1995 South African perspective (<i>Historia</i> , 40(1), Mei).

Broxis, PF	1968	<i>Organising the arts</i> , Clive Bingley: Londen.
Brunton, P & T Robinson	1987	Arrangement and description (in A Pederson (red): <i>Keeping archives</i> , Australian Society of Archivists Incorporated: Sydney).
Burke, FG	1976	Similarities and differences (in RL Clark (red): <i>Archive-library relations</i> , RR Bowker Company: New York).
Casciero, AJ & RG Roney	1981	<i>Introduction to AV for technical assistants</i> , Libraries Unlimited: Littleton.
Chan, LM	1995	Classification, present and future (<i>Cataloging & Classification quarterly</i> , 21(2)).
Changuion, LA	1996	<i>'n Versamelbeleid vir die museum van die Universiteit van Pretoria</i> (Ongepubliseerde Museumkunde-skripsie, Universiteit van Pretoria).
Clark, RL (red)	1976	<i>Archive-library relations</i> , RR Bowker Company: New York.
Clark, RL	1976	Preface (in RL Clark (red): <i>Archive-library relations</i> , RR Bowker Company: New York).
Coetzee, A	1960	<i>Die Afrikaanse volkskultuur</i> (2de druk), AA Balkema: Kaapstad.
Coertze, PJ	1973	<i>Inleiding tot die algemene volkekunde</i> (3de uitg), Voortrekkerpers: Johannesburg.

Collison, RL	1957	<i>The treatment of special material in libraries</i> , Aslib: Londen.
Condren, A	1987	Appendix: constructing an index (in A Pederson (red): <i>Keeping archives</i> , Australian Society of Archivists Incorporated: Sydney).
Cook, M	1977	<i>Archives administration, a manual for intermediate and smaller organizations and for local government</i> , Dawson: Folkestone.
Cook, M & M Proctor	1989	<i>A manual of archival description</i> (2de uitg), Gower: Aldershot.
Daniels, MF	1991	Records appraisal and disposition (in JG Bradsher (red): <i>Managing archives and archival institutions</i> , University of Chicago Press: Chicago).
Desnoyers, MF	1991	Personal papers (in JG Bradsher (red): <i>Managing archives and archival institutions</i> , University of Chicago Press: Chicago).
Dove, J	1975	<i>The audio-visual, the availability and exploitation of non-print material with special reference to libraries</i> , Andre Deutch: Londen.
Dundas, A & CR Pagter	1975	<i>Urban folklore from the paperwork empire</i> , American Folklore Society: Austin, Texas.
Du Toit, JS	1997	Ou Nabye-Oosterse versamelings as voorlopers van Westerse organiserings- en herwinningspraktyke (<i>Mousaion</i> , 15(1)).

Ellison, JW (red)	1985	<i>Media librarianship</i> , Neal-Schuman Publishers: New York.
Ellison, JW & JS Robinson	1985	Information, not books (in JW Ellison (red): <i>Media librarianship</i> , Neal-Schuman Publishers: New York).
Fahy, A (red)	1995	<i>Collections management</i> , Routledge: Londen.
Fenton, A	1993	Folklore and ethnology: past, present and future in British Universities (<i>Folklore</i> , 104(i/ii)).
Ferreira, OJO	1997	Kultuurieskiedenis by 'n kruispad (<i>Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Kultuurieskiedenis</i> , 11(2), November).
Ferguson, E & ER Mobley	1984	<i>Special libraries at work</i> , Library Professional Publications: Hamden.
Fleming, W	1995	<i>Arts & Ideas</i> (9de uitg), Harcourt Brace College Publishers: Fort Worth.
Fothergill, R & I Butchart	1990	<i>Non-book materials in libraries, a practical guide</i> , Clive Bingley: Londen.
Freudenthal, JR	1977	The slide as a communication tool: a state-of-the-art survey (in D Boyle (red): <i>Expanding media</i> , Oryx Press: Phoenix).
Friman, M ea	1995	Chaos or order? Aby Warburg's library of cultural history and its classification (<i>Knowledge Organization</i> , 22(1)).

Gevisser, M	2000	Govan Mbeki (in JJ Human ea (red): <i>Hulle het ons eeu gevorm</i> , Human & Rousseau: Kaapstad).
Gilchrist, A	1997	The subject approach to managing information (in A Schammell (red): <i>Handbook of special librarianship and information work</i> (7de hers uitg), Aslib: Londen).
Gould, GN & IC Wolfe	1968	<i>How to organize and maintain the library picture/pamphlet file</i> , Oceana Publications: Dobbes Ferry, New York.
Gracy II, DB	1977	<i>Archives & manuscripts: arrangement & description</i> , Society of American Archivists: Chicago.
Grobbelaar, PW	1974	<i>Volkslewe van die Afrikaner: die verhaal van ons volkskunde</i> , Tafelberg uitgewers: Kaapstad.
Grobbelaar, PW	1984	Die betekenis van volkskundige navorsing vir die Afrikaanse Kultuurgeskiedenis (<i>Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Kultuurgeskiedenis</i> , 1(1), Januarie).
Grobbelaar, PW	1990	Dit is Kultuurgeskiedenis (<i>Die Kultuurhistorikus</i> , 5(1), Junie).
Grobbelaar, PW (red)	1994	<i>Abel Coetzee en sy rubriek: Waar die volk skep</i> , Genootskap vir Afrikaanse Volkskunde: Stellenbosch.
Grove, PS (red)	1975	<i>Nonprint media in academic libraries</i> , American Library Association: Chicago.

- Grove, PS 1975 The bibliographic organization of nonprint media (in PS Grove (red): *Nonprint media in academic libraries*, American Library Association: Chicago).
- Harris, V 1989 The preservation and utilization of non-manuscript material in the State Archives Service, deel III (*Ambib-nuusbrief*, 41, November).
- Harris, V 1997 *Exploring archives: an introduction to archival ideas and practice in South Africa*, National Archives of South Africa: Pretoria.
- Harrison, HP (red) 1981 *Picture librarianship*, The Library Association: Londen.
- Harrison, HP 1981 Processing (in HP Harrison (red): *Picture librarianship*, The Library Association: Londen).
- Harvey, JM 1976 *Specialized information centres*, Clive Bingley: Londen.
- Haviland, WA 1987 *Cultural Anthropology* (5de uitg), Holt, Rinehart and Winston: New York.
- Hayes, S (red) 1999 *Who's who of Southern Africa 1999*, Jonathan Ball: Johannesburg.
- Hearne, S 1999 *A select bibliography of the transformation and restructuring of South African Museums, January 1994 – June 1999* (Ongepubliseerde MA-tesis, Universiteit van Natal).

Hensen, SL	1983	<i>Archives, personal papers, and manuscripts: a cataloging manual for archival repositories, historical societies, and manuscript libraries</i> , Library of Congress: Washington, DC.
Hicks, WB & AM Tillin	1970	<i>Developing multi-media libraries</i> , RR Bowker Company: New York.
Human, ea (reds)	2000	<i>Hulle het ons eeu gevorm</i> , Human & Rousseau: Kaapstad.
Iyer, H	1992	Subject representation and entropy (<i>International Classification</i> , 19(1)).
Kapp, PH ea	1984	<i>Geskiedenis van die Westerse beskawing</i> , deel 2, HAUM: Pretoria.
Kent, A	1965	<i>Specialized information centers</i> , Spartan Books: Washington, DC.
Langridge, DW	1995	Alternative starting points in classification (<i>Cataloging & Classification quarterly</i> , 19(3/4)).
Liebenberg, O	1996	Turbo-toekoms vir musiek- en toneelmuseums (<i>Bylae by NALN-Nuusbrief</i> , 9, Januarie).
Long, MS	1984	Appraisal and collecting policies (in ML Ritzenthaler ea (red): <i>Archives & manuscripts: administration of photographic collections</i> , Society of American Archivists: Chicago.
Lynes, A	1974	<i>How to organize a local collection</i> , Andre Deutsch: Londen.

- Malan, C 1990 *Viool en voorlaaier: kultuurstudie in 'n Rome wat brand*, RGN: Pretoria.
- Mann, T 1993 *Library research models, a guide to classification, cataloging, and computers*, Oxford University Press: Oxford.
- Marco, FJG & MAE Navarro 1993 On some contributions of the cognitive sciences and epistemology to a theory of classification (*Knowledge Organization*, 20(3)).
- McNally, P 1997 *Multimedia information resources*, Macmillan Education Australia: Melbourne.
- Melching, W & W Velema (reds) 1994 *Main trends in cultural history*, Rodopi: Amsterdam.
- Miller, S 1971 *The vertical file and its satellites: a handbook of acquisition, processing and organization*, Libraries Unlimited: Littleton.
- Miller, FM 1990 *Arranging and describing archives and manuscripts*, The Society of American Archivists: Chicago.
- Moss, WW 1991 Oral History (in JG Bradsher (red): *Managing archives and archival institutions*, University of Chicago Press: Chicago).
- Mukherjee, AK 1969 *Fundamentals of special librarianship and documentation*, Iaslic: Kalkutta.

- Muller, S ea 1940 *Manual for the arrangement and description of archives* (2de uitg vertaal deur AH Leavitt), HW Wilson Company: New York.
- Munoff, GJ 1984 Arrangement and description (in ML Ritzenthaler ea (reds): *Archives & manuscripts: administration of photographic collections*, Society of American Archivists: Chicago).
- Neal, A ea 1995 Evolving a policy manual (in A Fahy (red): *Collections management*, Routledge: Londen).
- Nel, PG 1984 Kultuurgeskiedenis as wetenskap (*Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Kultuurgeskiedenis*, 1(1), Januarie).
- Newall, VJ (red) 1980 *Folklore studies in the 20th century: proceedings of the centenary conference of the Folklore Society*, Brewer: Woodbridge, Suffolk.
- Newall, VJ 1980 Introduction (in VJ Newall (red): *Folklore studies in the 20th century: proceedings of the centenary conference of the Folklore Society*, Brewer: Woodbridge, Suffolk).
- Nichols, H 1979 *Local studies librarianship*, Clive Bingley: Londen.
- Oakes, K & S McCausland 1987 Finding aids (in A Pederson (red): *Keeping archives*, Australian Society of Archivists Incorporated: Sydney).

Oberholster, AG	1986	Grensaafbakening tussen Geskiedenis en Kultuurgeskiedenis (<i>Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Kultuurgeskiedenis</i> , 3(3), Julie).
Odendal, FF (red)	1987	<i>Verklarende handwoordeboek van die Afrikaanse taal</i> (2de hers uitgebreide uitg, 6de druk), Perskor-Uitgewery: Johannesburg.
Orna, E & C Pettitt	1980	<i>Information handling in museums</i> , KG Saur: New York.
Owen, TM	1981	Folk life studies: some problems and perspectives (<i>Folk Life</i> , 19).
Pacey, P (red)	1978	<i>Art library manual, a guide to resources and practice</i> , Bowker: Londen.
Pacey, P	1978	Slides and filmstrips (in P Pacey (red): <i>Art library manual, a guide to resources and practice</i> , Bowker: Londen).
Pederson, A (red)	1987	<i>Keeping archives</i> , Australian Society of Archivists Incorporated: Sydney.
Pederson, AE & GF Casterline	1982	<i>Archives & manuscripts: public programs</i> , Society of American Archivists: Chicago.
Plaatjie, A	1995	Mayibuye Centre for South African history and culture (<i>Student Voice</i>).
Pollard, N	1978	Printed ephemera (in P Pacey (red): <i>Art library manual, a guide to resources and practice</i> , Bowker: Londen).

Reed, B	1987	Acquisition and appraisal (in A Pederson (red): <i>Keeping archives</i> , Australian Society of Archivists Incorporated: Sydney).
Ritzenthaler, ML ea (reds)	1984	<i>Archives & manuscripts: administration of photographic collections</i> , Society of American Archivists: Chicago.
Roodt, D	2000	Kulturele globalisering is die voltooiing van Milner se ideaal (<i>Die Burger</i> , 15 Maart).
Rowley, JE	1988	<i>Abstracting and indexing</i> (2de uitg), Clive Bingley: Londen.
Satija, MP	1998	Classification: some fundamentals, some myths, some realities (<i>Knowledge Organization</i> , 25(1/2)).
Schammell, A (red)	1997	<i>Handbook of special librarianship and information work</i> (7de hers uitg), Aslib: Londen.
Schellenberg, TR	1956	<i>Modern archives: principles and techniques</i> , FW Cheshire: Melbourne.
Schoonees, PC (hoofred)	1972	<i>Woordeboek van die Afrikaanse taal</i> , deel IV, Die Staatsdrukker: Pretoria.
Schwirtlich, AM & G Bellviken	1987	Getting organised (in A Pederson (red): <i>Keeping archives</i> , Australian Society of Archivists Incorporated: Sydney).
Silva, M	1970	<i>Special libraries</i> , Andre Deutsch: Londen.

- Smith, C 1995 News from abroad – South Africa (*Oral History*, 23(2), Herfsuitgawe).
- Smith, C 1999 ABO kosbaarhede by NALN (*WoonBurger*, 4/9/1999).
- Spirt, DL 1979 *Library/media manual*, The HW Wilson Company: New York.
- Svenonius, E 1992 Classification: prospects, problems and possibilities (in NJ Williamson & M Hudson (reds): *Classification research for knowledge representation and organization*, Elsevier: Amsterdam).
- Swart, MJ 1987 Wese van kultuur met besondere verwysing na die Afrikaner (*SA Tydskrif vir Kultuur- en Kunsgeskiedenis*, 1(4), Desember).
- Teague, SJ 1985 *Microform, video and electronic media librarianship*, Butterworths: Londen.
- Thibodeau, SG 1991 Archival arrangement and description (in JG Bradsher (red): *Managing archives and archival institutions*, University of Chicago Press: Chicago).
- Thompson, JMA (red) 1992 *Manual of curatorship, a guide to museum practice* (2de uitg), Butterworth-Heinemann: Oxford.

Van der Merwe, H	1988	Vertrekpunt en eerste skof van die Departement - Naskrif: die tydperk 1982-1988 (<i>Die Kultuurhistorikus</i> , 3(1), Junie).
Van der Walt, E	1995	Kollig op ... die towerkrag van INMAGIC-plus in die museumdiensbiblioteek (<i>Vrystaatse Bibliotekaris</i> , Julie/September).
Van Haver, J	1992	Volkscultuur, bij wijze van inleiding (<i>Vlaanderen</i> , 41(5), November - Desember).
Van Jaarsveld, FA	1984	Geskiedenis en Kultuurgeskiedenis (<i>Historia</i> , 29(1)).
Wallis, F (red)	2000	<i>Nuusdagboek, feite en fratse oor 1000 jaar</i> , Human & Rousseau: Kaapstad.
Weihs, J & S Lewis	1989	<i>Nonbook materials: the organization of integrated collections</i> (3de uitg), Canadian Library Association: Ottawa.
Whatmore, G	1964	<i>News information, the organisation of press cuttings in the libraries of newspapers and broadcasting services</i> , Crosby Lockwood & Son: Londen.
Williamson, NJ & M Hudson (reds)	1992	<i>Classification research for knowledge representation and organization</i> , Elsevier: Amsterdam.

Tydskrifte en koerante

Argivale bronne

AUP 1   1997   *Argief van die Universiteit van Pretoria – missie, beleid en riglyne.*

AUP 2	1997 <i>Argief van die Universiteit van Pretoria – ordeningstelsel.</i>

AUP 3	1999	<i>Wandelpad-uitstalling</i> (Inligtingstuk, Mei).

Distrik Ses Museum (DSM)

- DSM 1   gd   *The District Six Museum Foundation*
(inligtingstuk).

Erfenis- en Geskiedenisentrum (EGS)

- EGS 1 [1999] *Constitution: Heritage and History Centre*
(Afrikaans name: *Erfenis- en Geskiedenis-*
sentrum).

Dokumentesentrum van die JS Gericke Biblioteek (DJSG)

DJSG 1	Walters	1992	<i>Handleiding vir die Dokumentesentrum.</i>

- DJSG 2   Vraelys vir die *Directory of Archival Repositories in South Africa*, 1998.

- DJSG 3   *Die Dokumentesentrum* (Inligtingstuk).

Manuscripts and Archives Department, UCT Libraries (MAD)

- MAD 1   Vraelys vir die *Directory of Archival Repositories in South Africa*, 1998.

Nasionale Afrikaanse Letterkundige Museum en Navorsingsentrum (NALN)

- NALN 1   Liebenberg   1998   Inligtingstuk by *Saamdinkberaad NALN 2000*.

Sentrum vir Kultuurhistoriese navorsing (SKN)

SKN 1	Burden	1997	<i>Sentrum vir Kultuurhistoriese navorsing – Voorlegging vir finansiële ondersteuning.</i>

- SKN 2   1998   *Sentrum vir Kultuurhistoriese navorsing –
Inventaris.*

- SKN KA: Museumkunde: Dokumentasie
 Corsane G & L Webley
 1995 *SAMDOK – the Swedish Museum's contemporary documentation association: what can South African museums learn from the Swedish model?*
 (Ongepubliseerde referaat, Willem Prinsloo Landboukundige Museum, Mei).

Stellenbosse Heemkring argief (SHA)

- SHA 1 Fensham, C (red) 1975 *Die Stellenbosse Heemkring* (Ongepubliseerde inligtingstuk en handleiding tot die argief van die Heemkring) (hers uitg).
- SHA 2 *Die Stellenbosse Heemkring* (Inligtingstuk).

Manuskripte (Nie-argivale)

- Burden, M 2000 Die metodologie van kultuurgeskiedenis
 Departement Geskiedenis (Ongepubliseerde manuskrip van artikel
 Universiteit van Stellenbosch voorgelê aan *Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Kultuurgeskiedenis*).

Pamflette en brosjures

- B – Mayibuye [1992] *Mayibuye Centre for History and Culture in South Africa*, Universiteit van die Wes-Kaap: Bellville.
- P – AUP gd *Argief van die Universiteit van Pretoria*
- P – Mayibuye gd *With compliments – Mayibuye Centre for History and Culture in South Africa*, Universiteit van die Wes-Kaap: Bellville.

Mondelinge bronne

Ballot, GM prof	1999	Sasol Kunsmuseum, Universiteit van Stellenbosch Beroep: Direkteur Stellenbosch Universiteitsmuseum Geboortedatum: 28/11/1937 Onderhoud: Oktober 1999
Botha, H mev	1999	JS Gericke Biblioteek, Universiteit van Stellenbosch Beroep: Hoof van spesiale versamelings, JS Gericke Biblioteek, Universiteit van Stellenbosch Geboortedatum: 16/8/1941 Onderhoud: Junie 1999
De Wet, C mev	1999	Mediasentrum van die Fakulteit Opvoedkunde, Universiteit van Stellenbosch Beroep: Bibliotekaris Geboortedatum: 14/11/1952 Onderhoud: Augustus 1999
Dondolo, L mnr	1999	Distrik Ses Klankargief, Kerkstraat, Kaapstad Beroep: Vryskut klankargivaris en sosiale historikus Geboortedatum: 18/5/1975 Onderhoud: Augustus 1999
Dovey, S mev	1999	Sasol Kunsmuseum, Universiteit van Stellenbosch Beroep: Dokumentasie-assistent Geboortedatum: 31/3/1970 Onderhoud: Oktober 1999

Fortune, L mev	1999	Distrik Ses Museum, Buitenkantstraat, Kaapstad Beroep: Opvoedkundige beampte Geboortedatum: 9/3/1949 Onderhoud: Augustus 1999
Greyling, A mev	2000	Suid-Afrikaanse Kultuurhistoriese Museum, Adderleystraat, Kaapstad Beroep: Bibliotekaris Geboortedatum: 22/5/1954 Onderhoud: Augustus 2000
Harris, K dr	1999	Departement Geskiedenis en Kultuurgeskiedenis, Universiteit van Pretoria Beroep: Argivaris en dosent Geboortedatum: 1/9/1959 Onderhoud: September 1999
Hart, L mev	1999	<i>Manuscripts and Archives Department</i> , Biblioteke van die Universiteit van Kaapstad Beroep: Hoofbibliotekaris, Biblioteke van die Universiteit van Kaapstad Geboortedatum: 10/7/1948 Onderhoud: Julie 1999
Layne, V mnr	1999	Distrik Ses Klankargief, Kerkstraat, Kaapstad Beroep: Klankargivaris Geboortedatum: 26/1/1966 Onderhoud: Augustus 1999
Liebenberg, O mnr	1999	NALN, President Brandstraat, Bloemfontein Beroep: Direkteur van NALN Geboortedatum: 16/8/1850 Onderhoud: Augustus 1999

Muller, E mev	1999	Mediasentrum van die Fakulteit Opvoedkunde, Universiteit van Stellenbosch Beroep: Bibliotekaris Geboortedatum: 25/1/1969 Onderhoud: September 1999
Van der Walt, E mev	1999	NALN, President Brandstraat, Bloemfontein Beroep: Bibliotekaris Geboortedatum: 25/8/1942 Onderhoud: Augustus 1999
Van Zijl, J mnr	1999	NALN, President Brandstraat, Bloemfontein Beroep: Museum geesteswetenskaplike Geboortedatum: 7/12/1965 Onderhoud: Augustus 1999
Visser, M mev	1999	Erfurthuis, Ryneveldstraat, Stellenbosch Beroep: Argivaris Geboortedatum: 25/5/1946 Onderhoud: Junie 1999

Elektroniese bronne

<i>Mayibuye Centre</i> Tuisblad	Tuisblad van die <i>Mayibye Centre for History and Culture in South Africa</i> , http://www.museums.org.za .